

”Att ge varandra glädje”

Utvärdering av ”Barn i väntan” (BIV) projektet

2004 – 2007

**Zsafia Nestler, beteendevetare,
leg. psykoterapeut
April 2008**

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning.....	3
Inledning.....	5
Bakgrund.....	5
Syfte.....	5
Frågeställningar.....	6
Metod.....	6
Teoretiska utgångspunkter.....	6
Migration och identitet.....	7
Barn till asylsökande.....	7
Mellanområdet.....	8
Frivillighetens dilemma.....	8
Hälsoperspektivet.....	9
Resultat.....	10
Del 1 – Faktaredovisning.....	10
Del 2 – Fördjupande intervjuundersökning.....	12
Barnintervjuer.....	14
Föräldraintervjuer.....	23
Medarbetarintervjuer.....	32
Slutsatser.....	63
Litteraturförteckning.....	68
Bilagor.....	69

Sammanfattning

”Barn i väntan” (BIV) var ett treårigt samarbetsprojekt mellan Individuell Människohjälp (IM) och Svenska kyrkan. Det startades 2004 i Malmö och finansierades med medel av Allmänna Arvsfonden. Projektets målgrupp var barn i asylsökande familjer i åldern 7-19 år och den utvidgades i projektets slutskede till att även omfatta ensamkommande barn och ungdomar.

Föreliggande rapport är resultatet av projektutvärderingen vars syfte var att ta vara på de erfarenheter som gjordes under arbetets gång med särskild vikt på målgruppens upplevelser av projektaktiviteterna. Utvärderingsmetoden har huvudsakligen varit kvalitativ och bygger på ett 50-tal intervjuer.

Projektidén uppkom i Irak-krigets kölvatten då stora grupper av barnfamiljer sökte fristad i Sverige. Den var unik och utgick ifrån barnens behov i asylsökande processen.

Enligt utvärderingen har projektet uppnått mycket positiva resultat för såväl familjerna som de medverkande, men även för det tillhörande nätverket. Projektet hade fått stor genomslagskraft och en oväntad spridningseffekt. Verksamheten höll hög kvalitet, var väl förberedd, genomtänkt och strukturerad in i minsta detalj. Den tog vara på barnens inneboende resurser och främjade hälsoperspektivet.

Projektaktiviteternas betydelse var stor för barnen. Genom dessa fick de ett eget utrymme där de kunde uppleva gemenskap och trygghet, fick tillgång till kreativa uttrycksmöjligheter och stöd i sin utsatthet. Ansvarsbördan lättades, skuld känslorna minskade och självförtroendet ökade. Projektaktiviteterna öppnade nya dörrar, återerövrade den genom kriget förlorade barndomen och gav barnen frihet att våga känna glädje och hopp även i en påfrestande familjesituation.

BIV:s betydelse bekräftades även av föräldrarna. Den var en ”glädjens plats” som har förändrat barnens liv och skapade kontakter mellan dem; den erbjöd aktiviteter som föräldrarna inte hade råd med och bidrog till att för stunden minska väntetidens upplevda stressfaktorer. På det sättet blev BIV även för föräldrarna en resurs och en avlastning.

Den i projektets början framväxande parallella föräldraverksamheten utgick också från föräldrarnas behov vilket gjorde den framgångsrik. Föräldragrupperna var kontakt-, och trygghetsskapande och utvecklades alltmer till en viktig diskussionsgrupp för kvinnor där de fick praktiska råd och samhällsinformation, kontakt med svenskar och stöd av såväl personalen som varandra. Det skapades ytterligare ”ringar på vattnet” genom en uppföljande verksamhet för de familjer som redan hade avslutat BIV programmet.

Varken från barnens eller föräldrarnas sida framkom några kritiska eller negativa synpunkter på projektverksamheten. Även medarbetarintervjuerna innehöll överlag positiva omdömen.

Trots att verksamheten huvudsakligen riktades till muslimska familjer ledde projektarrangörernas kristna anknytning aldrig till några rekryteringssvårigheter. Däremot verkade de båda organisationerna ha olika syn på saken – och då handlade det främst om bristande tydlighet i profileringen. Samarbetet mellan dem fungerade väl, dock fanns det önskemål om jämnare arbetsfördelning samt ökade möjligheter till stöd och återkoppling i alla

länkar i arbetskedjan. Frivilligorganisationernas kända dilemma gällande frivillighet kontra professionalism dök upp även i den här verksamheten.

Projektets grundpolicy att hålla sig utanför asylprocessen frigjorde resurser som på det viset kunde användas till att ännu mer fokusera på barnens behov. Men det verkade finnas en del svårigheter att på gräsrotsnivå i den direkta kontakten med föräldrarna kunna leva upp till denna policy.

Den kompetenta personalen och tolkarna i sin gränsöverskridande roll har varit verksamhetens hörnpelare.

BIV var och är ett enastående, nyskapande projekt som utgick ifrån målgruppens verkliga behov vilket redan från början var en framgångsfaktor och under arbetets gång garanterade måluppfyllelsen.

Zsofia Nestler

Inledning

”Att ge varandra glädje...” – så svarade en 13-årig irakisk pojke under en intervju när han tillfrågades vad han tyckte var roligast med projektaktiviteterna.

Hans formulering är fascinerande i sin enkelhet. Den träffar exakt verksamhetens kärna och beskriver projektets styrka i ett nötskal. Han är barn till en av dem tusentals asylsökande familjerna som sedan krigsutbrottet för fem år sedan har sökt sig till Sverige från det krigshärjade Irak.

Att söka asyl är en påfrestande process där väntetiden oftast innebär en utdragen, lång period av existentiell otrygghet och osäkerhet då familjernas krafter sätts på prov. De hamnar i ett tomrum utan framtidsperspektiv vilket även barnen kan negativt påverkas av. För att inte drabbas alltför hårt behöver de ett eget utrymme där de kan stå i fokus, bli bekräftade och sedda. Det var anledningen till att Individuell Människohjälp (IM) i Lund och Svenska kyrkan i Malmö startade 2004 ett treårigt projekt för barn i asylsökande familjer (BIV – Barn i väntan) med medel från Allmänna Arvsfonden. Projektverksamheten har pågått i S:ta Maria kyrkan i Malmö, som tillhör Möllevång – Sofielunds församling. Projektet är nu avslutat men verksamheten fortsätter med oförminskad styrka, den expanderar och arbetsmodellen har spridit sig även till andra städer.

Bakgrund

BIV är ett samarbetsprojekt mellan IM och Svenska kyrkan som redan i sina tidigare verksamheter har uppmärksammat barnens utsatthet. Grunden till projektidén utgjordes av den gedigna erfarenheten som de två projektledarna i var sin organisation hade skaffat sig. Den ena har i många år arbetat med barn till föräldrar med psykisk ohälsa, den andra med flyktingfamiljer. Båda har bevittnat hur lätt barnen blev osynliga i processer där föräldrarnas omsorgskapacitet inte riktigt räckte till därför ville de göra en insats där barnens behov ställdes i fokus.

Grundtanken var att samla barn med liknande erfarenheter och därigenom skapa möjligheter till igenkännande och identifikation. Det skulle ge barnen styrka och tillfälle att bearbeta upplevelser av bl.a. skuld vilka är vanliga i familjer där föräldrarnas funktionsförmåga av någon anledning är nedsatt. Pga. kriget i Irak kom det många asylsökande familjer till Malmö och projektidén föddes ur det växande behovet att under väntetiden skapa någon verksamhet för barnen.

Syfte

Syftet med utvärderingen var att samla in och systematisera de kunskaperna som genererades under projektarbetets gång samt att söka svar på projektarrangörernas frågeställningar.

Särskild vikt lades vid målgruppens dvs. barnens och föräldrarnas upplevelse av projektaktiviteterna. För helhetsbildens skull kompletterades dessa med insamlade erfarenheter av några medarbetare som har varit knutna till projektet.

Frågeställningar

Projektarrangörerna hade följande frågeställningar:

- Hur har barnen upplevt projektaktiviteterna?
- Vilka effekter hade BIV kursen på barnen?
- Hur har föräldrarna upplevt projektaktiviteterna för egen del? Och för barnens del?
- Vilka spår lämnade BIV hos föräldrarna?
- Har organisationernas kristna anknytning och verksamhetens lokalisering till en kyrka utgjort något hinder för familjernas deltagande?
- Hur har de frivilligas arbete uppfattats av familjerna?
- Vad var tolkarnas roll?
- Har man uppfyllt målen?
- Kan en myndighet bedriva verksamheten eller bör det vara en frivilligorganisation?

Metod

Utvärderingen har en utpräglad **kvalitativ ansats** vars grund är deskriptiva metoder. Den **kvalitativa delen** bygger på ett 50-tal intervjuer med såväl representanter för målgruppen som med några utvalda medarbetare i projektet. Innan intervjuarbetet påbörjades skickade projektarrangörerna ut ett informationsbrev om uppdraget till alla familjer som har deltagit i projektet och som hade kunnat nås. (Bilaga 1)

Intervjuerna med barnen och föräldrarna gjordes med hjälp av tolk, de övriga avlöpte på svenska. Tolkanvändningens begränsningar var under arbetet påtagliga. Å ena sidan var tolkens närvaro nödvändig och trygghetsskapande, å andra sidan verkade översättningarna ha varit sammanfattningar med ofta återkommande formuleringar som uppenbart inte återgav detaljerna dvs. ”finliret” vilket gjorde att en del av originaltexten måste ha gått förlorad.

Alla intervjuer bandades och skrevs ut allt eftersom. För läsbarhetens skull var det nödvändigt att i några fall redigera texten.

Till den kvalitativa delen hör också observationer som gjordes under pågående verksamhet genom deltagandet i flera gruppsammankomster, studiebesök och seminarier där BIV presenterades.

Den **kvantitativa delen** består av genomgång och systematisering av tillgängliga faktauppgifter såsom deltagarlistor, BIV:s egna utvärderingar och redovisningar, samt urval av intervjupersonerna.

Teoretiska utgångspunkter

För att kunna förstå projektets betydelse och dess stora genomslagskraft för målgruppen har utvärderingen förankrats i några teoretiska resonemang som handlar om

- migrationens påverkan på identitetsuppfattningen
- barns speciella villkor i asylsökandeprocessen
- teorin om ”mellanområdet”

- teorin om frivilligorganisationernas dilemma och
- hälsoperspektivet

Migration och identitet

Att byta land är en omvälvande upplevelse för såväl barn som vuxna. Oavsett utlösande faktorer har rörelser över gränser dvs. migration djupgående psykologiska konsekvenser på individnivån. Inom forskningen liknas migrationen vid ett krisförlopp som består av olika faser (Franzén, 2001). Sättet att hantera krisen kan variera men ingen förblir opåverkad.

Migrationen sätter framförallt självbilden i gungning. Förmågan att kunna förbli samma person under perioder av yttre påfrestningar och förändringar är avgörande för identitetsuppfattningen. All sorts migration inkl. flyktingskap är en sådan genomgripande yttre förändring. Vi är *"omgivna av mänskliga speglar som talar om för oss, vilka vi är"* skriver Franzén (ibid. 2001, s 76). Vid förflyttning till ett nytt land förlorar man alla speglar samtidigt och de nya återger en annan, mer övergripande bild av vem man är. Man blir betraktad som en främling, en representant för en grupp med kollektiva egenskaper som t.ex. flykting eller asylsökande. Den här skillnaden mellan den tidigare och den nya återspeglade bilden kan påverka känslan av kontinuitet och identitet negativt. (Franzén, ibid. 2001). Det gäller även barn. Från att ha vuxit upp i ett meningsfullt sammanhang med djup förankring i närmiljön kan villkoren i det nya landet även medföra isolering, utanförskap och i värsta fall mobbning. De påfrestningar som föräldrarna utsätts för kan begränsa deras förmåga att stötta och bekräfta barnen.

Barn till asylsökande

Asylsökandet är en vistelse i ett provisorium med varierande längd och osäker utgång. Trots att de flesta familjer kommer från Irak, där det råder förhållanden som kan liknas vid ett inbördeskrig, prövas varje asylansökan individuellt där många olika faktorer vägs in. Det innebär också att ett efterlängtat uppehållstillstånd kan föregås av upprepade avslagsbeslut och flera års väntan. Att få ett avslagsbeslut eller ett utdraget positivt besked efter många turer kan av barn tolkas som en bekräftelse på att de inte är välkomna eller önskade dvs. är inte tillräckligt värdefulla vilket påverkar deras självbild negativt och kan även skapa skamkänslor. Föräldrarnas fokusering på flykten i kombination med eventuella svåra upplevelser från hemlandet kan leda till en fokus förskjutning från barnen till asylsökandeprocessen (Nestler, Penaloza 2006).

Även pendlandet mellan hopp och förtvivlan hör till de speciella uppväxtvillkoren som barnens tillvaro i asylsökande familjer präglas av. Dessa barn bär på en tung börda. Deras tillvaro brister i barns mest grundläggande behov av trygghet, stabilitet, kontinuitet och förutsägbarhet. De blir ensamma med obesvarade frågor och motsägelsefulla känslor som de får bära själva (Nestler, Penaloza ibid. 2006). De lär sig snabbt att ta hänsyn till föräldrarnas bekymmer och vill inte belasta dem med sina egna. Det resulterar i ett stort ansvarstagande gentemot de vuxna som barn kan fara illa av.

Om skillnaden mellan barn och vuxna i krisförloppet skriver forskaren Franzén: *"Här ligger barn och vuxna sällan i fas med varandra. Barnen kan kort efter ankomsten reagera direkt och negativt. De sörjer det trygga och hemvana, kompisarna och den övriga familjen."* (Franzén, 2001, sid 126). Det är med andra ord **förlusterna** som dominerar barnens fantasi.

Mellanområdet

För att kunna åskådliggöra vilken funktion projektet fyllde för barnen presenteras kort den utvecklingspsykologiska teorin om det s.k. ”mellanområdet”.

Det var den engelska psykoanalytikern D. W. Winnicott som beskrev för första gången människans behov av ett eget potentiellt utrymme där olika kreativa aktiviteter kan försiggå. Han menade att under barns tidiga psykiska utveckling, under differentieringen (när barnet skiljer ut sig från mamman och blir till en egen person) skapas det gradvis ett utrymme mellan barnet och modern eftersom i barnets inre värld ”... byggs en åtskillnad upp mellan dess uppfattning av sig-självi-världen å ena sidan och moderns tolkande förmedling av hur barnet och världen är beskaffade å den andra. I detta ’mellanområde’ sker en lek och en träning av de olika självbilderna.” (Winnicott i Crafoord, 1999, sid 22)

Det området tillhör varken modern eller barnet utan är ett tredje område som ligger utanför individen men är inte detsamma som yttrevärlden. Det är ett ”mellanområde”, även kallat ”lekområde” eller ”övergångsområde”.

Det här utrymmet är nödvändigt för att skapa en relation mellan barnet och omvärlden och bibehålls genom hela livet. ”*Detta mellanområde för mänskligt liv kan betraktas som att det upptar ett potentiellt rum, som upphäver föreställningen om avstånd och separation mellan mor och barn...*” (Winnicott, 1971/2003, sid 171).

Tillgången till detta rum blir enligt Winnicott grunden för all skapande verksamhet genom livet inklusive lekandet i barndomen. Leken är universell och ”... hör ihop med hälsa: lekande befrämjar utvecklingen och därmed hälsan; lekande leder fram till grupprelationer...” (Winnicott, 1971/2003, ibid. sid 74).

Att beskriva projektaktiviteterna i dessa termer kan ge en särskild vikt åt projektets betydelse för barnen.

Frivillighetens dilemma

Då projektverksamhetens huvudarrangörer utgörs av en frivilligorganisation och en kyrka bör de utvecklingstendenserna nämnas som har beskrivits av forskningen inom området.

Frivilligorganisationer och kyrkor har sedan 1980-talet varit betydelsefulla aktörer på det migrationspolitiska fältet inte minst pga. deras konsekventa kamp för en human och rättssäker asylpolitik i Sverige.

Enligt nya forskarrön har frivilligorganisationernas existentiella villkor i samhället sedan i början av 1990-talet förändrats genom att de mer och mer uppmärksammats som serviceproducenter på det sociala området vilket medförde nya frågeställningar och krav på professionalisering och effektivisering. ”*Vi ser ... en tendens att frivilligorganisationer i civilsamhället tar över, och förväntas ta över, aktiviteter som tidigare har skötts av staten. Detta har gett upphov till en ... debatt om vilken roll frivilligorganisationer och frivilligt arbete ska spela i välfärdstaten... Debatten handlar bl.a. om huruvida det finns aktörer som är beredda att agera frivilligt, om de kommer att göra samma saker som de som är betalda eller de som handlar utifrån rättsligt bindande regler och vilka konsekvenserna blir vad gäller rättvis behandling. Debatten handlar också om vid vilka situationer frivilliga lösningar kan nyttjas och vara legitima.*” (Boström et al. red. 2004, sid 13).

Det ökade kravet på professionalisering kan leda till ”... en arbetsdelning och därmed en maktförskjutning inom organisationerna. De som är mest involverade får en större kompetens att sköta verksamheten, men de riskerar samtidigt att få ett annat perspektiv på verksamheten än många eller de flesta av medlemmarna.” (Boström ibid. sid 32).

Forskaren Svedberg skriver i en artikel att anpassningen ”... till allmänna professionaliseringsprocesser ... tillsammans med den av forskarna uppmärksammade tendensen till allmän ’meritokratisering’ och ’marknadisering’ av föreningsväsendet får nu ett relativt snabbt genomslag i Sverige... denna tendens förstärks av den inbyggda motsättning som redan finns i frivilligorganisationerna mellan olika gruppers professionaliseringssträvanden och alla de slag av ideella och informella insatser som präglas av ’amatörism’.” (Amnå, red. 2006, sid 55).

Det kan skapa spänningar i en organisation där de frivilliga utför i stort sett samma arbete som de avlönade.

Hälsoperspektivet

För att lägga in projektverksamheten i ytterligare en vetenskaplig kontext återges här grunderna för det ”salutogena” (hälso-) perspektivet.

Likartade prövningar i livet hanteras av människor olika. Frågan om vad detta kan bero på var intresseområdet för professor Antonovsky (1991) som undersökte varför de som hade upplevt samma traumatiserande händelser (t.ex. vistelse i koncentrationsläger, katastrofer) inte blir lika hårt drabbade.

Han fann att det hos vissa individer i barndomen byggs upp ”generella motståndsresurser” som leder till påtagliga skillnader i sättet att hantera påfrestningar. Den förmågan bottenar i en ”känsla av sammanhang” (KASAM) som skapas genom att tillvaron är begriplig, meningsfull och hanterbar. Med denna teori lade han grunden för hälsoperspektivet.

Även i barnens emotionella, intellektuella utveckling och välbefinnande samverkar såväl riskfaktorer som hälsobefrämjande sådana. ”En avgörande hälsobefrämjande faktor är tillgång till goda relationer som hjälper barnet att förstå, tolka och bearbeta händelserna i sin omgivning.” (Nestler, Penaloza 2006).

En grupp norska forskare (Gjaerum, Groholt, Sommerschild, red. 1999) har fortsatt i Antonovskys spår och undersökte barnens förmåga till att bemästra problem. Deras utgångspunkt var att i stället för att fokusera på avvikelser och problem bör man försöka förstå varför vissa barn hanterar svåra upplevelser bättre än andra. I deras antologi skriver psykologen Helen Johnsen Christie i en artikel om barn i krig: ”upplevelsen av samhörighet med en grupp, jämnårigas betydelse, känslan av att bli förstådd och sedd av andra och av att någon man har stark känslomässig anknytning till fortfarande finns vid ens sida är också centrala faktorer... Drömmar, lekar och ritualer är spontana läkningsmekanismer hos barn som har upplevt krig” (s. 212).

Resultat

Resultatet redovisas i två delar. Den första delen (DEL 1 – Faktaredovisning) består av en kort sammanfattning av fakta när det gäller planering och genomförande. Den delen bygger på tillgängliga skriftliga dokument i form av delrapporter och kompletteringar som av projektarrangörerna lämnades in till Allmänna Arvsfonden.

Den andra delen (DEL 2 - Fördjupning) är en djupstudie som bygger på ett omfattande intervjumaterial. Här redovisas resultatet av barn-, och föräldrantervjuerna, och intervjuer med de medverkande dvs. projektledarna, gruppledarna, tolkarna, de anställda, och de frivilliga. För helhetsbilden intervjuades även flera representanter för nätverket kring BIV: en lärare, en tjänsteman från Migrationsverket och en psykolog från BUP.

DEL 1 – Faktaredovisning

Projektplan

Projektet planerades som ett förebyggande arbete för målgruppen barn och ungdomar i asylsökande familjer mellan 7-19 år. Det skulle bestå av en strukturerad pedagogisk gruppverksamhet där **hjälp till självhjälp** var den vägledande principen.

Gruppaktiviteterna skulle pågå en gång i veckan under en period av 12 veckor och skulle fungera som en kurs där man avhandlade olika teman som byggde på varandra.

Målet var att skapa en modell som kan spridas till och gälla över hela landet. Ett annat mål som också formulerades var att stärka barnens identitet och öka deras självförtroende oavsett var de kommer att växa upp. Genom kursen ville man lära barnen mer om asylprocessen och erbjuda dem möjligheter att kunna förstå och prata om sina egna känslor, behov och möjligheter. Det långsiktiga målet var att fortsätta verksamheten efter projektidens slut vilket har blivit en realitet.

Metoden man ville använda skulle bestå av skapande aktiviteter, lekar, dramatisering, teckningar, rollspel m.m. och gick ut på att använda sig av barnens inneboende resurser.

Man hade för avsikt att dokumentera allting väl från början och efter varje gruppträff ville man göra en enkätutvärdering. Antalet deltagare planerades till fyra grupper per år, med cirka 6 – 8 barn i varje grupp.

Man ville redan från början förbereda på och rusta barnen för ett eventuellt avslagsbeslut och ett återvändande till hemlandet. Man ville utbilda frivilliga som själva skulle kunna fortsätta att arbeta med barngrupperna. De samarbetspartner som fanns med i periferin av projektet från början var Rädda Barnen, Bris, BUP och Migrationsverket.

Före projektstarten utbildades gruppledarna, en informationsbroschyr på olika språk om BIV trycktes upp och en presskonferens hölls hösten 2004 för att presentera projektet.

De svårigheter man före projektstarten trodde sig förutse handlade om föräldrarnas misstro mot myndigheter, deras annorlunda syn på barnuppfostran och deras främsta önskan att få uppehållstillstånd.

Genomförande

Projektaktiviteterna har föregåtts av detaljplanering och noggranna förberedelser. Projektledarna gick en gemensam utbildning i uttryckande konstterapi. De startade en ”pilotgrupp” och därefter tre nya grupper: en gymnasie-, högstadie-, och en lågstadiegrupp. För gruppledarna inrättades två halvtidstjänster.

Att få ihop tillräckligt många barn till kursen stötte inte på några hinder, intresset från föräldrarna var stort. Informationen om projektet förmedlades till målgruppen av gruppledarna via skolorna dels i förberedelseklasserna dels i de klasser där föräldrarna läste SFI (Svenska för invandrare).

Närmaste samarbetspartner blev Migrationsverket som hjälpte till med rekryteringen och även på informationssidan. Antalet deltagare blev som planerat: två grupper per termin med 4 – 9 barn i varje grupp.

Så småningom har man utökat programmet till 14 träffar och lagt in en aktivitetsgång för att stärka vi-känslan i gruppen. Man utökade halvtidstjänsterna för gruppledarna till heltid. Man avhandlade elva olika teman enligt ett upplagt schema. Varje tema lade grunden för nästa.

Dessa teman var:

- Introduktion – ex. porträtt
- Känslor – tecknade kroppar
- Försvar – masker
- Tiden innan flykten – teckningar
- Asylprocessen – tidsaxel
- Familjen – figurer
- Risker och val – fingerfärgsmålning
- Du är värdefull – magiska lådan
- Kommunikation – instrument, charadkort
- Framtid – teckningar
- Avslutning, Fest – handen

Barnen var delaktiga i att utforma och sätta upp reglerna i gruppen. Det anställdes en arabisktalande tolk som var alltid med under gruppträffarna.

Under arbetets gång blev det tydligt att det fanns ett stort behov av att ordna någonting för medföljande föräldrar medan barnen var på kursen. Föräldrarna var isolerade, träffade varken svenskar eller andra flyktingfamiljer. Man startade därför en föräldragrupp som leddes av en grupp frivilliga och av en anställd i kyrkan. Ambitionen var att stärka föräldrarna i sin föräldraroll och som personer. Aktiviteterna för föräldrar och barn pågick parallellt, men i skilda lokaler.

På somrarna genomfördes familjeläger för barngrupperna tillsammans med föräldrar och svenska familjer. Programmet anpassades och finjusterades efter behoven och i projektets slutskede vidgades målgruppen till att omfatta även ensamkommande ungdomar.

En praktisk svårighet som uppstod under arbetet var familjernas rörlighet. De flyttade omkring mycket vilket ibland kunde leda till att barnen inte kunde gå färdigt BIV kursen.

Tack vare ett omfattande PR arbete har projektet fått allt större genomslagskraft och spridningseffekt. BIV ordnade seminarier, utbildningsdagar och informationsbesök hos

organisationer, skolor, barnpsykiatri och Migrationsverket för att sprida erfarenheterna vidare. Det är sammanlagt ett 70-tal barn som under projekttiden deltog i BIV kursen med tillhörande familjer.

Verksamheten har blivit känd, efterfrågad och omtyckt även utanför målgruppen. Det har startats upp nya BIV grupper i flera städer, t.ex. i Helsingborg och Botkyrka. Målet att verksamheten ska fortsätta efter projekttidens slut har blivit en realitet. Modellen som skapades används på flera håll i landet.

DEL 2 – Fördjupande intervjuundersökning

För utvärderingens syfte gjordes sammanlagt 49 intervjuer med

23 barn
 13 föräldrar
 2 projektledare
 2 gruppledare
 1 anställd
 1 som arbetstränade
 2 frivilliga
 2 tolkar
 1 lärare
 1 tjänsteman
 1 psykolog

Beskrivning av barngruppen

Urvalet av dem barn som för utvärderingens syfte skulle intervjuas stötte på två svårigheter:

- a) bristfällig dokumentation som bestod i att namnlistorna på grupp 2, 3 och 4 inte längre har varit tillgängliga.
- b) rörlighet bland familjerna: det fanns en hel del familjer som det inte gick att få tag på då de hade flyttat till en annan ort eller i vissa fall till ett annat land. Det fanns även sådana som bodde kvar i Malmö men hade flyttat till annan adress eller bytt mobilnummer och därför kunde inte nås.

Urvalsmöjligheterna var såtillvida ganska begränsade vilket resulterade i att kontakt togs med i stort sätt alla återstående. Av dem blev det 23 barn och ungdomar som kunde intervjuas och urvalet fördelades ganska jämnt mellan grupperna.

Antal barn per grupp i urvalet

Grupp 1	två barn
Grupp 5	två barn
Grupp 6	två barn
Grupp 7	fyra barn
Grupp 8	tre barn
Grupp 9	fyra barn
Grupp 10	tre ungdomar
Grupp 11	tre barn

Från grupp 1, 5, 6 intervjuades dem som överhuvudtaget kunde nås, dvs. två barn vardera. Grupp 2, 3, och 4 föll bort pga. av att det inte fanns deltagarlistor. Från grupp 7, 8, 9, 10, 11 intervjuades 3 alt. 4 barn vardera.

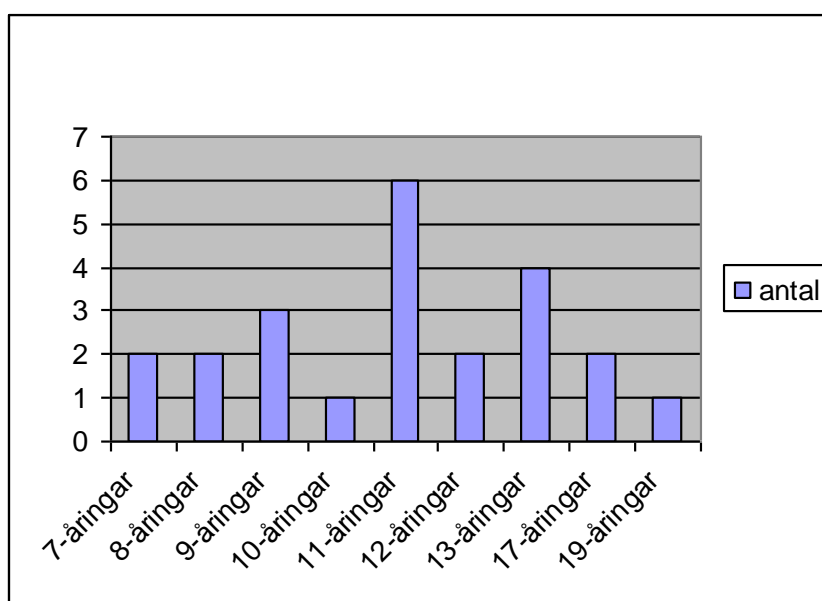
Könsfördelningen

Av 23 intervjuade barn var 15 pojkar och 8 flickor, dvs. antalet pojkar var knappt dubbelt så stort.

Åldersfördelningen

Eftersom barnens förmåga att ställa upp på intervju och uttrycka sig är bl.a. åldersrelaterad varierar intervjuerna i omfång, innehåll och djup. Nedan återges den åldern som barnen vid intervjutillfället befann sig i vilket inte alltid överensstämmer med åldern vid deltagandet i BIV verksamheten.

Intervjuerna gjordes med: två 7-åringar, två 8-åringar, tre 9-åringar, en 10-åring, sex 11-åringar, två 12-åringar, fyra 13-åringar, två 17-åringar och en 19-åring.

De två sistnämnda kategorierna omfattar tre ensamkommande ungdomar. Mer än hälften av de intervjuade barnen var mellan 11-13 år gamla (12 av 23).

11 av de 23 intervjuade barnen var syskon med varandra. Förutom fyra syskonpar med sammanlagt åtta barn fanns det en familj som hade tre av sina barn med i BIV verksamheten.

Familjeförhållanden

20 barn och ungdomar fördelar sig på sammanlagt 14 familjer i olika konstellationer. De tre övriga var ensamkommande dvs. utan vårdnadshavare i Sverige och en av dem var över 18 år.

Beskrivningen av familjeförhållandena bygger på barnens egna uppgifter vid intervjutillfället.

Bland de 14 familjerna kunde följande kategorier urskiljas:

Åtta var s.k. ”hela” familjer, dvs. mor, far och barnen var alla närvarande i Sverige. Av dessa nämnde ett barn att de tidigare hade varit splittrade då fadern kom först ensam till Sverige och resten av familjen kom efter något år senare.

I fyra familjer var föräldrarna ensamstående pga. dödsfall eller separation. I en av dessa var ett barn kvar i hemlandet.

Två familjer var splittrade dvs. papporna var kvar utomlands och väntade på att kunna återförenas med resten av familjen i Sverige.

Länder

Barnen kom från följande länder:

Irak	17 varav fyra var kurder från irakiska Kurdistan inkl. de tre ensamkommande ungdomarna
Libanon	2
Palestina	2
Egypten	1
Syrien	1

Det var fyra barn/ungdomar som hade kurdiska som modersmål, resten var arabisktalande.

Uppehållstillstånd

19 barn hade vid intervjutillfället permanent uppehållstillstånd, fyra väntade fortfarande på besked, inklusive de tre ensamkommande ungdomarna.

Det höga antalet barn med tillstånd beror på tiden som hade förflutit mellan deltagandet i BIV kursen och intervjutillfället. Alla familjer var asylsökande när barnen deltog i BIV kursen och de flesta har fått uppehållstillstånd så småningom även om beslutet ibland föregåtts av flera års väntan och upprepade avslagsbeslut.

Urvalet av barn återspeglar ganska väl de under projektverksamheten i övrigt rådande förhållanden gällande kön, ålder, ursprungsland och med vissa undantag även familjeförhållanden.

Barnintervjuer

Barnintervjuernas längd och djup varierade beroende bl.a. på barnens ålder och uttrycksförmåga. Det var i allmänhet lätt att få kontakt med dem och de var villiga att ställa upp och svara på frågor inte minst tack vare tolkens närvaro, samma person som barnen från BIV aktiviteterna var väl förtrogna med. Han utgjorde en stark trygghetsfaktor i intervjusituationen.

Trots det fanns det några enstaka barn (framförallt yngre) som inte kände sig bekväma med samtalet. Intervjuerna präglades av stor följsamhet när det gäller barnens förmåga och beredskap att dela med sig av sina erfarenheter. Sådillvida har inga teman forcerats som visade sig vara känsliga eller svåra att beröra. Intervjuerna fokuserades framförallt på barnens

subjektiva upplevelse av projektaktiviteterna vilket innebär att deras bakgrund och övriga förhållanden togs endast med i den utsträckning som de själva visade sig vara beredda på det. Barnens berättelser handlade om följande teman:

- livet före flykten
- tillvaron i Sverige
- BIV och dess betydelse
- framtiden

Livet före flykten

Den intervjuade barngruppen var inte på något sätt homogen trots att de flesta enligt uppgift kommer från samma land, oftast från samma stad och talar samma språk. Dessutom var de flesta muslimer med undantag för några få kristna.

Föräldrarnas sociala status

Flera barn verkade komma från välbärgade familjer som hade satsat mycket pengar på att kunna ta sig till Sverige men kostnaderna till smugglaren kunde även försätta familjer i ekonomiska svårigheter, enligt uppgift. Barnen tillhörde övervägande flerbarns familjer där papporna var familjeförsörjare och mammorna huvudsakligen hemmafruar med ansvar för barn och hushåll. Det fanns endast några få mödrar som var yrkesverksamma eller studerade. Resan till Sverige har i flera fall uppfattats av barnen som lång, riskfylld och påfrestande.

Boende i hemlandet

Även boendeförhållandena nämndes i barnens berättelser. Boendet lär i många fall ha varit avsevärt bättre i hemlandet än i Sverige vilket barnen saknade bland mycket annat. I hemlandet bodde ofta flera generationer tillsammans och i storfamiljerna inkluderades ibland även föräldrarnas syskon och syskonbarn.

Påfrestningar

Inget av de intervjuade barnen hade uppgett några direkta krigsupplevelser, vilket de inte heller direkt tillfrågades om. Det kan delvis förklara frånvaron av traumabeskrivningar i deras berättelser.

En annan möjlig förklaring kan vara att barnen kom från miljöer där föräldrarna på ett eller annat sätt kunnat skydda dem eller de bodde på områden som har varit förskonade från direkta krigshändelser.

Kriget fanns dock med som en hotfull kuliss, något som gjorde tillvaron otrygg och som även var den utlösande faktorn till den påtvingade flykten.

Några barn hade varit med om enstaka traumatiserande händelser som t.ex. att se sin far bli misshandlad eller att höra att någon släkting i familjen blivit kidnappad. Det fanns barn som reagerade på påfrestningarna med sömngångning, sömnrubbningar och mardrömmar om kriget även efter ankomsten till Sverige. Vistelsen i hemlandet präglades överlag av ständig rädsla, oro och osäkerhet.

En pojke berättade om hemlandet såhär: ” I Irak är situationen så att det är mycket krig och bomber överallt omkring. Man får inte gå ut. Man är rädd. Därför är det bättre här.”

Det fanns även barn som före ankomsten till Sverige hade bott i ett annat land utan rådande krigsförhållanden.

Skolgången i hemlandet

De mest påtagliga effekterna av kriget verkar ha varit barnens sporadiska skolgång, långa vistelser inomhus och skrämmande historier om vad som har hänt andra. *”Det var krig där borta i mitt hemland och bilar bombades mycket, varje dag. Då fick jag inte gå till skolan själv, mina föräldrar vägrade släppa iväg mig till skolan”* – sade en flicka.

Berättelserna om skolan har även handlat om aga som uppfostringsmetod, stränga lärare, inga leksaker i skolan men även en stor längtan efter klasskamraterna, den välkända miljön eller några lärare som barnen fått starka band till.

Trots att de flesta barnen såg tydliga skillnader mellan skolan i hemlandet och i Sverige har flera sagt att de skulle föredra att gå kvar i skolan i hemlandet eftersom där fanns det kompisar och man var aldrig utsatt för mobbning eller upplevde utanförskap, i och med *”att där var det inga sådana invandrare, bara irakier”*.

Förlusterna

Barnens bild om livet före flykten dominerades av förlusterna. Det var i allmänhet sorgligt att lämna hemlandet och komma hit då man inte visste hur livet skulle te sig här. Man saknade framförallt den ”utvidgade” familjen, kvarvarande släktingar, den äldre generationen, kusiner i samma ålder, kompisar, skolkamrater eller farfars affär. Den här stora saknaden påtalades av alla barn. Konflikten mellan den egna önskan att slippa skiljas från nära och kära och föräldrarnas vilja att flytta iväg manifesterades tydligt.

Det fanns ytterligare en svårhanterlig paradox i deras tillvaro: sorgen över separationen från de hemmavarande och längtan efter dem å ena sidan och en stark oro över att vid ett avslagsbeslut behöva återvända till rådande krigsförhållanden å andra sidan.

Fick de välja skulle de vilja bo i hemlandet om det vore fred där uppgav de flesta barnen.

Det som alla barn verkade ha haft gemensamt var att de såväl före ankomsten som under väntetiden i Sverige hade varit utsatta för stora psykiska påfrestningar och för ett ihållande, extremt stresstillstånd.

Tillvaron i Sverige

Det var främst de äldre barnen och ungdomarna som berättade om chocken de drabbades av när de kom till Sverige. Det var en helt annan värld som de inte hade någon aning eller helt andra föreställningar om.

Väntetiden

Trots att de flesta barnen vid intervjutillfället redan hade fått uppehållstillstånd mindes de väntetiden som en period av osäkerhet, otrygghet, oro, brist på framtidshopp och ensamhet. Den var också ofta lång och det var jobbigt att inte få veta om man får stanna eller ej.

En flicka beskrev det såhär: *”Då man faktiskt tänker ha roligt eller köpa någonting, då... utan uppehållstillstånd man känner ... ingen trygghet.”* Att inte ha uppehållstillstånd betydde ur barnens horisont också att inte kunna ha samma saker som andra barn i skolan hade: *”Och till exempel... du kan se dina kompisar. De har cykel och du har ingenting. De cyklar och skrattar åt dig...”*

Stämningen i hemmen beskrevs som tung med ledsna föräldrar som barnen försökte trösta. De var *”... ledsna hela tiden, varje dag...”* – sade en flicka.

En annan flicka gav på följande sätt uttryck för den maktlösheten hon måste ha känt: *"Min mamma grät, pappa var ledsen, sedan jag och min bror sitter bara sådär..."* Ytterligare ett citat: *"... det är tråkigt och man känner sig utan hopp, utan trygghet... Utan fast lägenhet. Man flyttar runt..."*

Barnens tillvaro i hemmet under den perioden verkade vara allmänt ansvarstygnd med få möjligheter till eget utrymme. Föräldrarnas oro för eventuella avslagsbeslut och kvarvarande släktingar lämnade spår hos barnen och överskuggade deras vardag.

Det verkar ha funnits undantag då några barn berättade att de hade möjligheter att prata med föräldrarna om svåra saker och jobbiga känslor vilket tyder på föräldrarnas härbärgerande förmåga och känslomässiga närvaro. Det fanns föräldrar som uttryckligen försökte hålla barnen utanför asylsökande processen men deras oro smittade ändå av sig på barnen.

I s.k. "splittrade familjer" där någon av föräldrarna eller barnens syskon var kvar i eller utanför hemlandet och väntade på att kunna återförenas med resten av familjen i Sverige verkade barnen axla ett särskilt stort ansvar. Det var uppenbart att de har dragits med i oron över den här separationen i familjen.

Dessa barn försökte vara skötsamma och ställde upp som stöd för de vuxna samtidigt som de även brottades med skuld-känslor över att själva ha kommit i säkerhet och hade det relativt bra. Det var uppenbart att barn i sådana familjer kände skuld över att vilja koppla av, kunna känna glädje och för stunden försöka glömma familjens bekymmer.

Det var inte bara de närmaste man fick tänka på. Det fanns även kusiner som var kvar och som *"har det inte så bra. Jag vill att de kommer hit till Sverige"* – sade en flicka.

Det fanns exempel på pojkar som i splittrade familjer (i vilken ålder de än ha varit) har intagit en beskyddande, "manlig" vuxenroll gentemot mamman. Ett exempel gav en liten 9 – årig pojke som berättade att han inte hade det så bra hemma pga. att *"varje dag jag tittar på TV... min pappa är inte här..."* Mamma är ledsen och gråter mycket och *"jag säger till henne: gråt inte, gråt inte."* Och trots att han också kände sig ledsen, försökte han inte gråta själv. Flickorna i splittrade familjer verkade vara något brådmogna och stod för en stor del av de praktiska göromålen i hemmet. De lagade mat, städade, tvättade och såg efter sina småsyskon.

Flera barn nämnde att det var skönt att komma hemifrån och delta i BIV kursen där de kunde uppleva glädje och tänka på någonting annat: *"Man trivs inte alls, allt är jobbigt innan man fick beskedet"* – sade en pojke.

Det fanns barn som även vid intervjutillfället har velat skydda sina föräldrar och inte sagt något om hur jobbigt familjen hade det vilket dock framgick ur föräldrarnas egen berättelse.

De flesta barnen verkade ha förstått riskerna med och dramatiken kring ett avslagsbeslut och upplevde tvära känslomässiga kast tills de äntligen fick besked om att få stanna.

Efter beviljat uppehållstillstånd fanns det flera barn som inte kunde andas ut och känna sig trygga pga. yttre förhållanden som konflikter och mobbning i skolan, bråk och bränder på bostadsområden som Rosengård vilket skrämde dem även om de inte bodde där själva.

Trots väntetidens vedermödor uppgav de flesta att de trivdes bra i Sverige men att de helst av allt skulle vilja bo i hemlandet om förhållandena tillät det.

De få ungdomarna som vid intervjutillfället var asylsökande var mycket upptagna med just den problematiken vilket dominerade samtalen. En av de intervjuade ensamkommande t.ex. trodde att intervjun gav honom chans att få prata för sig och kunna ”påverka” beslutsfattandet genom att framföra sina skäl till flykten. Någon annan mening förstod inte han med intervjun och var motvillig att svara på frågor om det inte ledde till någon hjälp med att få stanna.

Skolgången i Sverige

När det gäller barnens skolgång fanns det många som uppgav trivsel i den svenska skolan men även sådana som var ledsna och vantrivdes pga. bråk, mobbning och utanförskap. Att bara träffa invandrarelever uppfattades som en klar nackdel, bara några få hade umgänge med svenska barn. Under väntetiden kunde även skolarbetet bli lidande då man inte orkade göra så bra ifrån sig menade några.

Fritidssysslor

Det fanns några få ungdomar som har varit aktiva, spelat fotboll eller tränat. De flesta hade dock inga regelbundna fritidsaktiviteter, de pratade om sysslolöshet, sittande framför TV:n eller datorn och inga möjligheter till aktiviteter beroende på föräldrarnas brist på pengar. Ett barn som tyckte mycket om att rita berättade att mamman inte hade råd att köpa papper t.ex.

De flesta barnen kände sig ensamma och isolerade och hade få eller inga kompisar innan de började på BIV. Det var svårt att få kontakt med andra utanför familjen tyckte de. En del hade ett eget nätverk i form av släktingar.

Boendet i Sverige

Boendesituationen efter ankomsten var i allmänhet mycket dålig, många familjer verkar ha varit inneboende hos släktingar eller bekanta vilket innebar trångboddhet, konflikter och upprepade förflyttningar. Även skolprestationen kunde påverkas negativt av trångboddheten då de ofta saknade arbetsro. Det fanns familjer som placerades i genomgångsbostäder på stadens utkanter tillsammans med bostadslösa, socialt utslagna familjer. Det fanns en förnimmelbar skarp kontrast mellan boendet i hemlandet och i Sverige. I flera fall förmedlade såväl barnen som föräldrarna en djup besvikelse över boendesituationen.

BIV och dess betydelse

Barns och ungdomarnas upplevelser av och berättelser om BIV verksamheten samvarierar med deras ålder, tiden som har förflutit efter avslutad kurs och hur aktiviteterna svarade mot deras otillfredsställda behov.

Alla barn lyste upp när det ställdes frågor om BIV verksamheten men deras minnesbilder av aktiviteterna har varit olika starka.

Det fanns några yngre barn som kom ihåg hur osäkra och rädda de har varit inför kursstarten, hur de knappt vågade komma till det första mötet då de trodde att deras bristande svenskskunskaper skulle komma utgöra ett hinder. De var också ängsliga inför att träffa andra som de inte kände. *”När jag började på BIV var jag lite ledsen. Sade till mamma: jag vill inte vara där. Min mamma sade: du ska gå! Det finns roliga saker där. Sedan jag säger: ja, jag ska prova, om det inte är fint, ska jag gå ut.”* En annan pojke trodde att BIV var någon slags skola vilket förtog honom lusten till att börja. Men redan första gången insåg han att det var någonting roligt som han gärna ville fortsätta med. En annan ungdom sade såhär: *”I början var det lite svårt, men sedan efteråt, när vi lärde känna varandra och det visade sig att alla var bra personer... vi blev liksom bröder.”*

Det fanns omdömen som hos alla intervjuade var samstämmiga. De handlade om BIV kursens betydelse. Verksamheten var hos alla utan undantag mycket uppskattad, efterlängtd och omtyckt. Hur lång tid det än har förflutit efter kursen har den lämnat djupa spår hos barnen även om vissa moment eller teman bleknade bort. Känslan de hade kvar var att BIV var någonting mycket positivt och glädjefyllt.

En flicka berättade så här: *” Om jag ska jämföra med mitt liv innan BIV började, det var faktiskt jättetråkigt. Bara mina släktingar var mina kompisar. Men när jag kom till BIV hade jag fått bra kontakt, jag lärde känna flera kompisar, jag deltog i olika aktiviteter och det var jätteroligt. Och jag har förändrats mycket... BIV var faktiskt **jätte viktigt för mitt liv.** ”*
”Allt!”

Det här korta och koncisa svaret fick man höra ofta av barnen när de fick frågor om vad BIV hade betytt för dem, vad som var roligast att göra där eller vad BIV hade hjälpt dem med.

Här återges några kommentarer från barnen för att nyansera den bilden. Den finaste formuleringen kom från en pojke när han fick frågan vad han tyckte var roligast med BIV: *”Det var roligt att spela, göra några roliga saker, **att ge varandra glädje** ... ”* – vilken valdes därför som utvärderingens titel.

Flera barn sade att deras liv förändrades pga. den upplevda gemenskapen då de tidigare var mycket ensamma. Det var också betydelsefullt för dem att på BIV var alla så snälla.

Ytterligare ett fint omdöme med en dubbelmening: *”en aktivitet som hjälpt mig att glömma allt, min dåliga situation, när vi lekte, när vi dansade, när vi hade kontakt och främst att vi hittade någon som tog hand om oss, som brydde sig om oss, som pratade med oss, hade bra kontakt med oss.”* Bakom den beskrivningen döljer sig någonting väsentligt som rör barnens tillvaro under asylprocessen: bristande omhändertagande, avsaknad av kontakt och möjligheter att kunna göra sin röst hörd. Vare sig det handlar om föräldrarnas nedsatta omsorgsförmåga eller om en miljö utanför hemmet där man inte blir sedd eller bekräftad av någon eller både och, illustrerar den mycket väl barnens villkor under väntetiden.

En flicka sade att BIV hade lärt henne *”samarbete. Att bli hjälpsam och hjälpa andra, ... om vi hittar någon som är ledsen och arg, att hjälpa till att ... glömma allt”*

Det lär ha uppstått en missuppfattning med en grupp ensamkommande ungdomar som trodde att syftet med BIV kursen var någon slags praktik för ett framtida arbete. Detta missförstånd berodde uppenbart på den inhyrda (icke arabisk talande) tolkens oförmåga att föra fram gruppledarnas budskap på ett korrekt sätt vilket under en kort tid ledde till orealistiska förväntningar från hela gruppen. Så småningom kunde allt klaras ut och gruppen var nöjd med det som erbjöds i stället. Även de pratade med stor entusiasm och mycket uppskattande om BIV kursen under intervjun.

Aktiviteterna

Utflykter

Den mest uppskattade aktiviteten uppgavs vara att genom kursen få möjlighet att komma ut till miljöer som för barnen tidigare hade varit otillgängliga. ”Utflykterna” var det mest spontana och frekventerade svaret när frågan ställdes vad som varit roligast med BIV kursen. De flesta utflykterna radades upp: bowling, brännboll, bio- och restaurangbesök, besök på djurpark, på Folkets Park, eller att bara vara ute och leka. Många nämnde också sommarlägret

de deltog i tillsammans med sina föräldrar. Eftersom de ekonomiska möjligheterna i asylsökande familjer till sådana utflykter inte existerade öppnades genom dessa aktiviteter nya vyer för barnen. Genom deras svar förmedlades också någonting om motsatsen: en tillvaro präglad av hemmasittande med bristande stimulans, ingen tillgång till aktiviteter och avsaknad av berikande upplevelser.

Kreativa uttrycksmöjligheter

Förutom utflykterna nämndes även lekar, pyssel, sång och dans som väsentliga aktiviteter. Att kunna rita eller arbeta med händerna, t.ex. med lera, nämndes av många som roliga och glädjefyllda minnen. Att ha tillgång till kreativa uttrycksmöjligheter och få utlopp för lusten att leka var mycket uppskattat. Dessa aktiviteter helande verkan var uppenbar.

Det fanns också några få barn som inte var fullt så entusiastiska över dessa moment vilket enligt deras egen förklaring berodde på att de var ovana med dessa uttryckssätt och inte kände sig duktiga nog när de jämförde sig med andra i gruppen.

Kursens innehåll

Teman

När det gäller de olika teman som följde efter varandra i en förutbestämd ordning verkade några teman ha gjort starkare intryck än andra.

Det som uppfattades mest positivt och lyftes oftast fram var **känslotemat**; att kunna prata om känslor, om glada och arga känslor, om ”*sorgkänslor*”, vilket var någonting nytt för alla. De tyckte att det var spännande och ingen hade skrattat ut de andra när detta tema behandlades, menade de. Det har hjälpt många att hitta uttryck för det de kände inombords och tidigare inte kunnat sätta ord på. Känslotemat förändrade deras medvetenhet och synsätt när det gäller känslouttryck, enligt uppgift. Man kunde tala om allt man saknade och även formulera sina framtidsdrömmar.

Det fanns teman som upplevdes av några äldre barn som svåra att prata om vilket dock vägdes upp av det positiva i att de överhuvudtaget kunde tas upp. Mindre barn hade i allmänhet svårare att komma ihåg teman men att kunna prata om känslor var någonting som nämndes av de flesta.

Ett annat viktigt tema verkar ha varit ”**familjen**” inklusive den i hemlandet kvarvarande delen. Flera ungdomar från s.k. ”splittrade” familjer beskrev hur de fick hjälp med att förstå att de själva också hade ett eget liv trots att delar av familjen var kvar i hemlandet under svåra förhållanden. De har känt lättnad över att det var tillåtet att vara glad även i en svår familjesituation. Den underliggande mekanismen här handlade om skuldkänslor för att man hade det bra när någon annan i familjen hade det dåligt. Den här ”överlevandes skuld” (ett känt fenomen från katastrofpsykologin) kombinerades med känslan av svek gentemot såväl föräldern här som den i hemlandet kvarvarande släktingen om man försökte ”glömma bort” dem hemma och vågade vara glad: ”... *men här har de hjälpt oss att man ska ha tålamod om man har ett problem... om du saknar en av din familj, då ska man ha tålamod ... och man får inte alltid tänka på den dåliga situationen.*”

Däremot verkade temat ”**asyl**” – med några få undantag – inte ha kunnat bidra till asylprocessens djupare förståelse. Enligt tolkens förklaring var tiden för det här temat för kort och det fanns inget utrymme för att ta upp detta komplicerade ämne på nytt.

Självförtroende

Ett av verksamhetens tydliga mål var att stärka barnens självkänsla och ge dem en plattform att stå på. Dessa ambitioner verkade vara väluppfyllda men att kunna bedöma i vilken omfattning det skedde var inte så lätt att fånga in under intervjuerna. Det sättet på vilket det kom till uttryck var beskrivningarna av hur roligt det var att man sade snälla saker till varandra och kunde känna sig uppskattad av de andra. Eftersom skolvardagen hos många barn handlade om utanförskap, trakasserier och mobbning var det här momentet särskilt välgörande. Att uppleva uppskattning, bekräftelse och förståelse genom andras positiva omdömen måste ha stärkt självförtroendet och påverkat det positivt. Även möjligheten att känna igen sig i andra bidrog med all sannolikhet till den jag-förstärkande effekten. Det var framförallt lite äldre barn som kunde formulera att de upplevde att BIV gav dem ökat självförtroende. *"Jag kände att jag hittat mitt självförtroende här"* sade någon.

Gemenskap

Alla barn var mycket glada över att de genom kursen träffade andra i samma situation och det gav de enhälligt uttryck för. Att det fanns många andra barn som levde under liknande förhållanden och befann sig i asylsökande processen var för många en stor och positiv upptäckt med en upplevelse av gemenskap. Genom kontakten med de andra i gruppen bröts isoleringen, skapades en känsla av tillhörighet vilket gav dem styrka och erbjöd möjligheter till identifikation. Trots att det fanns några barn som hade umgänge med barn i samma ålder genom släktingar som fanns i Sverige var den i BIV upplevda gemenskapen oersättlig. Kursens kontaktskapande kvalitet var en stor styrka i BIV verksamheten. En ensamkommande ungdom formulerade BIV:s betydelse såhär: *"Det blir väldigt, väldigt svårt att vara ensam faktiskt, att man har lite ork och lite glädje kvar, det är tack vare det här att man är tillsammans"*.

Dessa värdefulla kontakter var mycket uppskattade men kunde i de flesta fallen inte upprätthållas efter kursens slut pga. familjernas rörlighet, dvs. flyttningar, vilket beklagades av de flesta.

Tolken

Genom att under aktiviteterna ha tillgång till en tolk med pedagogiska kvalitéer betydde stor trygghet. Att i de olika ämnena kunna få förklaringar på sitt modersmål förbättrade även barnens svensk-kunskaper.

Tolkens egen bakgrund, kulturkompetens och erfarenhet av att arbeta med barn var uppenbarligen en stor tillgång. Han hade en viktig förtroende skapande funktion vilket tydligt framgick ur föräldrintervjuerna men även märktes i barnens berättelser.

Trots att de flesta barnen kom från muslimska familjer fanns det ingen som hade några betänkligheter att delta i en verksamhet med kristen anknytning. Här hade också tolken en avgörande roll. Hans närvaro, motivationsarbete och egen muslimska bakgrund utgjorde en viss garanti för att BIV var en "godkänd" aktivitet vilket kunde skingra föräldrarnas eventuella farhågor. Barnen bekräftade att föräldrarna ofta uppmuntrade dem att delta i BIV kursen vilket tyder på deras förtroendefulla inställning.

Negativa moment

Sådana fanns i stort sett inga och de få som nämndes av några enstaka barn hade egentligen ingenting med BIV:s upplägg eller innehåll att göra. Någon upplevde t.ex. negativt att andra barn ibland bröt mot överenskomna regler, störde eller kom för sent.

För några få andra var som tidigare nämnts de kreativa inslagen inte särskilt lustfyllda.

Ett negativt moment nämndes dock av alla. Det handlade om att kursen hade tagit slut, att man inte fick gå flera gånger i veckan: *"Vi tyckte att kursen ska vara alla dagar, inte en gång i veckan..."* eller att det inte fanns någon fortsättning för dem som redan har gått kursen en gång tidigare. Man såg oftast fram emot BIV dagen och var förväntansfull över det nya som skulle hända där varje gång. *"När kursen tog slut, blev jag jätteledsen"* – sade en pojke.

Framtiden

Ur intervjuerna framgick att många barn hade drömmar om framtiden, vissa närde hoppet om att kunna återvända när det blev fred i deras hemland. De flesta föreställde sig dock en framtid i Sverige. De var förhoppningsfulla att kunna utbilda sig, några hade höga ambitioner som t.ex. att kunna bli läkare, ingenjör eller fotbollsproffs - må hända att dessa barn bar kanske egentligen på föräldrarnas önskedrömmar. En för mobbning utsatt flicka ville inte vara kvar i Sverige alls utan ville flytta till ett annat land, fast inte till hemlandet.

Förvånansvärt många barn nämnde polisyrket som önskedröm. Några hade inte riktigt kunnat förklara varför, hos andra skymtade motiv fram som bottnade i negativa erfarenheter. En pojke som t.ex. bevitnade misshandeln av sin far ville bli polis för att kunna låsa in dem som slår och misshandlar andra. En flicka valde polisyrket för att skaffa sig respekt inför andra. Anledningen kan ha varit den systematiska mobbningen som hon i skolan hade varit utsatt för.

En mer närliggande framtidsdröm hos de flesta var att återigen kunna delta i en eventuell fortsatt BIV verksamhet.

Sammanfattning av barnintervjuerna

Barnens berättelser gav en realistisk bild av hur det är att vara barn i ett land i krig. Deras uppväxtvillkor präglades av avbruten skolgång, utgångsförbud, rädsla och oro, ibland traumatiserande upplevelser, splittrade familjer, separationer och förluster. Det ständiga existentiella hotet i hemlandet innebar att tillvaron ofta hade slagits i spillror och de familjer som hade möjlighet hade gett sig av. De vuxnas beslut betydde för barnen alltid en stor grad av utsatthet.

Flyktens konsekvenser såg annorlunda ut från de vuxnas än från barnens horisont. Medan de vuxna kan ha levt länge med tanken på flykten och varit upptagna med att genomföra sitt livs projekt hade barn svårare att föreställa sig vad den stora förändringen att byta land skulle komma att innebära. (Franzén, 2001) Trots de kaotiska förhållanden som barnen kom ifrån präglades livet i det nya landet av längtan efter det de hade förlorat. De kom ofta från välbärgade familjer och från boendeförhållanden som markant skiljde sig från det de hamnade i Sverige. Vistelsen i storfamiljen gav trygghet. Skolgången i hemlandet var sporadisk och skolsystemet mycket annorlunda men längtan efter det välkända var stor.

Efter ankomsten till Sverige följde en lång och otrygg tillvaro i väntan på uppehållstillstånd. Trots den stora lättnaden det innebar att kunna komma undan kriget, uppfattades den första tiden i Sverige som påfrestande även efter beviljat uppehållstillstånd. Att hamna i segregerade bostadsområden, uppleva utanförskap och familjens kraftfulla sociala degradering kunde skada självbilden med chock och besvikelse som följd.

Föräldrarnas krafter och resurser togs maximalt i anspråk i kampen för uppehållstillståndet och även om de fick ett positivt besked så småningom kan det ha föregåtts av en långsam och

utdragen nedgång i familjens fungerande pga. den osäkra väntan. Barnen riskerade att bli känslomässigt övergivna och de tog ett stort och för tidigt ansvar. Många barn har dessutom under kortare eller längre perioder ofta levt i s.k. ”splittrade familjer” där separationen av någon närstående som t.ex. en förälder eller ett syskon inte bara har varit smärtsam och oroande utan också skapat skuld. Föräldrarnas begränsade omsorgsförmåga kan ha medfört att barnen fick ta hand om sig själva. De saknade dessutom fritidssysslor och kontakt med andra barn i liknande situation.

Med dessa bakgrunds förhållanden i backspeglarna gav barnintervjuerna en bra bild av hur viktig BIV har varit för barnen. Livet med och efter BIV har förändrats för alla. Det fanns en tydlig skiljelinje mellan ”före” och ”efter” där BIV kan jämföras med en ”fristad”, en ”fredad zon”, dvs. ett mellanområde i barnens annars rätt tuffa tillvaro. Den förväntansfulla längtan efter dagen då BIV aktiviteterna pågick illustrerar mycket väl BIV:s betydelse för barnen. Att kunna delta i BIV kursen betydde allt. Det innebar glädje, kreativitet, kontakt, gemenskap, igenkännande, ökat självförtroende och upplevelsen av att vara sedd och bekräftad, att åter kunna vara barn och för stunden kunna glömma bekymmer och slippa ett betungande ansvar. Utflykterna öppnade en ny värld för dem och av kursens olika teman var flera som har gjort stort intryck. Mest positivt uppfattades möjligheten att kunna prata om känslor och om kvarvarande familjemedlemmar på ett nytt sätt som lyfte på barnens ansvarsbörda. Tolken närvaro var viktig och skapade en grundtrygghet och förtroende. Det enda negativa som barnen hade att säga om BIV var att den någon gång tog slut.

Man kan fastslå att BIV som ett livsviktigt ”mellanområde” var hälsobefrämjande i Winnicotts termer.

Föräldrintervjuer

Sammanlagt intervjuades 13 föräldrar fördelade på 11 familjer varav 9 var mammor och 4 pappor.

I två familjer intervjuades båda föräldrarna, i de övriga var det antingen pappan eller mamman som kunde ställa upp på intervju.

Grupp fördelningen

Grupp 1	en pappa
Grupp 5	en mamma
Grupp 6	en mamma
Grupp 7	en pappa och ett föräldrapar
Grupp 8	en mamma
Grupp 9	tre mammor
Grupp 11	en mamma och ett föräldrapar

Familjeförhållanden

Av de 11 familjerna som representerades genom 13 föräldrar var åtta numera ”hela” med båda föräldrarna i Sverige, två familjer var ”splittrade” med papporna kvar i hemlandet och en bestod av en ensamstående förälder.

Länder

Irak	9 föräldrar
Palestina	en mamma
Syrien	en mamma
Libanon	en mamma
Egypten	en pappa

Förutom ett föräldrapar var alla övriga arabisktalande.

Med undantag för en intervju som pågick på dålig, knagglig svenska användes alltid tolk.

Intervjuarbetet präglades allmänt av föräldrarnas beredvillighet att ställa upp och dela med sig av sina erfarenheter.

Följande teman har berörts under föräldraintervjuerna:

- livet före flykten
- tillvaron i Sverige
- omdömen om barnverksamheten
- omdömen om föräldragrupperna
- verksamhetens kristna anknytning

Livet före flykten

Bakgrund

För att kunna förstå vilken ”resa” de flesta familjer måste ha gjort när de flyttade från Mellanöstern till Sverige, från en tidigare diktatur till en demokrati, från krigsförhållanden till fred, från ett kollektivorienterat till ett individcentrerat samhälle bör man veta någonting om vilka levnadsförhållanden de har kommit ifrån.

Föräldrarna verkade i stort sett ha varit välbemedlade med möjligheter att betala stora summor pengar för smugglarna för att kunna lämna landet. Bland dem fanns det dock några som uppgav att de har varit tvungna att sälja allting de ägde för att få ihop pengarna till resan. Det fanns även någon enstaka familj som hade svårt att klara sig ekonomiskt i hemlandet och var anvisad på släktingars hjälp för att överleva. Det fanns familjer som stora ekonomiska satsningar till trots hade hamnat i svårigheter i Sverige med hot om avvisning pga. smugglarens bristfälliga information om Schengen avtalets regler: *”De som hjälper folk att komma hit, de säger inte sanningen, vilken väg och på vilket sätt...”* – sade en besviken förälder.

Pappornas yrken var allt ifrån bilmekaniker med egen verkstad, försäljare, läkare, guldsmed, tolk, lärare, TV reparatör, soldat, till affärsinnehavare och tekniker. Det var de som försörjde familjen, ofta inklusive den äldre generationen. En pappa sade om familjens ekonomiska situation i hemlandet: *”det fattades ingenting”* och alla mådde bra tills kriget bröt ut. I annat fall hade familjerna det bra tills någonting hade hänt som gjorde det nödvändigt att ge sig av.

De flesta mammorna var hemmafruar med ansvar för hemmet och barnen men det fanns också några få med akademisk utbildning och yrkesliv. Administratör, bokföreläsare eller frisörskas var några av de arbeten som mammorna uppgav att de hade.

Föräldrarna gav samma bild om boendeförhållandena i hemlandet som barnen: de bodde i egna hus med ofta mycket plats för en stor familj med flera generationer.

Det tyder på att de flesta intervjuade familjerna hade en ganska hög social status där papporna hade axlat den ansvarsfulla familjeförsörjarrollen.

Att de flesta intervjuade barnen inte hade några direkta traumatiska upplevelser pga. kriget bekräftades även av föräldrarna. I några enstaka fall uppvisade barnen symptom som t.ex. oro, ångest, sömnstörningar och sängvätning. *"Man kunde skydda barnen bara genom att de inte fick gå i skolan"* sade en förälder. Situationen i hemlandet präglades av otrygghet pga. kriget *"som man inte vet vad det kom ifrån"* sade en mamma.

Flera föräldrar antydde att deras bakgrund utgjorde "ett specialfall" som de på BIV fick hjälp med att hantera. Det gick inte att utröna vad dessa fall handlade om och de flesta föräldrar var förtegnade om familjens bakgrunds förhållanden och om de utlösande faktorerna till flykten. Men det faktum att de kom från ett land i krig kan vara tillräckligt för att föreställa sig vad familjerna måste ha varit med om.

Familjeförhållanden

Bilden av familjeförhållandena som man fick genom barnens berättelser kunde nyanseras genom föräldrantervjuerna.

Av de numera "hela" familjerna var tre tidigare splittrade men är nu återförenade, i dessa fall kom papporna först och mammorna kom efter med barnen.

Tre familjer med uppehållstillstånd väntade fortfarande på återförening med någon medlem av familjen. En av dessa mammor beskrev sin situation utan sin man såhär: *"Det är jag som tar hand om barnen, men jag känner att jag är trött och jag känner att jag är en kropp utan själ."*

Det fanns flera familjer med släktingar i Sverige som antingen hade bott här länge eller också kom som asylsökande i olika omgångar till följd av kriget. De flesta familjerna hade uppehållstillstånd vid intervjutillfället.

Tillvaron i Sverige

Väntetiden

Väntetiden beskrevs samstämmigt även av föräldrarna som en lång och påfrestande period för såväl barn som vuxna präglad av stor osäkerhet, tvära kast mellan hopp och förtvivlan, psykisk nedgång, passivitet, djup besvikelse och frustration. En mamma sade att det kändes som att de inte hade kunnat komma till ro, var i ständig rörelse: *"man sitter inte still på ett fast ställe."* I vissa fall har föräldrarna kommit i konflikt med varandra pga. *"uppehållstillstånd situationen"* vilken påverkade även barnen negativt.

Väntetidens längd varierade allt ifrån några få månader till flera år. Det fanns familjer som först fick ett tidsbegränsat uppehållstillstånd vilket uppfattades som *"en stor broms"* och hot mot tryggheten i tillvaron. Hos andra kunde uppehållstillståndet föregås av flera avvisningsbeslut.

Även om föräldrarna försökte göra sitt bästa, barnen *"reagerade alltid på hur vi tänker, hur vi känner, de ser allt och reagerar på vår situation"*, beskrev en förälder.

Någon berättade att de redan från början har fått veta av Migrationsverkets personal att deras chanser att få stanna varit minimala vilket var förlamande för hoppet och motivationen. Efter flera turer har de ändå fått uppehållstillstånd men krafterna hade redan tagit slut då.

En annan förälder beklagade den långa väntetiden som gjorde att de inte heller hade kunnat komma i gång med livet, inte lärt sig språket och klarat försörjningen. Såhär förklarades

vilken skillnad det gjorde att ha eller inte ha uppehållstillstånd: ”*man tänker på framtiden, jag ska bo kvar i detta land, jag ska bygga min framtid, jag ska tänka på min familj, min framtid och familjens framtid. Så det är klart, jag går i skolan, läser språket*”.

Någon beskrev hur svårt det var för barnen att kunna uppleva glädje men hur de höll drömmen levande: ”*då frågade alltid barnen: när ska vi ha uppehållstillstånd för att vi ska ha roligt, vi ska ha egna rum, egen lägenhet, när ska vi ha uppehållstillstånd för att kunna gå ut och lära känna samhället?*”

Många barn saknade fritidsaktiviteter och satt mest hemma. Sådär kunde det se ut: ”*jag måste säga att vi var här i 3 år och vi har faktiskt inte gått ut, bara den här gången med BIV.*”

Boendet

Boendeförhållandena var och är ett stort problem och det gällde inte bara under väntetiden. Även föräldrarna bekräftade den bilden som barnen gav i sina berättelser. Efter beviljat uppehållstillstånd var det svårt att få tag på lägenheter och det som erbjöds var övergångsboende eller segregerade bostadsområden.

Det var inte ovanligt att hela familjer på 4 - 5 personer bodde i ett enda rum och lägenhetens övriga utrymmen delades med andra som var släktingar eller bekanta. Kontrasten mellan boendet i hemlandet och i Sverige blev mycket tydlig. Så här beskrev en förälder hur det kändes: ”*det var väldigt svårt för oss att kunna acceptera att en familj med fem personer sover hos kompisar och bekanta och bor i ett rum t.ex. det kan inte vara lätt att acceptera detta men vi var tvungna att göra det.*”

Som en effekt av trångboddheten var det många gånger svårt att hålla barnen utanför diskussionerna när det gällde turerna kring uppehållstillståndet. Man levde tätt inpå varandra och det var oundvikligt att barnen drogs in i föräldrarnas otrygghet, vanmakt och oro kring asylprocessen. Det gick inte att avskärma dem: ”*Barnen ser allt och de känner hur vi reagerar*” sade en mamma. En annan: ”*Det är inte bra att prata framför barnen. Men vi som föräldrar, jag och min man tar hand om väntan och uppehållstillståndet.*”

Hjälpbehovet

Påfrestningarna i såväl hemlandet som under väntetiden kunde ha lett till att man ibland behövde specialhjälp. Några enstaka föräldrar beskrev hur deras barn trots uppehållstillstånd och trygghet genom familjen fortfarande uppvisade symptom, varit ängsliga, hade separationsångest, varit oroliga om natten, varit sängvätare, vågade inte vara ensamma eller åka hiss. ”*Och vi kom hit för barnens skull. Och vi hoppas att mina barn ska få en bra framtid*” sade en mamma med kännbar sorg över barnens ”problem.” Man var tvungen att söka behandlingskontakt på BUP eller på Röda Korset såväl för egen del som för barnen.

Segregationen

De flesta vuxna hade inga informella kontakter med det svenska samhället. De hade få möjligheter att träffa svenskar och dessa begränsade sig till myndighetskontakter eller till skolan. Någon berättade att t o m svenskläraren hade utländskt påbrå vilket ytterligare försvårade språkinläringen då såväl eleverna som läraren var arabisktalande.

Även familjer som i många år hade varit i Sverige kunde leva vid sidan av allt svenskt sammanhang. Flera hade uttalat önskemål om att kunna umgås med svenskar men vågade inte riktigt pga. språket. De segregerade bostadsområdena erbjöd inte heller några tillfällen till umgänge med majoritetsbefolkningen.

Det fanns även någon som berättade om sina negativa erfarenheter när det gällde mötet med svenskar i form av kränkande, främlingsfientliga påhopp.

Barnen gick i förberedelseklasser där det inte heller funnits möjlighet att träffa svenska barn. Men även barn som gick i en vanlig skola eller i en vanlig klass hade sällan svenska kompisar enligt föräldrarnas uppgift.

Kännedom och information om BIV verksamheten fick föräldrarna mest genom handläggaren på Migrationsverket eller genom skolan. Det fanns även någon som tog eget initiativ att anmäla barnen efter att ha sett BIV:s informationsblad på Flyktinghälsan.

Omdömen om barnverksamheten

Föräldrantervjuerna var avsedda att ta reda på vad föräldrarna ansåg om BIV:s betydelse dels för barnen och dels för de själva. BIV kursen ansågs ha varit betydelsefull för bägge parter. Citat: *"Då har BIV varit en bra resurs för oss"*. Den fungerade som en avlastning för föräldrarna och gav möjligheter till att kunna slappna av. *"Det var ett lyckat program"* sade en mamma.

Några föräldrar lyfte i första hand fram nyttan med BIV kursen **för barnen**. Att de gick med i verksamheten var *"först och främst för barnens skull, för att det skulle förändra barnens liv, för att de har haft det tråkigt, för att hitta någon aktivitet..."*

En annan förälder: *"BIV är jättebra resurs och mest för barnen för att de kan glömma allt och ... inte känna att vi har en dålig situation."* Någon tyckte att BIV var framförallt betydelsefull för barnen när föräldrarna hade problem. *"... vi som föräldrar kunde inte vara kärleksfulla med barnen"* – sade en förälder. En rimlig tolkning av den formuleringen var att föräldrarna i den stressande tillvaron hade begränsade möjligheter till att tillmötesgå barnen.

BIV verksamheten var en viktig fritidssysselsättning för barnen under väntetiden där de fick tillgång till aktiviteter som föräldrarna annars inte hade råd med att erbjuda: *"att den tiden hade vi inte uppehållstillstånd, vi hade ingen ekonomisk möjlighet heller att göra de sakerna som barnen behövde."* Eller: *"... de hade olika aktiviteter som mina barn har missat."*

Flera föräldrar beskrev hur barnen såg fram emot och väntade på kursdagen och hur glada de blev efteråt. *"När barnen kom hit på det första mötet var de jättenöjda och vi har märkt att barnen var glada efter första mötet och alltid, hela veckan har de pratat om den här första dagen. Vi fick kontakt med andra och vi lärde känna några familjer som har samma situation, samma problem och då känner man sig inte ensam i det här samhället och har inte tråkigt"*. En annan förälder berättade: *"allmänt skulle jag säga att när mina barn har kommit hit, vi kan kalla det för att det var en **"glädjens plats"** för mina barn. Jag kan kalla den så. Och vi tyckte om onsdagar. De frågade: när ska nästa onsdag komma? Och de har gjort övningarna hemma"*.

Att ha flera barn från samma familj i gruppen visade sig vara trygghetsskapande och i många fall en förutsättning för ett yngre syskon att kunna delta i verksamheten.

Positiva förändringar

Det är flera föräldrar som intygade vilka fina resultat BIV kursen uppnådde med barnen. Det främsta ansågs vara att barnen hade fått kontakt med andra barn som befann sig i samma situation och att isoleringen bröts.

Före BIV kursen kunde läget ofta vara såhär: *"först och främst har min son tappat självförtroendet. Han har inte fått kontakt med folk. Då kände han sig mobbad, diskriminerad, att det finns olika barn som är bättre än mig, varför inte jag... hans situation"*

var orolig.” I bästa fall kunde barnen umgås med sina släktingar i samma ålder om det fanns sådana.

En flickas tillvaro förändrades enligt föräldern så här jämfört med tidigare: *”hon var ensam, ingen kamrat, ingen kompis. När hon kom hit har hon hittat flera kompisar, då jag har sett att hon har blivit jätte aktiv. **Hon har lyst som ett ... ljus.**”*

Barnen mådde bättre efter kursen och utvecklades positivt. Även deras svenska språkkunskaper förbättrades.

Några exempel på hur föräldrarna beskrev BIV:s effekter: *”han var glad, han var positiv alltid, det har glatt mig också.”* Ett annat citat: *”**barnen har förlorat sin barndom**, och när de kom hit och träffade några pedagogiska ledare, då har jag märkt att de kände att de behövde komma mer och mer”*. Andra har fått *”frid”* genom att komma i kontakt med BIV. Först genom BIV kunde man känna att det fanns några som brydde sig om barnen. *”när jag fick ett brev från BIV då kände jag att det finns några ... som bryr sig om barnen.”*

En förälder förklarade barnets och de egna reaktionerna på verksamheten såhär: *”Från första dagen hon har berättat allt vad de har för ämnen och jag var jättenöjd när hon reagerat så och förklarat saker. Hon har förklarat t.ex. när de pratat om känslor... jag var jätteglad att allt det handlade om eller ni förklarade i gruppen kom hon och förklarade till mig. Och jag var glad att hon reagerar eller aktiveras eller gör övningar om de ämnen ni tar i gruppen.”*

En annan förälder sade följande: *”Man känner att det har blivit en förändring för honom. Och han har tänkt lite vidare i positiv riktning, positiva signaler. Och jag var jättenöjd.”*

Ytterligare ett omdöme: *”jag kände att han är en annan son när han kom i kontakt med den här aktiviteten. Och vi tyckte att den här aktiviteten ska fortsätta, inte bara en gång utan tills vidare.”*

En mamma använde metaforen *”livlina”* för att beskriva vad BIV har betytt för dem. I tolkens något osofistikerade översättning blev BIV till ett *”rep”* som lyfte upp familjen och räddade dem så att deras barn hittade sin trygghet genom aktiviteterna.

Omdömen om föräldragrupperna

Gruppverksamheten som startade i anslutning till barngrupperna gav stor utdelning även för föräldrarna själva: *”Det hjälper mycket de familjer som inte har PUT”* sade någon. Där hittade man gemenskap och trygghet: *”när vi kom hit... man känner att man har gjort någonting, man hittar en egen trygghet pga. vi har träffat olika personer som hade samma situation.”* Ett annat citat: *”Då när vi kom hit kände vi att det var någon som brydde sig om oss och det var många familjer som befann sig i samma situation. Då den här kontakten som vi har fått, vi kände att vi inte var ensamma som befinner sig i den här dåliga situationen.”* Det fanns familjer som bodde på samma bostadsområde men inte kände varandra trots att de sågs ibland. Genom BIV fick de kontakt. I föräldragruppen kunde man prata om sorg och bekymmer och dela dem med varandra, ibland gråta tillsammans vilket lättade på bördan berättade de.

Även en hel del praktisk hjälp kunde man få av personalen vilket var mycket uppskattat. Den bestod av bl.a. bokning av läkarbesök, hjälp vid myndighetskontakter mm. Att det fanns en tolk i föräldragruppen underlättade kommunikationen väsentligt och tolkens

insatser och kunskaper om samhället var till stor nytta. Hon var en del av gruppen och en viktig förmedlande länk som tog egna initiativ och hade många idéer. Man hade diskussioner om olika ämnen som t.ex. det svenska samhället, kulturen, lagar och regler, klimatet och barnuppfostran: *”hur man ska prata med barnen, hur man ska lösa problem, hur man ska kontakta myndigheter.”*

Nästan alla föräldrar pratade uppskattande om de *”goda råd”* de fick i gruppen även om det inte gick att få klarhet om vad dessa bestod av. Några antydde att det hade att göra med deras *”specialfall”* som nämndes i ett tidigare sammanhang.

En mamma gav ett konkret exempel på den hjälpen de fick av BIV genom föräldragruppen. Den här familjen bodde länge hos släktingar och trångboddheten började fräta på parets relation. Med BIV:s hjälp fick de en möjlighet att *”komma ifrån”* dessa påfrestande förhållanden ett tag, resa bort och bo på hotell i fyra dagar för att kunna reda ut saker och åstadkomma en förändring. Genom den här åtgärden kunde familjen klara ut sina problem och gå vidare med sitt liv.

Sommarlägret tillsammans med barnen nämndes också som en betydelsefull aktivitet av de föräldrar som har varit med.

Personalen i föräldragruppen bestod av en anställd samt några frivilliga, inklusive tolken. Det var flera föräldrar som inte kände till att de frivilliga arbetade oavlönat. De uppfattades som engagerade och professionella: *”Vi hade fått faktiskt kunnig personal som hade bra resurser”* sade en förälder. En annan tyckte att de var *”änglar”*.

I de flesta fall utgjorde personalen i gruppen även den enda informella kontakten föräldrarna hade med det svenska samhället. *”Men också det som är jätteviktigt att träffa den svenska personalen som har pratat om olika ämnen som handlade om det svenska samhället.”* En pappa berättade att de hade blivit vänner med en av personalen och kontakten fortsatte även efter barnverksamhetens slut.

Föräldragruppens betydelse sammanfattades av någon såhär: *”när jag kom hit har de pratat med mig, de försökte ge mig framtidshopp och jag mådde verkligen väldigt dåligt, jag var väldigt ledsen... alla som jobbade med oss hjälpte oss så att vi lugnade ner oss och de pratade alltid igenom de sakerna som har hänt och vi blev väldigt väl mottagna”*.

Eftersom de flesta föräldrarna önskade en fortsättning när kursen för barnen var slut, startades en kaféverksamhet med hjälp av frivilliga för att möta behovet av fortsatt kontakt: *”Det fanns olika personal som bryr sig om oss. Nu saknar jag den här situationen, den här resursen.”* Det var fler och fler som kom till den aktiviteten så småningom.

En familj som vid intervjutillfället fortfarande var asylsökande verkar ha haft andra förväntningar när det gällde föräldragruppen. *”De hjälpte oss, de var jätte hjälpsamma med olika saker men tyvärr de har ingenting att göra med någon ansvarig”* – med antydning på asylprövningen.

Det var huvudsakligen kvinnor som deltog i föräldragruppen eftersom flera av männen arbetade eller hade praktik enligt uppgift. I början var männens uppslutning större men i och med att de var så få uteblev de mer och mer. De som var med i början var mycket positiva. *”Vi fick jättemycket ...”* sade en pappa. En annan: *”det gav energi.”*

Ingen av föräldrarna hade några kritiska synpunkter på verksamheten vare sig det gällde barn –, eller vuxenverksamheten.

Om verksamhetens kristna anknytning

Eftersom BIV projektets två huvudmän, Individuella Människohjälp och Svenska kyrkan är kristna organisationer kan det faktumet för många ha förespeglat en kristen profil även när det gäller verksamheten. Aktiviteterna pågick i en kyrka som i mångas föreställningsvärld har ett symboliskt värde. Då övervägande delen av familjerna var muslimer ger sig frågan om verksamhetens kristna anknytning påverkade familjernas deltagande.

Bland de intervjuade fanns det två kristna familjer. De har av självklar anledning aldrig tvekat eller funderat över om de skulle delta eller ej.

Men inte heller hos muslimska familjer utgjorde den kristna anknytningen något problem. En rimlig förklaring kan vara att de som från början hade en negativ attityd kom aldrig så långt som att anmäla sitt intresse för aktiviteterna. Därför är det omöjligt att veta om det fanns familjer som av den anledningen avstod från deltagandet. En förälder berättade att han träffade konservativa muslimer som var tveksamma till att låta barnen delta i BIV kursen. Här kan det finnas ett mörkertal som är svårt att uppskatta.

Ur intervjuerna framkom att det fanns olika sätt att hantera den här frågan. Det fanns familjer som trots eventuell tveksamhet ansåg verksamhetens nytta vara överordnad: *”när vi visste att det är en religiös plats, vi tänkte inte komma då. Men för barnens skull när vi kom hit, vi kände att det inte fanns någonting som vi hade trott innan...”*

Ytterligare ett citat: *”Jag kände att kyrkan eller moskén eller någon religiös plats det spelar ingen roll om de tänker på samma sätt, att hjälpa människor i deras situation.”*

En annan liknande argumentation var: *”... det här BIV:s program har inte med religionen att göra utan de hjälper alla.”*

Det fanns också en mer öppen inställning som företrädades av flera: *”jag faktiskt tycker om att upptäcka andra religioner... det finns ingen stor skillnad mellan islam och kristendom.”*

Citat från en annan förälder: *”jag uppskattar alla religioner, det kvittar om det är muslimer eller kristna eller jude eller vilket som, det spelar ingen roll.”*

Några hade nämnt att de till och med hade kristna vänner och ansåg att respekt för varandra var det viktigaste och att inte tvinga den andra att bli det man själv är.

En förälder sade såhär: *”nästan 90 % av mina kompisar är kristna. Och jag hade haft bra kontakt med alla och jag kände att det inte finns någon skillnad mellan vår kultur och den kristna kulturen”. Ytterligare ett citat: ” det är inget nytt, i vår kultur vi bor med kristna, vi går till bröllopfester till dem och de kommer också, vi har ett samarbete i kulturen.”*

Någon underströk sin liberala inställning i frågan genom att nämna att de t o m har deltagit i en julfest i kyrkan.

BIV och sedan?

Det fanns ett återkommande önskemål som alla framförde och som handlade om behovet av en fortsatt verksamhet.

Föräldrarna hade följande förslag:

- familjer som tidigare kunnat vara med bör återigen få den chansen
- aktiviteter på sommaren ska även ordnas för tidigare deltagare
- kursen ska pågå flera gånger i veckan alt. passen per gång ska vara längre
- nuvarande BIV kurs bör pågå en längre period än 14 veckor
- verksamheten bör fortsätta så att även andra familjer kan ta del av den
- det vore önskvärt att BIV spred sig till flera ställen med tanke på det stora behovet
- aktiviteterna bör förläggas till helgerna då familjerna hade mer tid

De här synpunkterna kan tolkas som att föräldrarna gav högt betyg åt verksamheten och ansåg att den hade så stor betydelse för både barn och föräldrar att den definitivt inte bör upphöra.

Sammanfattning av föräldrantervjuerna

I asylsökande familjers tillvaro finns det många ”stressorer”: kriget i hemlandet som utlösande faktor till flykten, planering och genomförande av resan ofta förbunden med stora ekonomiska uppoffringar och faror, den osäkra väntan på tillstånd i Sverige – bara för att nämna några. Det är ett stort projekt att kunna komma iväg och det sätter föräldrarnas kapacitet på hårda prov. Risken är stor att omsorgsförmågan om barnen periodvis bli nedsatt vilket kan ha stora konsekvenser för hela familjedynamiken.

Idén till att starta en parallell BIV verksamhet för föräldrarna har vuxit fram ur behovet. Föräldragrupperna har utvecklats till ett viktigt forum där framförallt mammorna kunde få stöd av varandra, av tolken och de som arbetar i gruppen - såväl frivilliga som anställda.

Enligt föräldrantervjuerna var BIV verksamheten mycket uppskattad och omtyckt av alla. Föräldrarna har uttryckt stor tillfredsställelse och tacksamhet å såväl barnens som sina egna vägnar. Nästan alla framförde önskemål om en fortsättning och hade konkreta förslag på hur BIV verksamheten skulle kunna utökas i framtiden.

När det gäller BIV:s betydelse **för barnen** som ”*har förlorat sin barndom*” har föräldrarna främst pekat på de förändringar som BIV åstadkommit för barnen. Kursen ansågs ha förändrat barnens liv och utgjorde en resurs även för föräldrarna på flera sätt. Under BIV kursen kunde barnen glömma sin jobbiga familjesituation och de aktiviteter som erbjöds skulle föräldrarna inte ha haft råd med. Barnen fick kontakt med andra barn, de utvecklades vidare i positiv riktning, fått större självförtroende och deras tänkesätt förändrades också positivt. Barnen förde vidare kursens budskap till föräldrarna som på det viset också kunnat lära sig nya saker. Några föräldrar ansåg att förändringarna var så stora att deras barn efter BIV hade blivit en annan person. Som tidigare nämnts var BIV ”*en glädjens plats*” för barnen.

Vad fick föräldrarna ut av BIV **för egen del**? Det som lyftes fram i första hand var kontakten föräldrarna fick med andra familjer i samma situation, en upplevelse av gemenskap som gav trygghet. Även den praktiska hjälpen som erbjöds uppskattades mycket.

Samhällsinformationen var av stor betydelse, likaväl de ”goda råden” i deras ”speciella fall” som de fick. Vad dessa gick ut på var alla förtegnade om.

Föräldragruppen utvecklades alltmer till en diskussionsgrupp och ”fredad zon” (”mellanområde”) framförallt för kvinnorna där de kunde ta av sig slöjan och diskutera privata problem inom familjen och där den kvinnliga tolkens närvaro och initiativ gav dem trygghet och inspiration. Föräldrarna har genom gruppen fått framtidshopp, energi och kunde uppleva att det fanns någon som brydde sig. BIV var ”*livlinan*” i en stark symbolisk bemärkelse och ”*en bro*” mellan föräldrarna och det svenska samhället.

Personalen i föräldrargrupperna uppfattades mycket positivt av alla, de representerade dels den egna kulturen, dels det svenska samhället och var oftast den enda kontakten med det. Att några av dessa professionella hjälpare arbetade frivilligt var föräldrarna inte alls medvetna om.

Verksamhetens kristna anknytning utgjorde inget som helst hinder för deltagande för någon av de intervjuade. Man kan utgå ifrån att de som var negativa eller tveksamma anmälde aldrig barnen till verksamheten.

Medarbetarintervjuer

Som ett komplement intervjuades även 13 vuxna, 11 kvinnor och två män, som på ett eller annat sätt hade varit knutna till verksamheten antingen som medarbetare eller som samarbetspartner.

Följande kategorier ingick i gruppen:

två projektledare
 två gruppleddare
 en anställd
 en som arbetstränade
 två frivilliga
 två tolkar
 en myndighetsperson
 en lärare och
 en psykolog

Projektledarna

De två projektledarna som initierat och startat projektet och hade det övergripande ansvaret för verksamheten intervjuades var för sig. De frågeställningar som avhandlades under samtalen återges i sammanfattning för båda tillsammans och innehåller deras gemensamma reflektioner kring dessa.

Projektbakgrunden

Vad gav upphovet till denna nydanande projektidé?

Det var projektledarnas egna kunskaper och erfarenheter av att arbeta med barn i utsatta situationer, såväl flyktingbarn som barn till psykiskt sjuka föräldrar som projektet bottnade i. Sådär beskrevs det av dem själva: *”utgick från en erfarenhet, ... ett starkt engagemang för barn i en utsatt situation, och att skapa det här samtalsrummet – som BIV egentligen är – för barnen tillsammans med vuxna som bryr sig om dem.”*

De uppmärksammade hur osynliga barnen blev i sammanhang där föräldrarnas kraft absorberades av någonting annat. Ett sådant sammanhang var asylprocessen: *”oftast så var det så att föräldrarnas problematik tog överhand i samtalen och det var lätt hänt att ... barnen glömdes bort och ... man talade på något vis över huvudet på dem, det blev mer en behandling av föräldrarna och deras situation än det blev barnens.”*

Även om föräldrarna oftast ville måna om barnens bästa kunde barnen inte skyddas från påfrestningarna: *”Så fort föräldrarna gråter så tystnar barnen. ... Och det tycker jag är en*

bra bild av hur de här barnen har det hemma. Därför att pappa och mamma är ledsna, och de gråter och barnen är alldeles tysta runtomkring. Och föräldrarna glömmar kanske att ... ja, de orkar inte ha det föräldraansvaret och de tror inte att barnen hör både det ena och det andra.”

Genom att sammanföra och diskutera sina erfarenheter har de kommit på idén att starta en gruppverksamhet med målgruppen barn i asylsökande familjer. De har själva börjat med att delta i flera olika utbildningar t.ex. CAP (Children Are People Too) metoden (ett sätt att arbeta med barn till psykiskt sjuka föräldrar) eller utbildning i andra uttryckssätt än samtal. Så småningom arbetade de fram ett program som de först testade på en pilotgrupp. De ville ha svar på två frågor: om det blev en skillnad för barnen före och efter kursen och om man kunde arbeta med muslimska familjer i en kyrka. Resultatet i pilotgruppen blev över förväntan: en påtaglig skillnad för barnen efter kursen och av familjerna upplevdes det positivt att kursen inte ordnades av eller pågick hos en myndighet: *”så hade det haft en betydelse att det inte har varit ... en myndighet eller andra lokaler.”*

Därför har projektledarna gått vidare med sin idé och startade det treåriga projektet med medel av Allmänna Arvsfonden.

Verksamhetsmålen

Målet med verksamheten var realistiskt och opretentiöst. Så här formulerades det av en av projektledarna: *”barnen måste stärkas i att ha roligt och må bra, att få släppa vardagen mycket mera, inte bara inlärning men att förstå varför man funkar som man funkar... tänk när man är flykting och man inte har fått uppehållstillstånd så är man på flykt även i Sverige...”*

Man ville vidare stärka barnens självförtroende och ge dem möjlighet att dela någonting gemensamt med andra för att slippa känna sig ensamma.

Policyn

Projektledarnas utgångspunkt för verksamheten var barnperspektivet.

Hela BIV programmet konstruerades med barnens behov i centrum vilket innebar att barnens tillvaro var det primära oavsett föräldrarnas situation. För att kunna hålla denna fokus blev det nödvändigt att under verksamheten hålla sig utanför asylsökande processen.

Denna policy var ganska unik med tanke på frivilligorganisationernas och Svenska kyrkans starka engagemang i flyktingfrågor. Traditionen av att gentemot myndigheter vara språkrör för de svaga och agera i enskilda flyktingöden inte sällan med massmediernas hjälp, är levande inom bägge organisationerna.

Projektledarnas hållning på den punkten var tydlig. Den ena sade: *”Kanske föräldrarna måste själva kämpa för sin sak. Låt barnen vara barn, leva sitt liv ... Man använder sina barn som ett medel för att nå ett mål och ... barn är inget medel att nå ett mål. Barn är ett mål i sig men är aldrig ett medel!”*

Den andra kommenterade samma tema så här: *”jag tror utifrån barnens perspektiv så är det väldigt viktigt att ha fungerande föräldrar. Och vi kan inte gå in och behandla dem för det är inte ens vår uppgift men vi kan ... visa på vad basbehov är och vi kan också visa på hur det fungerar i Sverige.”*

Projektledarna tyckte att barn för ofta illa i asylsökande processen och att det inte fanns några aktörer på denna arena som bevakade deras intressen: *”... det fanns en flathet ... både från samhällets sida och från andra... där man ... ser lite genom fingrarna därför att de här*

barnen är flyktingar eller föräldrarna är i en svår situation och då kan man acceptera vissa saker. Och det tycker jag absolut inte, utan barnperspektivet är att man måste se ifrån barnets synvinkel vad som är bäst och inte bäst för barnet oavsett föräldrarnas situation...”

En annan viktig policyfråga var att inte ta emot gömda familjer. Motiveringen lät så här: *”Vi gjorde ju ett väldigt medvetet val utifrån att... det finns ingen insyn. Det är svårt att jobba med föräldrar som lever gömda... barn ska inte leva gömda, därför att de har ingen som bevakar deras rättigheter”*.

För att kunna ge barnen tillräckligt med stöd och rusta dem för alla eventualiteter togs i BIV programmet även tanken på återvändandet med vilket också var ett nytt sätt att tänka. Barnen fick ventilera sina frågor och oro över vad som skulle hända om de inte fick stanna i Sverige, ett tabubelagt ämne som vanligtvis inte finns i föräldrarnas tankevärld: *”Förhoppningen är att vi gett dem något som hjälper dem, var de än växer upp”* – kommenterade en av projektledarna.

Arbetsmetoden

Grunden för arbetet är BIV kursen som är ett välstrukturerat och genomtänkt program med fasta ramar och bestämda teman. Metoden har under arbetets gång förfinats och utvecklats, de erfarenheterna man hade skaffat sig ledde till små korrigeringar. Projektledarna betonade att BIV kursen är ett förebyggande, pedagogiskt program, ingen behandlingsverksamhet.

Arbetsfördelningen

Projektets två huvudmän är organisatoriskt och strukturellt mycket olika. IM är en frivilligorganisation med en inbyggd dynamik vilket kräver flexibilitet, okonventionella arbetsmetoder, föränderlighet, kortare beslutsvägar och större tillgång till de frivilligas arbetsinsatser.

Svenska kyrkans övergripande ansvar och omfattande, viktiga uppgifter i samhället medför pondus, gott rykte och tyngd. Kyrkans verksamhet är välkänd och har ett högt symbolvärde.

Båda organisationer vilar på kristen grund, därför fungerade samarbetet mellan dem väl enligt projektledarna. Den ekonomiska delen sköttes under projektet av IM vilket förde med sig en del praktiska göromål. Den här uppdelningen av arbetet kommenterades av båda projektledare. IM ansåg sig ha varit *”den dragande organisationen”* dvs. dragit ett stort lass i projektet. *”Och det är ju IM som är projektägare.”*

Svenska kyrkan däremot verkade i efterhand ha ångrat att det ekonomiska ansvaret för projektet i så stor utsträckning överlåtits till IM.

En ytterligare konsekvens av det här dubbla huvudmannskapet var att arbetet i praktiken leddes av två arbetsledare med olika förutsättningar i den egna organisationen som innebar för dem såväl stöd som motvind. *”ibland har jag en sådan här vision utav att vi skulle ha varit... lite mer delaktiga i varandras arbetsuppgifter.”*

Arbetsdelningen blev dock tydligare i och med projektets vidareutveckling.

Resultat

Båda projektledarna ansåg att BIV kursen hade varit betydelsefull för och gav bra resultat hos såväl barnen som föräldrarna. Det som särskilt lyftes fram var kursens *”jag – förstärkande”* effekt i form av *”ett bättre självförtroende, där man vågar tala om hur man känner och mår, också ett bättre språk... där man kan sätta ord på vad man upplever.”* Genom kursen fick

man dessutom bekräftelse på att det man hade upplevt var någonting verkligt och att folk förstod och orkade

lyssna. Kursen skapade förutsättningar för att bättre kunna hantera de påfrestningarna som asylsökandet ofta innebär: *”En början till en bearbetning där vi tror ha öppnat dörren...”* Målet att kunna ge barnen ett verktyg var uppfyllt: *”jag tror inte att 14 veckor ger en väldigt bestående inverkan men däremot så tror jag att vi har gett dem tankar och kunskap om hur man kan jobba vidare med det... **det man glömmer i det här att många av de här barnen faktiskt funkade alldeles utmärkt.**”*

Barnen fick även genom projektverksamheten hjälp med att förstå att de inte var ansvariga för den uppkomna situationen och inte bar skulden till flykten. Föräldrar använder i allmänhet barnens framtid som argument när de motiverar beslutet att ge sig av. Förutom att komma undan förföljelse eller krigsförhållanden säger de ofta i all välmening att de gjorde allt för *”barnens skull”*. Det kan bli till en stor skuldbörda för barnen när påfrestningarna och problemen i asylsökande processen hopar sig. Till det temat sade en av projektledarna: *”Sedan är det ju inte heller så att alla barnen längtar efter ett uppehållstillstånd. Alla barnen längtar oftast hem. Och det kan man inte prata om i mötet med sina föräldrar som kämpar för det här uppehållstillståndet och kanske till och med till slut säger att: Vi gör det faktiskt för din skull! Och det är den här stora skulden som många av de här barnen bär.”*

Fick familjen ett avslagsbeslut, kunde det lägga ytterligare en sten på barnens börda. Därför ville man genom BIV *”... packa deras ryggsäckar full av godhet, någonting som de kan ha med sig i sitt liv och uppleva att det är inte de som bär ansvaret för att det har blivit på det här viset. Att de är värdefulla, att de duger precis som de är och att de ska vara stolta över sig själva - därför att det är en skam att vara flykting. Hos många av våra barn har vi märkt – på dem som har varit lång tid i Sverige, som det inte går att verkställas, som har verkställighetshinder, att man skäms över att vara flykting.”*

Genom att stärka barnens självförtroende kunde de så småningom bli befriade från den här skammen, känna sig stolta över sitt ursprung och våga hoppas på framtiden.

Den sorgen som barnen upplever i samband med flykten kan inte uttryckas, då föräldrarnas fokus på uppehållstillståndet inte ger utrymme för det. Det kan skapa en inre konflikt hos barnen som de på BIV fick hjälp med att uttrycka. Ett exempel: *”I det temat så jobbar vi just med att få tillåtelse att få längta hem. ... vi har bland annat en önskesten. Så får man önska sig precis vad man vill. Och då var det en liten kille som sade att ‘jag önskar att jag får stanna här i Sverige, och så önskar jag att jag får åka hem’. Alltså där finns... konflikterna. Det här vad föräldrarna vill att man ska tycka – men jag har faktiskt en annan önskan också. **Och när man är liten så är det svårt att skilja på det här för barnen: vad som är mitt och vad som är föräldrarnas.**”*

Resultaten bör följas upp och utvärderas om exempelvis 10 år för att se om den i ett längre perspektiv har lämnat några spår hos barnen, ansåg en av projektledarna.

Insyn

Eftersom projektet var så nydanande och skapat någonting som inte fanns förut innebär projektledarnas insyn i verksamheten en viktig kvalitetssäkring. Insynen garanterades dels genom de kontinuerliga arbetsmötena dels genom handledningen av gruppledarna. Samtidigt skapade den modellen också vissa svårigheter vilket de verkade vara medvetna om: *”där ser jag verkligen problematiken nu att vi är också arbetsledare men vi också handleder dem.*

Alltså det ska egentligen inte gå ihop men vi har sagt att det här är ett pedagogiskt program där vi inte går in i en processhandledning utan vi går in i en ärendehandledning där vi vill följa programmet.”

Om det i grupperna har kommit upp svåra saker som påverkade gruppledarna negativt fick de själva arbeta med dessa genom att ha en egen kontakt, ansågs det.

Ytterligare ett intressant frågeställning var om grundprincipen av icke inblandning i asylprocessen verkligen på alla nivåer efterlevdes i projektet. Den personalen som höll i föräldragrupperna bestod av en anställd och av några engagerade frivilliga inkl. tolken.

Deras arbetsinsatser uppskattades mycket av projektledarna. Samtidigt antydde man vissa svårigheter. Man pratade om en nödvändig vidareutveckling av arbetet genom att göra om mötena till sammankomster som skulle göra ett ”starkare intryck” i stället för att vara ett vanligt ”kafferep... Vår idé är att försöka hitta det här som är lite... svårare, lite mer professionellt... så vi vill ha kvar frivilliga till en viss del, men att de kan ha en professionell person där som kan hjälpa dem att vägleda dem hur man ska svara så att de inte går in så mycket i ärendena, att man håller sig till kanske det ämnet som vi höll på med och strukturen måste bli viktig i grupperna också...” Svårigheter att ställa krav på de frivilliga ansågs ligga i sakens natur då deras ”rörlighet” gör att de när som helst kan sluta.

Här kom samtidigt ett annat känsligt tema till ytan som frivilligorganisationerna brottas med: kravet på ökad professionalisering och internationalisering kontra frivillighet som organisationernas bärande kraft.

Projektledarna ansåg att de hade en tillfredsställande insyn på alla nivåer i verksamheten.

Projektarrangörernas kristna anknytning

Svenska kyrkan och IM har genom sina organisationer en tydlig kristen profil samtidigt som målgruppen för verksamheten huvudsakligen bestod av muslimska familjer. Även om BIV inte hade några rekryteringssvårigheter då efterfrågan så småningom alltid har blivit större än kapaciteten fanns det funderingar kring den kristna anknytningens betydelse.

I vissa lägen uppfattades den vara en fördel, i andra en nackdel för verksamheten.

Ett konkret exempel på de svårigheter som kunde uppstå var t.ex. de skolor som i början under informationsarbetet vägrade släppa in BIV pga. rädsla för religiös påverkan:

”... de skolor de haft svårast att komma in i har varit de helsvenska skolorna.”

De frågeställningar som diskuterades i organisationerna har varit bl.a. om det var möjligt eller försvarbart för kristna organisationer att bedriva verksamhet utan någon religiös påverkan? Hur mycket ska man informera föräldrarna om organisationernas religiösa hemvist? Har den kristna anknytningen varit en begränsande faktor när det gäller familjernas uppslutning?

Projektledarnas svar på dessa frågor såg lite olika ut.

Den ena var tydlig med att verksamheten inte handlade om något religiöst rum utan ”vi säger att det här är för barnen ska må bättre och lära sig saker om sig själv och om andra, och att ha roligt. Det kan föräldrarna sköta(acceptera förf. anm.) Men de skulle inte göra det om vi stod på religiös grund att vi pratar både om kristendomen och om andra religioner. Därför har vi ju också plockat bort det, för det finns andra ställen där man faktiskt kan göra det, så jag menar både i Malmö och i Helsingborg är det mest muslimer vi jobbar med och de har sina rum, moskéer som de kan gå till.”

Den andra tyckte att frivilligorganisationen hade problem med sin egen identitet ”*för det finns vad jag förstår falanger som inte vill att man ska vara kristen längre*” och sådana diskussioner existerade av självklar anledning inte hos den andra huvudmannen. Däremot fanns det en viss misstänksamhet i de egna leden: ”*hur kan två kristna organisationer arbeta med barn som kommer ifrån andra religioner? ...*” Även ”*från högre beslutsfattare*” kunde man uppleva ett visst motstånd: ”*... du tar inte din missionsbefallning på allvar...*” Samtidigt ansågs den kristna anknytningen ”*i mötet med barn och familj ... har varit en trovärdighet.*”

Även tolkarnas religiösa identitet uppgavs ha bidragit till den här trovärdigheten. Den andliga dimensionen var viktig, man är ingen hel människa utan andlighet, menade man: ”*det är ju i mötet med den andra på något vis som jag blir, får något slags identitet. Så det är väl någonting man får arbeta själv med*”.

I intervjuerna skymtade såtillvida vissa meningsskiljaktigheter fram som kanske inte handlade så mycket om den kristna profilen utan om olika sätt att hantera frågan om öppenhet när det gäller framtoningen.

Svårigheter i genomförandet

Projektledarna påtalade olika hindrande faktorer under arbetets gång. Föräldrarnas allt överskuggande önskan att få uppehållstillstånd har redan före projektstarten ansetts som ett möjligt hinder i arbetet. Det visade sig inte heller ha varit lätt att på verksamhetens alla nivåer strikt hålla sig till barnperspektivet och hålla sig utanför asylprocessen. I arbetet med föräldragruppen ställdes frågan på sin spets men även i kontakten med andra organisationer möttes man av kritik som gick ut på att BIV genom denna policy inte ville befatta sig med det svåraste. Sådär sade den ena projektledaren: ”*... kan jag också känna det här ibland att man vill så väldigt mycket när man träffar olika organisationer ... då vill man att man ska hjälpa föräldrarna lika mycket, man ska hjälpa med uppehållstillstånd ... alltså det är hela paketet. Och få dem att se att det kanske inte gynnar barnet om vi går in i allt.*” Grundprincipen är dock att lotsa föräldrarna vidare till andra ställen där de kan få hjälp. Genom att under två timmar i veckan fokusera på barnen och deras behov kunde man släppa allt det andra, vilket hade en positiv effekt på hela familjen. Det finns andra aktörer i samhället som kan ta den rollen, ansåg man.

En ytterligare svårighet var att trots det stora positiva intresset vid projektpresentationerna var det svårt att få andra aktörer att ekonomiskt satsa på projektet. Dessutom användes BIV policyn om icke inblandning i asylprocessen av dem som ett argument. Sådär beskrevs det av en av projektledarna: ”*jag brukar säga att det här är en exklusiv verksamhet för vi jobbar med få barn och vi ger dem mycket tid. Och det finns inte ... inom psykiatrin är det nästan obefintligt och inom socialförvaltningen finns den inte heller. Så att vi går liksom in i något mer exklusivt och att få då beslutsfattare att se att det här är något väldigt viktigt, den biten kan jag känna att den stängas vi med, vi kommer att fortsätta att stängas även om jag vet och kan tycka att det är lika svårt varenda gång när vi står där ... Så att på något vis så har väl det lett också till mycket motstånd utifrån därför att man säger: men det är synd om föräldrarna, de gör sitt bästa för barnen...*”

Ett annat problemområde som pekades ut hade med organisationernas beskaffenhet att göra. Att det var kyrkan och en biståndsorganisation och inte en myndighet som bedrivit verksamheten ansågs ha varit såväl hinder som tillgång i arbetet: ”*... jag tror att det har varit en kyrka och en biståndsorganisation det har betytt någonting. Men det har också betytt en viss misstänksamhet kanske.*”

Under arbetets gång ändrades uppfattningen om myndigheternas eventuella huvudmannaskap: ”en myndighet kan driva det här men man måste lägga det utanför en beslutsfattande funktion...” ansåg man numera.

Underlättande faktorer

Varför har BIV verksamheten blivit så populär och haft en så stor genomslagskraft? Den ökande flyktinginvandringen pga. kriget i Irak var en sådan faktor: ”... att det är många flyktingar som kommer gör att man öppnar börsen eller öppnar sinnet för nya tankesätt omkring att jobba med flyktingar.”

Andra främjande faktorer uppgavs vara det stora kontaktnätet organisationerna har och projektledarnas och gruppledarnas erfarenheter av arbete från andra projekt med liknande målgrupper. Att man fick igen mycket av det man investerade i verksamheten och att det var ett roligt arbete underlättade också.

Med tanke på familjernas religiösa hemvist var även tolkarnas egen religiositet förtroendeskapande, vilket också ansågs vara en främjande faktor. Vidare var stödet från den egna organisationen betydelsefullt och gjorde att projektledarna orkade driva och ansvara för projektet.

Även medarbetarnas olika yrkesbakgrund tillförde verksamheten någonting extra. BIV hade blivit känt och accepterat vilket underlättade rekryteringen till barngrupperna. Spridningen främjades av det ”utbildningspaketet” i BIV metoden som hade arbetats fram och även använts i medarbetarnas utbildning.

Spridningseffekten

Projektet hade stor genomslagskraft och spridit sig närmast ”explosionsartat.” Det kan finnas flera förklaringar till denna succé. Så sade den ena projektledaren: ”*egentligen så var det inget märkvärdigt med BIV. Det var en enkel metodik, det är ett enkelt sätt att arbeta och det låg ju egentligen bara där och väntade och vi hade turen att plocka upp det ... För att jag tror att många var på något vis ute och letade efter alternativa sätt... Och jag vet inte om det kan ... ha haft den effekten att vi hamnade mitt i en fåra som ingen hade varit inne på tidigare. Alltså antagligen då att barnen lever i sina hem med sina föräldrar och går i skolan och man liksom härbärgerar där. Eller att barnen blir väldigt sjuka och hamnar då på BU. Men mellanläget fanns inte så mycket. Så att jag tror att det var väl det ... som vi hamnade i, det mellanområdet.*”

BIV låg också ”rätt i tiden” pga. att projektet tidsmässigt sammanföll med uppmärksamheten kring de ”uppgivna barnen”, de många familjerna som levde illegalt i Sverige och de långa väntetiderna på beslut.

Den andra projektledaren förklarade verksamhetens stora gensvar såhär: ”*det beror på att det finns ingenting motsvarande och sedan också så är det en situation där det kommer väldigt mycket flyktingar till Sverige... Men nu har vi Irak med Irakkriget och det gör att de flesta står rätt handfallna, de vet inte vad de ska göra... Och då tror jag de ser att det här är ett relativt enkelt koncept där man jobbar förebyggande och att man också får med sig mycket runtomkring. Plus att jag tror att kommunerna inte vill stå själva med det här ansvaret, för det här bygger väldigt mycket på att det ska finnas frivilliga, det ska finnas saker runtomkring.*”

Det finns ett värde i att arbeta pedagogiskt, och för att nå optimalt resultat skulle det vara önskvärdt att i nödvändiga fall kombinera det pedagogiska arbetet i BIV med behandlingsinsatser på BUP.

Som en direkt vidareutveckling av verksamheten startades nyligen BIS (Barn i start) avsedd för familjer med uppehållstillstånd. Här skapas ett större utrymme för att kunna prata om sina svåra upplevelser: *”när vi hade nu vår BIS grupp, då så var det ett genomgående intryck att det var väldigt viktigt att få prata om det, om mycket traumatiska upplevelser för barnen som vi tänker: får man bearbeta dem så är det lättare att gå vidare. Det är inte så att vi vill att de ska glömma, vi vill att de ska sätta ord på det och få en berättelse av det så att de kan använda det i sin senare erfarenhet i fortsättningen ...”* Man har vid sidan av asylprocessen även integrationsprocessen som en röd tråd.

Intresset utifrån har hela tiden varit stort för projektet. Det kom studiebesök från Köpenhamn och från Basra i Irak bl.a. Även i Malmö visade andra verksamheter stort intresse för den här metoden. Efterfrågan är större än vad man egentligen kan täcka upp. BIV har spridits till Botkyrka, Göteborg och Helsingborg.

I ett senare skede skulle man vilja testa metoden i ett flyktingläger utomlands – sade en av projektledarna.

Sammanfattning av projektledarintervjuerna

Utan de två projektledarna hade BIV projektet aldrig blivit av. Projektidén föddes ur ett verkligt behov som de uppmärksammade under sina arbeten med utsatta barn på var sitt håll. Ytterligare en faktor som bidrog till projektidén var den ökande flyktinginvandringen från det krigshärjade Irak vilket blev övermäktigt för myndigheterna. Det brådskade med att göra någonting för flyktingbarn innan problemen blev för stora.

Projektledarna satte upp välgenomtänkta, realistiska mål för projektet och arbetade fram en projektplan för en pedagogisk verksamhet med ett genomstrukturerat program.

Projektet är unikt på flera vis. Det vänder sig till barn i asylsökande familjer, - en hittills förbisedd grupp. Det återspeglar projektledarnas nya tänkesätt och tydliga ställningstaganden i principfrågor vilket också går stick i stäv med de grundprinciper som de flesta frivilligorganisationerna och kyrkor hittills arbetat efter. Projektet sätter barnen i fokus vilket i sin konsekvens innebär att man håller sig utanför asylprocessen. Dessutom tar man inte emot gömda barn pga. den dåliga insynen när det gäller barnens situation i sådana familjer. Även återvändandet tas med i programmet, ett oftast tabubelagt ämne inom familjerna.

Ur intervjuerna framkom att projektledarna har i största allmänhet varit helt eniga i de flesta grundläggande frågorna, samarbetet mellan dem i stort sett har fungerat väl, de var även nöjda med projektresultatet och betraktade målen vara väluppfyllda. De främsta resultaten ansågs vara BIV kursens jag-stärkande effekt på barnen. Den öppnade dessutom nya möjligheter till bearbetning och lyfte bort ansvarsbördan från barnen. Projektledarna hoppades på att verksamheten hade lämnat djupa spår i form av långsiktiga effekter.

Eftersom projektledarna representerar två i grunden helt väsensskilda organisationer där den främsta gemensamma nämnaren är det stora engagemanget som i många år har lagts ner på ett omfattande bistånds-, och hjälparbete fanns det även små meningsskiljaktigheter.

Mindre sådana verkade vara den något ojämna fördelningen av arbetsbördan, där IM ansåg sig vara den ”dragande organisationen”. Svenska kyrkan däremot beklagade att ekonomibiten överlämnades helt till IM.

Ett annat något kontroversiellt spörsmål verkade vara öppenheten kring verksamhetens kristna anknytning som tonades ner något av IM med hänsyn till den huvudsakligen muslimska målgruppen vilket Svenska kyrkan var kritisk emot.

Att vara två arbetsledare i samma verksamhet betraktades som en nackdel i arbetet, likaså de dubbla rollerna projektledarna hade genom att vara både chefer och handledare för gruppledarna.

Det skymtade även fram något av frivilligorganisationernas tidigare beskrivna dilemma: kravet på professionalism kontra frivilliga krafter.

Trots att man trodde sig ha full insyn i verksamheten verkade ramarna för principen av icke inblandning i asylprocessen inte alltid ha varit lätta att hålla, vilket även nämndes som en svårighet i arbetet. En annan sådan var att skapa förståelse för verksamheten hos myndigheter och andra organisationer så att de skulle bli beredda att finansiera den.

Som underlättande faktorer nämndes den stora inströmningen till Malmö av flyktingar från Irak och organisationernas stora kontaktnät. Att de båda hade stor erfarenhet av målgruppen var ytterligare en främjande faktor, likaså tolkarnas kulturkompetens och gränsöverskridande roll i verksamheten.

BIV:s explosionsartade utveckling tillskrevs olika faktorer: projektet fyllde ett verkligt behov, man har hittat en nisch, som ingen tidigare hade varit inne på, det var någonting nytt och annorlunda som låg rätt i tiden och hade ett rätt enkelt koncept.

Gruppledarna

Här återges en sammanfattning av de teman som gruppledarna gemensamt hade berört under intervjuerna.

Bakgrund

Det fanns två projektanställda gruppledare i verksamheten som för arbetsuppgifterna hade adekvata utbildningar och yrkeserfarenheter.

Den ena av dem hade invandrar-, den andra myndighetsbakgrund, vilket på var sitt sätt har gagnat verksamheten.

Den som hade myndighetsbakgrund beskrev skillnaden mellan att arbeta på en myndighet och i en frivilligorganisation när det gällde samma målgrupp på följande sätt: *”det är alltid roligt att få vara den goda så klart och få betalt för att man gör allt för att hjälpa... Att man står också verkligen på familjernas, på barnens sida och få betalt för det och det är ens roll och man behöver inte gå in i och ta det tunga beslutet vilket man måste göra när man ska delge om det är avvisning...”* Myndighetsbakgrunden skapade t o m en viss tveksamhet inför arbetsuppgifterna på BIV men det blev ganska snabbt klart att BIV verksamheten hade ett djup: *”Det känns som en lyx att få betalt för det här arbetet, det tycker jag verkligen. Jag skulle kunna göra väldigt mycket av de uppgifterna jag gör utan att få betalt.”* Det var en fördel att ha sett familjernas situation från en annan vinkel: *”jag kan känna att jag har enorm trygghet i att jag vet vad de pratar om allt utifrån att man har jobbat med det, inte varit i det men jobbat med det.”*

Projektanställningen uppfattades av båda som en otrygghet i arbetet även om de var förhoppningsfulla angående en fortsättning. .

Arbetsuppgifterna var omväxlande och bestod inte bara av att leda grupperna utan även av ett omfattande informations-, och PR arbete vars syfte var att rekrytera målgruppen och sprida BIV modellen till andra aktörer. Där ingick föreläsningar, mottagande av studiebesök, deltagande i frivilligorganisationers paraplymöten, ordnande av galaföreställningar, kontakt med massmedier mm. Den delen av arbetet tog mycket tid i anspråk även om det bara gällde ett enda studiebesök eller en informationsträff.

Att få träffa barnen uppgavs vara den främsta behållningen: ” *det kan vara små saker man ser, hur de värdesätter, hur de stärks själva, så det är det roligaste med de här grupperna* ” Att arbeta på en så liten arbetsplats ger fördelar ”... *har man någon idé, om det är någonting man vill ändra eller någonting sådant så kan man nästan göra det över natten...det är mycket utifrån vad vi själva vill och vad vi har möjligheter till.* ” Jobbar man på en myndighet ska det mycket till innan man kan ändra på någonting.

Rekrytering av målgruppen

Intagningsförfarandet går via föräldrarna på svenskundervisningen och i barnens skolor. Efter att en första kontakt etablerades kallas familjerna till ett möte. Första gången hämtas och lämnas de vanligtvis för att undvika problem med att hitta rätt eller behöva stressa iväg.

Familjerna kan även välja en neutral plats att bli upphämtad på i fall de inte vill lämna ut sin adress, vilket dock inte förekommer så ofta. Barnen ställs vid mötet i kö och sedan börjar man fylla på grupperna enligt ålderskategorier. Den åldersgruppen som först blir full börjar man arbeta med. Man ser till att i gruppen ha samma språk vilket hittills har blivit arabiska:

” ... *det har blivit så pga. att de flesta kommer från Irak... jag har gått på många förberedelseklasser och informerat och det är just de som har varit ... de som inte har fått asyl ännu är de från Irak medan resten har kommit som anknytning...* ”

Syskon

I varje grupp har det funnits några syskonpar, den ena ofta äldre än den andra. Som det tidigare framkom av föräldra- och barnintervjuerna välkomnades detta av föräldrarna och blev ofta en förutsättning till att båda syskonen överhuvudtaget kunde vara med. Det verkade finnas såväl för-, som nackdelar där det ena vägde upp det andra.

Gruppledarnas farhågor gällde främst barnens ansvarstagande för de mindre syskonen. Men under arbetets gång ändrade de inställning i frågan: ” *två syskon i en grupp är inte bra pga. att de tar med sig rollerna hemifrån in i gruppen, och det gör de också till en viss del men man märkte efter jag hade jobbat, man märkte att fördelarna var mycket mer än nackdelarna... Så det har blivit mer att vi uppmuntrar just det här att de ska själva, de ska inte säga åt varandra och... i grupperna så försökte vi ta bort de här rollerna som de har hemma.* ” – berättade den ena gruppledaren. Man lyckades alltså ganska bra med att få äldre barn att släppa ansvaret för småsyskonen.

Det fanns en annan fördel med syskon i samma grupp: ” *om det skulle bli ett avvisningsbesked så har de varit med om det här tillsammans och kan stödja varandra... det är just det som har kommit fram i utvärderingarna också ..., mamman har ju sagt att deras kommunikation har blivit bättre, de bråkar inte så mycket som de brukade göra, ... så det också var ett resultat av att de var i samma grupp... de gick hem och de berättade vad de hade gjort i grupperna och då blev det någonting som de hade gemensamt, de två, som de kunde berätta till föräldrarna...* ”

Men om det finns möjlighet att erbjuda plats åt syskonen i olika grupper då gör man helst det.

Det fungerar ändå inte alltid: *"när vi intervjuade en familj och sade att vi bara har tillfälle för den ena, och det var stort glapp mellan dem så vi kunde inte erbjuda samma grupp så började den andra gråta."*

Tolken

Gruppledarna var ense om tolkens viktiga roll i kontakten med barnen men ansåg samtidigt att det var viktigt att upprätthålla en viss gräns. Tolken fick inte bli till en tredje gruppleddare. De hade lite olika syn på tolkens roll. Den ena ansåg att tolken var väl rutinerad, hade värdefulla erfarenheter efter att ha deltagit i flera barngrupper och följde tolketikens regler vilket man inte var bortskämd med när man anlidade någon utifrån. Att tolken var en man hade en viss betydelse för barnen eftersom båda gruppledarna är kvinnor, menade de. Tolken ansågs ha flera kvalitéer: *"han är ju lärare själv, så han märker vilket barn är utsatt och alltid ger det barnet lite mer uppmärksamhet och ser till att det också hänger med på allting, så han har tagit den rollen."* Han kunde ta hand om hyperaktiva barn på rätt sätt och var effektiv i arbetet. Trots att han inte är auktoriserad vägde hans arbetssätt upp hans eventuella brister.

Den andra gruppleddaren hade i början en del synpunkter på tolkanvändandet: *"det är ganska nytt för mig, ... jag var ganska... kritisk till det när jag började här, på det sättet man jobbar med tolk här och att man också är en gruppmedlem..."* men nu kändes det bra och allt fungerade väl. Skulle man klara kommunikationen helt utan tolk så skulle hon föredra det, då tolkens närvaro betyder samtidigt att det är ytterligare en person i rummet: *"fördelen med tolk är ju att man kan snappa upp många andra saker... man har ett kroppsspråk på ett annat sätt om man inte har språket... vi har haft tolkar som också är pedagoger vilket är en stor skillnad."*

Resultat

Gruppledarna var nöjda med resultatet som uppnåddes under BIV kursen. Man lyckades med att få barnen känna sig sedda och bekräftade var för sig, även med syskonas närvaro i gruppen. *"med de syskonbarnen så har man sett en stor skillnad på barnen, självsäkerhet... i början så har man sett att just det ena har fått tala för det andra men under gången har man sett att de har blivit egna individer och fört sin egen talan och inte behövt komma tillsammans"*.

Visserligen var programmet bara 14 veckor långt men det märktes en **förändring** hos barnen: *"de har fått ... bättre självkänsla och det kan man faktiskt tydligt se på vissa barn att den här förvandlingen från att vara så inåtvänd till att vara mer utåtvänd och våga."*

Gruppledarna var övertygade om att verksamheten var bra och de var stolta över den. Men frågan var: *"är detta ett bra projekt ... bra är det, men är det lika bra som vi tror?"* Kriterierna för ett lyckat projekt beskrevs såhär: *"det är ju om familjen och barn då framförallt har fått med sig någonting, om detta har gjort någon skillnad för dem... ibland kan man tro att man uträttar nästan under eller att de själva gör det och att man är bollplank i 14 veckor men det är 14 veckor vi pratar om... Det är en väldigt kort tid"*. De undrade om kursens effekter höll i längden.

De utvärderingarna som gjordes med alla kursdeltagare två veckor efter avslutad kurs bekräftade de goda resultaten. Framförallt föräldrarnas reaktioner och berättelser om förändringarna hos barnen var övertygande och gav ledarna kraft att fortsätta.

En av gruppledarna mindes hur en flicka beskrev vad BIV har gett henne: ”i skolan så finns det personer som tycker om mig och så sådana som inte tycker om mig. Men här på BIV känner jag att **alla tycker om mig** och jag vill verkligen tacka för alla dessa fina ord ni har sagt om mig”. Sådana uttalanden gav stor tillfredsställelse: ”då känner man att man verkligen har lyckats med att förmedla just det här att allt är tillåtet på BIV och att man är värdefull som man är och att man inte är ensam.”

Handledning

Det hände ibland att det kom upp någonting i gruppen som var svårhanterligt. Hittills har man kunnat tackla sådana situationer. Men blir det uppenbart att ett barn har blivit traumatiserat, försöker man ta till andra resurser genom hänvisning till BUP t.ex., eller man ägnar mer tid åt just det barnet som uppvisar symptom. Man har aldrig behövt ”lyfta ut” ett barn ur gruppen pga. ohanterliga problem.

Varannan vecka gick gruppledarna i regelbunden handledning hos projektledarna. Handledningen ansågs ha varit värdefull framförallt i början av verksamheten, men nu när man hade blivit ”*varm i kläderna*” skulle det räcka med handledning en gång i månaden ansåg de. Helst skulle de vilja ha en extern handledare, vilket skulle kunna innebära större öppenhet i frågor som rörde samarbetet mellan dem själva. Annars var det lite problematiskt med projektledarnas dubbla roller i och med att de var såväl chefer som handledare.

Samarbetspartners

Bland BIV:s stora nätverk var Migrationsverket en av de viktigaste. Gruppledarna deltog i informationen till nyanlända som Migrationsverket ordnade rutinmässigt och där fick de presentera BIV.

Övriga samarbetspartners var kommunens samordnare för förberedelseklasserna, och även lärare. Det fanns dessutom ett nära samarbete med BUP som ibland remitterade barn till BIV. Det ena uteslöt inte det andra: ”*vi jobbar med det friska och det positiva och med kreativitet*” menade man. Även till Flyktinghälsan hade man direkta kanaler vid behov av snabba insatser.

Samarbete på olika nivåer

- **mellan gruppledarna**

En viktig förutsättning för att arbeta med en grupp är att gruppledarna är väl samspelade. De hade ett i överlag välfungerande samarbete vilket inte innebar att de alltid tyckte likadant. Det var en tät samverkan med bra flyt och en viss uppdelning av arbetsfältet; den ena hade ansvar för informationsdelen, den andra för föräldraverksamheten. Den uppdelningen var dock inte så strikt, man fick vara flexibel.

- **mellan organisationerna**

Gruppledarna hade några synpunkter på samarbetet mellan IM och Svenska kyrkan. Det framkom önskemål om förbättringar som t.ex. att kunna vara med i kyrkans arbetsgrupp på samma sätt som man är med hos IM. Husmötet togs som ett exempel. Till IM var man alltid inbjuden medan till kyrkans husmöte var man bara välkommen om man hade någonting att ta upp. Sådant ledde till att man kände större samhörighet med IM än med kyrkan. Något närmare samarbete med kyrkan existerade såtillvida inte. De enda kontakterna man hade med dem var via den ena projektledaren och genom att verksamheten bedrevs i kyrkans lokaler.

”Annars så har vi egentligen inte någonting, vi har ju ingenting med kyrkan att göra och vi vill nog inte det.... då är det mer diskussioner med enskilda personer som rör sig i huset och det kan man inte jämföra med Svenska kyrkan för det är ju mer personer som har idéer...” kommenterade den ena gruppleddaren uppgivet. Själva projektet påverkades inte negativt av detta och samarbetet mellan BIV och kyrkan har i övrigt fungerat väl.

- **mellan gruppleddarna och övrig personal**

Med ”övrig personal” menas här de som arbetade i föräldrar –, och syskongruppen samt i BIV kaféet dvs. i den parallella verksamheten. Personalen utgjordes av en anställd och flera frivilliga. Samarbetet bestod av korta utvärderingsmöten efter varje barngrupp där gruppleddarna och personalen träffades. Dessa träffar gav en viss insyn i varandras verksamhet. Mötena skulle egentligen bestå av korta erfarenhetsutbyten på fem minuter men blev i verkligheten oftast till ett 15 – 20 minuters samtal. De synpunkter som har framkommit i det sammanhanget handlade om innehållet i föräldragruppens verksamhet. Trots att BIV utbildade alla som arbetade i de grupperna höll man sig inte riktigt till bestämda teman i den verksamheten. Det ansågs vara viktigt att öka professionaliteten men man konstaterade att det var svårt att ställa samma krav på dem som arbetar frivilligt.

- **mellan BIV och Migrationsverket**

Samarbetet mellan BIV och Migrationsverket fungerade väl, utan konflikter, uppgavs det. Att en av gruppleddarna hade sin myndighetsbakgrund i Migrationsverket var en tillgång då hon kände till målgruppens villkor från en annan sida. Gruppleddarna talade uppskattande om att Migrationsverket försökte göra ett seriöst och gott arbete och skulle inte stötta vilket projekt som helst.

Policyfrågor

Att familjerna kunde bli tillbakaskickade till hemlandet var en realitet som BIV i sitt program hade tagit hänsyn till. Trots att detta inte förekom så ofta under projektiden spred sig alltid oron bland föräldrarna inför ett stundande beslut. Ibland vände de sig till BIV och bad om hjälp. Men redan på informationsmötet före kursstarten förmedlade BIV tydligt sin policy i den frågan. Det var ett bra förhållningssätt ansåg gruppleddarna som betydde trygghet och stöd i arbetet. Har man dessutom jobbat på en myndighet tidigare visste man också att vädjande brev ofta stjälppte mer än hjälpte: *”genom att ge hopp till dem... man tror att man gör någonting väldigt gott att stötta och stötta och stötta och sedan blir det bara ännu värre, faktiskt.”*

BIV:s andra policy att inte arbeta med gömda barn ställde de sig också bakom och anledningen förklarades såhär: *”vår verksamhet och den metoden vi använder så vill det till att man har någon form av trygghet... Vet man inte var man bor och ... man finns inte någonstans... hur ska man då kunna tillgodogöra sig teman?”* Det var också lättare att samarbeta med en myndighet om man inte var gömd. Frågan kom ofta upp i kontakten med andra aktörer men BIV:s argument höll som förklaring. Dessutom fanns på BIV:s hemsida en organisation som arbetade med gömda och som man kunde vända sig till för att få hjälp. Eftersom efterfrågan på BIV:s verksamhet var så stor att man inte riktigt kunde tillgodose behovet blev det också nödvändigt med en sådan avgränsning. Hade BIV rekryteringssvårigheter skulle det kanske blivit svårare att tacka nej till gömda, ansåg man.

Svårigheter

Som svårighet i arbetet nämndes framförallt familjernas mobilitet, dvs. att grupperna förändrades pga. de många flytten så att barnen ibland inte kunde gå färdigt på kursen.

Vidareutveckling

Verksamheten har nyligen utvidgats till en ny målgrupp som inte var med från början: de ensamkommande. Då kommunen tog emot många ensamkommande var behovet stort och det var boendeenheterna som välkomnade projektet mest och har skickat in anmälningarna. Arbetet med dem pågick enligt samma modell och man använde sig av samma teman som i övrigt men övningarna anpassades till åldern, det var mindre lek och mer diskussioner. Men den kreativa delen ändrades inte: ”... *man tillåter sig vara barn igen och just att det här lekfulla kommer fram*”. Man har arbetat via tolk även i den här gruppen. När kursen avslutades och utvärderades visade det sig att de ensamkommande fick ut av kursen det som gruppledarna hade velat att de skulle få ut. Det har inte förekommit några politiska eller religiösa motsättningar i grupperna och man hade visat stor respekt för varandra. Det berodde på att BIV var tydlig i sitt budskap redan från början och poängterade att verksamheten var politiskt och religiöst oberoende med sträng sekretess rörande allt som skedde i gruppen.

Programmet i övrigt har mer och mer anpassats och utvecklats till barngruppernas ålder och övriga förutsättningar. Arbetet har gått bra och man hade många glädjeämnen. Beträffande verksamhetens fortsättning sade en av gruppledarna såhär: ”*eftersom vi inte har jobbat gentemot kommunen så har det inte blivit att kommunen ska ta över. Och vi har jobbat med Migrationsverket men de har inte riktigt de resurserna säger de eller pengarna att ta över. För om det fanns någon aktör som skulle ta över då skulle det ha varit Migrationsverket men som det ser ut nu så nej...*”

Sammanfattning av gruppledarintervjuerna

Verksamhetens nästa nivå efter projektledarna företrädde av de två gruppledarna som uttolkade det välstrukturerade programmet och hade direktkontakt med barnen vilket gjorde dem till projektets hörnspelare.

De teman som berördes under intervjuerna återspeglade projektarbetet ur en annan vinkel.

Gruppledarnas olika utbildnings-, och yrkesbakgrund verkade vara en tillgång för projektet och båda var högkvalificerade, med stort engagemang för det de gjorde. Förutom den otryggheten som projektanställningen innebar var de båda nöjda med sina arbeten som ansågs vara omväxlande och givande. Även om strukturen var lagd från början hade de friheter att genomföra sina idéer eller ändra saker inom de givna ramarna. De var erfarna, väl rutinerade och inkörda på programmet. De var stolta över verksamheten och ansåg det främsta resultatet vara **förändringen** som märktes på barnen, vilket även bekräftades av föräldrarna och verifierades av de utvärderingar de själva gjorde efter kursernas slut. Dessa handlade bl.a. om barnens upplevelse av att vara värdefulla, att kunna prata om sina känslor, att våga öppna sig och ta för sig, vilket var tecken på bättre självförtroende. Kursen gjorde verkligen en skillnad för barnen. Den största behållningen för gruppledarnas egen del ansågs vara **mötet med barnen**. Deras ackumulerade erfarenheter under arbetets gång ledde till ändrad syn i vissa frågor som t.ex. syskonens närvaro i samma grupp vilket visade sig vara en större tillgång än vad man hade trott från början.

Gällande handledningen var de båda i stort sett nöjda men skulle i framtiden föredra extern handledning pga. projektledarnas dubbla roller ansågs vara ett hinder för öppenheten i handledningssituationen.

De var nöjda med tolkens roll i gruppen även om de hade olika syn på tolkanvändningen. Det uppbyggda nätverket kring verksamheten gjorde stor nytta och underlättade inte bara rekryteringen av barnen utan även remitteringen till olika behandlingsinstanser som BUP och Flyktinghälsan. Samarbetet med Migrationsverket var också tillfredsställande.

I samband med samarbetsfrågor på olika nivåer antydde vissa svårigheter. Samarbetet mellan gruppledarna flöt i allmänhet väl. Däremot existerade inget närmare samarbete med kyrkan vilket de saknade. På det viset kände de större samhörighet med IM som organisation trots att verksamheten pågick i kyrkan. Nästa nivå var samarbetet mellan BIV och övrig personal i föräldragrupperna. De regelbundna träffarna efter kursen tyckte de var tillräckliga för att få insyn i varandras verksamheter. Men det ansågs vara önskvärt med en högre grad av professionalism även i föräldragruppen.

Gruppledarna ställde sig positiva till ledningens tydliga policy och ansåg den vara ett stöd i arbetet. De hade redan vid starten markerat att verksamheten var till för barnen och föräldrarna hänvisades till den parallella föräldraverksamheten. Gränsen mellan kursen för barnen och stödverksamheten för föräldrarna hölls därmed intakt.

Som svårighet i arbetet nämndes familjernas mobilitet, dvs. de många flytten.

Till projektets vidareutveckling hörde utökandet av målgruppen till de ensamkommande samt erfarenhetsspridningen som resulterade i nya uppstart av BIV verksamheter på flera ställen i landet. Trots detta var man i behov av nya finansiärer för att kunna fortsätta verksamheten efter projektidens slut då varken kommunen eller Migrationsverket verkade ha möjligheter att ta över den.

Anställd

Det intervjuades en anställd i Svenska kyrkan som arbetade som pedagog i föräldragruppen. Intervjun handlade såväl om föräldragrupperna som om allmänna frågor gällande BIV.

- **Föräldragrupperna**

Idén till föräldragrupperna kom till som tidigare nämnts redan vid BIV verksamhetens början när det visade sig att föräldrarna inte hade någonstans att ta vägen medan barnen var i barngruppen. Även dessa parallella verksamheter pågick i kyrkan fast i skilda lokaler.

Deltagande och bakgrund

I början var det fler pappor med i föräldragrupperna men de uteblev allt eftersom och det var framförallt kvinnorna/mammorna som deltog i den mycket uppskattade verksamheten. Att kvinnorna var själva innebar en viss frihet, för då kunde de ta av sig slöjan, dansa och ha kul tillsammans.

Föräldragruppenas sammansättning var brokig när det gäller bakgrund och religion. En del var välutbildade, andra hade ingen utbildning alls. Trots olikheterna fanns det i gruppen inga konflikter med politiska förtecken. Det kunde "brinna till" ibland men då lämnades temat snabbt och det ledde aldrig till någon konfrontation.

Tolken och språket

Det fanns en arabisktalande kvinnlig tolk i föräldragrupperna som arbetade ideellt och vars närvaro ansågs vara viktig. Ibland blev det visserligen mycket arabiska: ” ... *men jag tror de behöver det också och så försöker vi ibland ha lite svenskundervisning, men det blir ju... en del är inte motiverade ett dugg att lära sig svenska...* ” Det fanns de som har bott här i flera år men inte kunde någon svenska alls. Tolken uppmuntrade alla att försöka lära sig språket men då mammorna vistades mest i hemmet främjades inte språkinläringen: ”*och det är också stora problem när barnen kommer från skolan och barnen pratar mer och mer svenska och föräldrarna bara sitter där och barnen ska tolka, det är ju inte bra. Att de blir som föräldrar för sina föräldrar. Och det pratar vi också mycket om, det är jätteviktigt att ni lär er svenska och att ni alltid har en bra relation med era barn och pratar med dem mycket så att det inte blir sådant här gap emellan.*”

Familjernas behov beskrevs såhär: ”*jag vill att de ska träffa mer svenska familjer och att de lär sig det svenska språket och kommer in ... det tror jag är A och O... Jag tror att det ger så mycket av förståelse och kontakt med andra människor så det är grunden tycker jag.*”

Samtalsämnen i grupperna

I föräldragrupperna var aktiviteterna inte strukturerade men det kunde bli trevliga samtal även om de inte bestämdes i förväg. Ibland meddelade gruppledarna i barngruppen till tolken vilket tema de kommer att behandla för att kunna samordna med temat i föräldragruppen.

Men det ansågs vara bättre att inte styra samtalen för mycket. Man kom spontant in på olika teman genom att berätta om positiva och negativa händelser från veckan innan.

Ibland berättade föräldrarna om jobbiga saker de hade hört eller varit med om och då grät alla tillsammans vilket lättade på bördan: ”*det är skönt att kunna sätta ord och tårar på det de har upplevt. Och att vi också känner med dem och sedan så lämnar vi det.*”

Övriga teman var slöjtvång, jämställdhet, barnuppfostran, konsumtion, skolfrågor, den svenska naturen och demokratin. ”*Jag vet inte hur mycket de tar till sig men vi sticker inte under stol med var vi står och vi tycker, vi är väldigt tydliga. Vad vi tycker är viktigt. Och att man är i Sverige och vad det innebär att vara i det här landet...*”

Det var jämställdhetsfrågorna som dominerade, vilket såväl mammorna som personalen tyckte var roligast. Det blir givande ”*när man märker att det är mycket som förenar*”. Även föräldrarnas frågor till personalen handlade om jämställdhet. De undrade t.ex. hur pappor i Sverige var med sina barn: ”*en del är så trötta på sina män... Och det är ju mycket skilsmässor, de har bott här i några år, det håller inte längre, för mannen... vill att det ska vara som i hemlandet och kvinnan märker ju det men just denna ... vilken frihet här är ... de älskar detta.*”

Mammorna brukade även ta med sig mycket små barn till föräldragrupperna, vilket visar hur uppdelat det var mellan vad pappor och mammor ska göra. Ibland sade man till papporna att ta hand om barnen så att mammorna kunde gå ut att fika. Det var mycket uppskattat, en gemensam aktivitet ”*utan män och barn.*”

Policyfrågor

I föräldragruppen verkade det vara svårare att leva upp till BIV policyn när det gällde att hålla sig utanför asylprocessen. Visserligen gick man ut med information om det: ”*sedan så tar vi också med föräldrarna från första början, att vi inte kan lägga oss i detta med asylprocessen ... för det vill de att vi ska hjälpa till och det är så jättesvårt att säga att vi inte kan, så ibland*

så gör vi det ändå, men egentligen informerar jag från början att vi inte har med Migrationsverkets beslut att göra..., och de kommer med sina papper och vi förstår ingenting vad detta är, och så hjälper vi till ändå för man tar så illa vid sig... Och det är ja, det tar mycket energi... Men vi vill på något sätt visa att vi försöker i alla fall, vi tänker kanske att vi är lite aktiva på något sätt ... eller gör man helt fel? vi kan inte göra något åt detta ... men det är så svårt när de kommer med sina papper och sina bedjande blickar, jag kan inte säga nej... ”

Barnperspektivet som utgångspunkt betraktades inte riktigt som tillräckligt argument: ” *på något sätt så har jag en känsla av att det i BIV, det är barnen som är det viktiga, och det förstår jag också, men jag ville ju se helheten. Och det kan jag sakna ibland att de inte vill se helheten... Men de fokuserar mycket på barnen. Och det vet jag inte, det är med all rätt men jag tycker familjen är som helhet jätteviktig, ja visst är det? och det tycker inte jag riktigt att jag får gehör för... ”*

Feedback

Personalen i föräldragrupperna var inte inbjudna till de regelbundna arbetsmötena vilket man saknade. Det fanns möjlighet till reflektioner efter barngrupperna då man träffade gruppledarna. ”*Ibland är det bra för dem att veta också föräldrars reaktion på... barnen... hur familjen har det, vi diskuterar lite då.*” Men det fanns en viss ensidighet i kontakten då personalen i föräldragruppen berättade mer till gruppledarna än vad de själva fick tillbaka om barngruppen. ”*Jag kan ju se på vilka teman de har men de berättar väldigt sällan för oss vad de har kommit fram till där.*”

Inte heller de projektansvariga verkade få någon direkt återkoppling vad föräldragruppen höll på med: ”*Jag skulle nog vilja ha en... närmare koppling till någon som jag kunde prata med kanske, återkommande, det skulle jag behöva.*” Arbetet med människor var energikrävande och tog mycket kraft i anspråk.

• Övriga intervjuteman

Handledning

När det gäller handledning berättade intervjupersonen att det inte fanns några möjligheter till att i den egna organisationen kunna ventilera problem. Det enda stödet hon upplevde att ha fått var från de andra i gruppen dvs. de frivilliga och tolken. Det fanns tillfällen när man kände sig maktlös och rådlös vad man skulle göra när det dök upp någonting svårt: ”*vi bara tittar på varandra ibland ... vad gör vi? Och då ska man berätta alltihopa en gång till därnere, nej, det orkar jag inte.*”

Samarbete

Hon efterlyste också bättre samarbete mellan IM och Svenska kyrkan men även med ledningen: ”*det saknar jag otroligt ofta.*” Den möjligheten till återkoppling som erbjöds via gruppledarna utnyttjade hon inte: ”*de är två unga kvinnor... det känns inte naturligt för mig att sitta och prata med henne... av någon anledning just gör det inte det... ”. Anledningen till det var oklar: ”Jag vet inte det, jag kan inte sätta fingret på det men jag har inte gjort det, kommer inte att göra det heller, jag skulle nog behöva någon annan kanske utanför som man kunde prata med som inte är involverad i detta ”.*

Flera diskussioner och delaktighet i möten efterlystes: ”*jag är aldrig på något möte med IM, aldrig... ”* Anledning till denna brist ansågs vara att föräldraben inte betraktades som viktig samt att det fanns samarbetssvårigheter mellan organisationerna: ”*jag tycker att jag märker*

ibland att IM och Svenska kyrkan, det är sådana konflikter ibland också, det har mycket med pengar att göra och ibland är det personkemin som inte fungerar. Ja, men så då blir det så kanske att jag håller mig i den gruppen där det fungerar. Och bara det fungerar bra mellan mig och föräldrarna så är jag så nöjd. För det är det som är det viktiga.”

Det fanns även ”grus i maskineriet” i samarbetet som handlade om små praktiska rutiner. Gruppledarna skulle ha velat få hjälp med att göra inköp inför mötena, men pga. deras ungdom ansågs de vara bättre lämpade för det. Slutligen löste man problemet med hjälp frivilliga.

Att i större omfattning använda sig av frivilliga för att bättre fördela arbetsbördan var hon tveksam till: *”det får inte vara vilka frivilliga som helst ..., man måste ha en kunskap om detta, det måste vara en empati och jag känner när man är så nära varandra så märker man ju ibland att det finns ju sådana som inte passar till detta.”*

Verksamhetens kristna anknytning

Verksamhetens kristna anknytning hade inte spelat någon större roll i rekryteringen, som tidigare redovisades. Föräldrarnas positiva inställning bekräftades även av personalen i föräldragrupperna: *” de upprepar det som ett mantra ibland att vi har samma Gud, vi har samma Gud, ja visst har vi så, nej, det är inga problem alls... För de tycker nog det är väldigt skönt att komma hit... vi pratar inte om det egentligen så det är så underförstått: här är Svenska kyrkan och här har vi de här värderingarna, men man sitter inte och pratar om det..., utan det är bara **underförstått** på något sätt, en trygghet hoppas jag att man känner.”*

Vidareutveckling

Föräldragrupperna var så uppskattade av föräldrarna att de ville fortsätta att träffas efter BIV kursens slut. Så föddes idén på ett kafé: *” Och då kan de också ta med sina småbarn, då är det frivilliga som tar hand om dem.”* Lokalen ställde kyrkan till förfogande.

Det ansågs vara nödvändigt att träffa föräldrarna fler gånger. *”... då ska jag vika en dag till... till kaféet och där är det lite ostrukturerat på så vis att det är så hemskt många. Det blir fler och fler, och barnen blir fler och fler. Jag tror vi måste tänka om helt, känner jag, man kan inte hålla på såhär.”*

Det fanns även konkreta planer på att sammanföra föräldrarna med småbarnsföräldrar från babykafé verksamheten för att öka kontaktytorna med svenskar.

Sammanfattning av intervjun med den anställda

Arbetet i föräldragrupperna verkade präglas av spontanitet och frånvaron av struktur men också av bra flyt och många viktiga samtalsämnen. Dessa var bl.a.: jämställdhet, barnuppfostran, demokratifrågor, skolan, den svenska naturen mm. Intresset och föräldrarnas uppslutning var stor men det var framförallt kvinnorna som tog för sig. Tolken som arbetade ideellt i gruppen kom själv med många idéer. Föräldragruppernas främsta funktion var gemenskap och stöd till varandra men även kontakten med den svenskspråkiga personalen ansågs vara viktig.

Att hålla sig till BIV policyn verkade vara svårt pga. det stora trycket från föräldrarnas sida. Att sätta barnen i fokus tolkades som brist på helhetssyn.

Den kontakten som fanns mellan personalen i föräldragruppen och gruppledarna och möjligheten som erbjöds till återkoppling genom dem ansågs inte vara tillräcklig och betraktades som ensidig. Det fanns inget forum i den egna organisationen för att ventileras problem. Även projektledarna upplevdes som frånvarande. Det blottades även andra tillkortakommanden som hade med delaktighet och brist på insyn att göra.

Som en vidareutveckling av arbetet startades BIV kaféet upp för föräldrar vars barn redan hade gått kursen. Det beslutet bottnade i ett behov som kom från föräldrarna själva. Då den verksamheten var i sin linda var den ostrukturerad och man ansåg att den borde styras upp mer.

En som arbetstränade

Det intervjuades även någon som arbetstränade på BIV med webb och information. Hon hade genom sina arbetsuppgifter fått en viss insyn i verksamheten.

Synen på BIV

Även hon ansåg att BIV var en mycket bra verksamhet: ” barnen är väldigt glada. Alltså när man hör barnen själva berätta så är det väldigt positivt samtidigt som det är en tuff BIV kurs... alltså rent känslomässigt... övningarna syftar ju ändå till att barnet ska tänka på specifika saker... det är väldigt bra för barnen att de får tänka ... och att de får diskutera just de sakerna som man kanske inte kan diskutera i sitt hem inom sin familj.”

Handledning

Hon fick bra stöd i den egna organisationen där projektledaren fungerade både som handledare och som chef: ” jag har alltid fått jätte hjälp av henne, så det är absolut inget problem.”

Arbetsuppgifter

Hon var inbjuden till arbetsmötena då arbetsuppgifterna som IT ansvarig och webbsidans producent gjorde det nödvändigt att få överblick över verksamheten. Webbsidan har med all sannolikhet bidragit till BIV:s stora spridningseffekt, menade hon.

Hon har även fått gå BIV utbildningen och medverkat i att framställa en utbildningspärm, en ”verktygslåda” som ”... handlar om själva kursen... arbetsmetoden och syftet med varje delmoment i kursen och själva arbetsbladet och annat som man behöver i gruppen.”

Samarbete

Hon såg fram emot en ändring av ansvarsfördelningen då den ena projektledaren kommer att leda arbetet i Helsingborg och den andra i Malmö vilket även kommer att underlätta kontakten med ledningen. Samarbetet mellan organisationerna fungerade ganska bra men ”en chef är bättre än två” - sade hon.

Verksamhetens kristna anknytning

Enligt hennes uppfattning var den tidigare nämnda ”underförståddheten” inte tillräcklig och hon efterlyste större tydlighet. Vid informationen utelämnades kyrkan: ”... att man säger att det är en IM verksamhet ... jag tror att Svenska kyrkan är väldigt känd över världen också... jag uppfattar väl som att det är från de frivilligas sida, att det är de som utelämnar eller liksom säger att: ’vi är frivilliga’ ... ja, eller att de säger att de är frivilliga på IM eller ... men de är frivilliga i BIV som är ett samverkansprojekt mellan IM och Svenska kyrkan”. Dessutom fanns det ju även frivilliga inom Svenska kyrkan.

Hon var inte riktigt klar över varifrån denna otydlighet kom, från BIV eller från de frivilliga: *”det är ju ett samverkansprojekt, alltså hur många gånger man skriver det på ett papper... det har ingen betydelse utan det försvinner.”* Det bör vara de anställdas ansvar inom BIV att ge korrekt information: *”jag tror att IM är en annan form av organisation som också är väldigt viktig inom projektet men Svenska kyrkan har en lika stor del... och IM är litet i Sverige.”*

Vidareutveckling

När det gällde BIV kaféets verksamhet behövdes den styras upp mer då den drivs av frivilliga och har blivit en *”kaffestuga”*. Det skulle vara lämpligt med lite mer informationsarbete även på dessa möten.

Hon nämnde att Svenska kyrkan vill starta en rådgivning för asylsökande som hon vill vara delaktig i: *”det kommer vara rådgivning för församlingar som ska stödja asylsökande till att börja med och sedan så ska vi försöka få in advokater och andra och vi håller på att starta upp ett samarbete med olika organisationer... ”* Det ansågs vara bra att den verksamheten kommer att ligga utanför BIV eftersom *”BIV ... inte ska göra dem uppgifterna...”* Det verkar finnas ett stort behov från familjernas sida att få och ett starkt önskemål från Svenska kyrkans sida att erbjuda en sådan hjälp. Det kan också vara ett sätt att kringgå den något kontroversiella BIV policyn om icke inblandning i asylprocessen.

Sammanfattning av intervjun med den som arbetstränade

Även denna intervjuperson var mycket positiv till BIV:s verksamhet som hon ansåg ha haft en bra inblick i. Det stöd hon fick i sitt arbete som IT ansvarig var hon nöjd med. Däremot var hon ganska kritisk mot den försiktigheten varmed BIV hanterade verksamhetens kristna anknytning. Det ansågs bero på de frivilligas underlåtenhet vilket inte verkade stämna riktigt då den som var anställd av kyrkan berättade själv att otydligheten i den frågan stod även kyrkans representanter för genom en tyst konsensus om *”underförståddheten.”*

Frivilliga

De frivilliga som medverkade i BIV hade sina hemvister i IM. Två av dem intervjuades, den ena arbetade i föräldragruppen, den andra först i barngruppen sedan i BIV kaféet. De teman som togs upp i samtalet återges för båda gemensamt.

Föräldragruppen

Under samtalet med en av de frivilliga fick man en närmare förklaring varför det var mest kvinnor som deltog i föräldragruppen. Man försökte i samtalen ta hänsyn till de få männen vilket inte har gått så bra: *”både männen och kvinnorna kände att det inte riktigt funkar, det har inte blivit samtal på samma sätt då utan det var lite anpassat efter männen.”*

Den absolut största behållningen var enligt de frivilliga, att föräldrarna fick träffa andra i samma situation. *”Att jag har suttit där och varit tydlig svensk, det har varit bra, det tror jag nog och de är ju väldigt uppskattande och tacksamma men jag tror det viktigaste har varit att de fått prata med varandra och lärt känna varandra.”*

Om aktiviteternas upplägg i föräldragruppen sades följande: *”i BIV gruppen ... har de ju teman naturligtvis men jag vet inte alls om det skulle fungera inom föräldragruppen... Och*

det är knappast någonting som jag skulle känna mig kompetent att hålla på med heller kanske, men i alla fall så att man hade lite grann utstakat vad man skulle kunna göra". Verksamheten ansågs ha fungerat väl ändå. Förutom de teman som nämndes tidigare var även situationen i Irak, oron för släktingar, för uppehållstillståndet, bostadssituationen och relationen till männen de övriga samtalsämnen.

Det fanns en stor tolerans mot varandras religioner i gruppen då *"en del har gett sig iväg pga. intoleransen."* Man pratade om svenska seder och bruk i samband med högtider. Föräldrarna fick också tips om vad de kan företa sig utan att det kostar mycket pengar. Den arabiska kvinnliga tolken var där till stor hjälp: *"de har ju irakiska kvinnoorganisationen, hon berättar om massor om sådant dit man kan gå och göra saker"*. Föräldrarna har behövt hjälp med en del praktiska saker också som t.ex. hitta rätt på biblioteket, ringa till myndigheter, söka bostad mm.

Föräldrarnas nyfikenhet på det svenska samhället var anmärkningsvärt liten. Det brast även när det gällde information: *"Jag har en känsla av att man inte får tillräcklig information om svensk lagstiftning och tycker att det är viktigt att människor får den när de kommer. Det är schysstare att berätta om vilka saker som gäller"*.

BIV kaféet

I BIV kaféet fanns det familjer som hade fått uppehållstillstånd men *"vill ändå komma för det är inte så att allting blir bra med uppehållstillståndet."* Ännu så länge var det bara 3 – 4 familjer som deltog då verksamheten var ganska nystartad. *"... vi började därför med BIV kaféet för att många föräldrar uttryckte att de tyckte det var jättejobbigt att det tog slut. För det gör det ju, och de ville ha en fortsättning. På det märkte man att föräldrarna uppskattade det väldigt mycket och att de såg att det var bra för barnen. Men vi pratade inte så mycket om vad barnen gjorde därinne ..."*. Det verkade inte finnas någon större skillnad mellan aktiviteterna i föräldragruppen och i BIV kaféet.

Den tydligaste skillnaden gällande samtalsämnen fanns mellan de som hade uppehållstillstånd och de som var asylsökande: *"de som väntar på uppehållstillstånd, då är det ju mycket prat kring det och mycket ... många är väldigt ledsna över och tycker det är väldigt jobbigt och vänta. Så de pratar mer om det så klart... de som har ett bra socialt nätverk och det fungerar någorlunda med boendet, de mår ju mycket bättre oavsett om de har uppehållstillstånd eller inte."*

Frivilligrollen

Båda frivilliga var engagerade i IM redan innan de kom i kontakt med BIV. Den ena beskrev hur hon blev *"inslängd"* i BIV, innan hon hade hunnit prata ihop sig med de andra. Som frivillig kan man känna sig ganska osäker på sin roll. *"Det är ju ett dilemma i allt frivilligarbete, tycker jag, att man får definiera sin egen roll i alldeles för hög grad."* Det fanns s.k. *"professionalitet freaks"* och då ansågs det vara ännu viktigare att *"man sätter av tid innan och pratar ihop sig..."*

Man önskade en större satsning på de frivilliga genom att styra kraften de besitter för *"man kan ju i bästa välvilja göra saker som är ganska tokiga"*. Det är klass-, och könsbundet att vara frivillig, de flesta tillhör övre medelklass och överklass, unga kvinnor som studerar mm. Det finns inga fabriksarbetare bland frivilliga och nästan inga män enligt uppgift.

Hur mycket visste föräldrarna om att en del av personalen arbetade oavlönat? De verkade inte ha varit medvetna om det i någon större omfattning. Att inte informera öppet om att några arbetade frivilligt medan andra avlönades för samma jobb skapade vissa svårigheter: *"det är*

väl det som har varit lite problematiskt eftersom de tror att vi jobbar... alltså de har inte riktigt förstått våra roller än, fast vi har sagt det första gången att det här är vad vi gör och vi gör det frivilligt så... har de ändå fått bilden av att vi jobbar med det här och velat ha väldigt mycket hjälp av oss.”

Återkoppling

Det forum som fanns till för de frivilliga var som tidigare nämnts ”eftersnacket” med gruppledarna. Även jobbiga saker kunde man ta upp där om man hade velat. Den tryggheten fanns. Ibland kunde man även delta i några utbildningar. Men de frivilliga ansåg att: *”... gruppledarna är med, men vid något första skede kunde projektledarna kanske vara med och lägga riktlinjer”.*

När det gäller kafé verksamheten framkom det ytterligare en synpunkt: *” Det funkade ju bättre när vi hade de här föräldragrupperna till BIV barnen för då var vi ju där samtidigt, så då träffade vi ju dem regelbundet och det där tycker jag var väldigt bra att vi träffades efteråt. Vi kanske bara pratade en halvtimme eller något, men vi pratade genom allt som hade hänt... det kan jag sakna lite nu för nu har vi en annan dag... I och för sig behövdes det mer då för nu har vi kommit in i det, nu går det lite mer på rutin. Men det är ändå bra att prata lite om hur man kan utveckla det man gör.”*

Även frivilliga i barngrupperna skulle behöva lite vägledning: *”... jag tyckte i början när det gäller barngrupper... att vi behövde diskutera och fundera på hur vi kunde utveckla det så det blir bra ...”* - sade den ena.

Policy

De frivilliga medgav också att gränsdragningen blev ofta svår när det gäller BIV:s policy gällande asylprocessen. Man ville i alla fall lyssna på det föräldrarna hade att berätta när de sökte hjälp.

Sammanfattning av intervjuerna med frivilliga

De två frivilliga har arbetat i var sin grupp och kunde bidra med synpunkter ur olika perspektiv. Föräldragrupperna ansågs vara välfungerande, och att strukturera upp verksamheten med olika teman var man försiktig med och ansåg dels att det inte skulle fungera, dels att man som frivillig inte riktigt hade kompetens för detta. Att det mest blev kvinnor som deltog berodde på att man i männens närvaro försökte anpassa samtalen efter männen vilket inte var så lyckat.

Verksamhetens största behållning ansågs vara kontakten som skapades mellan föräldrarna, den kontakten som erbjöds via svenskarna var av sekundär betydelse. Tolkens medverkan var en stor tillgång även om det blev för mycket arabiska ibland. Temana gav sig spontant och man avhandlade många olika områden. Det erbjöds en del praktisk hjälp med besök hos läkare, bibliotek mm. Man ansåg att nyfikenheten och intresset för det svenska samhället inte var så stort från föräldrarnas sida som man skulle ha kunnat förvänta sig.

BIV kafé verksamheten var i sin linda men innehållet och upplägget verkade vara likartad med den skillnaden att uppehållstillståndet inte var något tema längre. Svårigheten med frivilligrollen ansågs vara att man måste definiera sin egen roll. Det fanns önskemål om mer stöd åt de frivilliga för att kanalisera deras kraft bättre. Att föräldrarna inte hade riktigt förstått att vissa arbetade oavlönat, ökade föräldrarnas krav på hjälp. Den återkopplingen de frivilliga

fick genom att efter mötena prata med gruppledarna ansågs vara fullt tillräcklig; däremot önskade man större närvaro av arbetsledarna, åtminstone i början. Även i barngrupperna efterlystes mer stöd och styrning.

Tolkarna

Två arabisktalande tolkar intervjuades, den ena är anställd på BIV för att arbeta med barnen, den andra är frivillig i föräldragruppen. Båda tolkarna har bott länge i Sverige och hade flyktningbakgrund samt arabiska som modersmål.

Tolkrollen

BIV verksamhetens unika karaktär gav en annan innebörd åt tolkarnas arbete. I barngrupperna användes man som en extra resurs, en förmedlande länk mellan gruppledarna och barnen. Den här trygghetsskapande och sammanhållande rollen utgjorde den största skillnaden mellan att enbart vara tolk eller också pedagog. Genom att kunna se och höra vad barnen inte förstod fick man också kunskap om vad som behövdes förklarar ytterligare. Språket möjliggjorde att lägga märke till när barnen kände sig otrygga: *”När jag känner att barnen inte vill öppna sig ... då försöker jag att prata någonting för att uppmuntra barnen att komma fram, att du är här i trygghet.”*

Tolken ansåg som sin främsta uppgift att skapa och förmedla en trygghet så att barnen vågade berätta själva vad de tyckte och tänkte.

Samspelet med gruppledarna verkade fungera väl, atmosfären präglades av förtroende: *”när jag kontaktar föräldrar, de sade att det är bra om du kan tolka. Vi tror på dig, vi känner att du hjälper oss, du förklarar mer ibland. Jag sade: ibland, när jag t.ex. tolkar, tolkar jag inte ordagrant. Ibland känner sig några familjer blyga.”*

Om barnverksamheten

BIV kursens betydelse bekräftades även av tolkarna. Den fyller ett tomrum som finns i flyktningmottagandet av idag. Under tidigare år erbjöds de asylsökande olika aktiviteter i Migrationsverkets regi (musik, sport, bl.a.) i dag finns det ingenting.

BIV kursen ansågs vara enastående; det fanns inget likvärdigt för barn. Kursen hjälpte barnen mycket och personalens höga kvalifikationer lär inte finnas hos andra organisationer. Barnen blev väl omhändertagna när familjerna hade problem som gjorde barnen otrygga. Att prata om olika teman, t.ex. känslor, var någonting nytt för barnen men man *”känner att vi har kommit fram till barnen, hur de tänker, hur de har tänkt innan och nu. Man känner att det finns stora förändringar för barnen...”*

Verksamheten håller på att utvecklas hela tiden och anpassas till barnens olika förutsättningar. Ofta skulle det behövas ytterligare förklaringar när det gäller kursens olika ämnen: *”Jag såg också att barnen trivs och de vill ha någon som kan förklara mer.”* Tiden räcker inte alltid till för att fördjupa sig i ämnena men tidsramarna hålls strikt i alla fall. Det kan finnas ämnen som skulle kräva 3 – 4 timmars arbete, ansåg tolken. Man kan inte fortsätta med samma tema påföljande vecka för då har man redan glömt hur man pratade om ämnet veckan innan. Alla teman ansågs vara lika viktiga i programmet.

Mer tidskrävande ämnen skulle förslagsvis kunna vara kommunikation, integration, demokrati och respekt eftersom skillnaderna mellan Sverige och barnens hemländer är så stora. Men tolkens förslag bemöttes av BIV med motargumentet att man inte ville koppla verksamheten till politik, berättade tolken.

Även tolken i föräldragruppen förmedlade föräldrarnas positiva inställning till barnverksamheten. De berättade för tolken hur barnen varje gång såg fram emot aktiviteterna: *"...föräldrarna säger alltid: mina barn tycker det är jätteroligt. När de går till skolan, de sade: nej, på tisdag måste vi gå till BIV i stället för skolan. De tycker mycket om BIV och om att komma hit och leka med varandra och lära känna varandra"*.

Ett konkret exempel gavs om en flicka som hade bevittnat hur hennes far hade blivit skjuten i benet. Hon mådde dåligt efter den händelsen och skulle ha behövt psykolog eller läkarhjälp men väntetiden på Röda Korset var lång. *"Men hon sade, när hon kom till BIV och de alla pratade samma språk, kände hon sig mycket bättre."* Då var BIV ett bra alternativ i väntan för behandling. *"Det finns också en viktig sak som BIV gör: BIV skickar remiss till Röda Korset eller ... Flyktinghälsan, det är mycket viktigt för dem."*

Ingen av tolkarna framförde några kritiska synpunkter när det gällde barnverksamheten.

Om föräldrarna

Tolken i barngruppen hade även mycket kontakt med föräldrarna. Genom att själv ha genomgått asylsökandeprocessen hade föräldrarna stort förtroende för honom. Dessutom är han även politiskt aktiv och vet hur man ska bemöta folk. När t.ex. några föräldrar försökte lämna kursen lyckades han motivera dem att fortsätta för barnens skull. Han försökte även få föräldrarna att inte utebli med barnen hur svårt de än hade att komma ifrån. Då erbjuds det hämtning eller ordnande av transport.

Enligt tolken är föräldrarna rädda för det svenska samhället och barnen hamnar i en kulturkrock: *"... ska jag leva i mina föräldrars kultur eller i den svenska kulturen?"* De behöver uppmuntras att lämna den gamla kulturen bakom sig och tänka på barnens framtid i stället. Man kan inte uppfostra barnen på det gamla sättet menade han, eftersom man i tonåren ofta kommer i konflikt. Då måste föräldrarna hitta ett annat sätt att hantera barnen. Det finns många invandrare som lyckas och ser att barnen går vidare vilket stärker deras tro på samhället. *"De vill uppmuntra barnen på ett sätt och samhället vill uppmuntra dem på ett annat sätt. Och den här krocken måste man jobba mycket för att få den att försvinna."*

Att det var mest kvinnor som deltog i föräldragrupperna förklarades med att männen måste arbeta, ekonomin var dålig, ofta hyrde de bostad svart vilket kostade mycket.

Största delen av föräldrarna behöver ha kontakt även efter kursen, därför tillgodoser BIV kaféet ett verkligt behov.

Föräldragrupperna

Den andra tolken arbetade frivilligt två gånger i veckan i två olika grupper med enbart föräldrarna. Hon verkade vara mycket engagerad och var själv aktiv i den irakiska kvinnoföreningen. Hon planerade verksamheter för föräldrarna t.ex. gymnastik, hon informerade om samhället (t.ex. om hälsomat, inköp mm.) och förmedlade kontakter till olika föreningar.

Skillnaden mellan föräldragruppen och kafégruppen förklarade hon såhär: *"det är nästan samma men på torsdagen kommer de som kommer på 14 veckor, det är allvarlig kontakt med dem. Men på onsdagar bara jag och de andra, bara sitta med dem, dricka kafé och snacka"*

lite och ofta hjälpa dem vad de känner, vad de behöver. Ibland har de riktiga problem... När de kommer till Sverige, männen blir annorlunda. De har mycket problem med sina män... ” Hennes engagemang sträckte sig långt utanför verksamhetens gränser, hon hade ett vänskapligt förhållande till flera föräldrar som ringde hem till henne och hon följde ibland med dem när de skulle uträtta ett ärende.

Trots att barnverksamheten uppfattades mycket positivt av föräldrarna, ansåg hon att den största nyttan gjorde föräldragrupperna för dem själva. Där kunde de prata med varandra om sina problem: *”...om man har problem och starka känslor här inne, om man pratar om det många gånger, det kanske försvinner, sorgen...”* Det var viktigt att ta upp olika teman som demokrati, lagar, asylprocessen, naturen: *”vilka rättigheter finns för kvinnor, för barn, det är jätteviktigt”*. Samtalsämnen valdes ibland av föräldrarna, ibland av personalen: *”en kvinna sade, jag har mycket problem där och min familj är kvar där, och vi alla pratade om hennes problem och problemet minskar och minskar och en dag kanske försvinner...”*

I gruppen försökte man hjälpa även utvisningshotade familjer genom att lotsa dem vidare.

Till temat ”jämställdhet” hade hon följande kommentar: *”i mitt land, kvinnorna är de som gör allt. Fostrar barnen, handlar, städar, tvättar, gör allt. Och männen bara går och jobbar och tjänar pengar för familjen. De måste förstå att de måste dela. Vi säger till dem alltid: ni måste dela om ni är gifta”*.

Trots att det fanns flera nationaliteter i gruppen fanns det inga större konflikter: *”det finns många mammor som har hemliga problem. Och de pratar med varandra om sina hemligheter. De blir nära vänner och kompisar med varandra... ingen ... bråkar med andra, nej, de blir som en enda familj.”*

Dåliga språkkunskaper ansåg tolken vara ett hinder på vägen till integration när det gällde föräldrarna. Sådär beskrev hon situationen: *”i början när de kom till Sverige, vill de gärna lära sig så snabbt som möjligt. De jobbade i sina hemländer och de ville fortsätta jobba här. De sade: vi vill lära oss. De går till skolan, de vill gärna lära sig språket i början, men jag tror språket är svårt. Det svenska språket är svårt för dem. De kommer inte så unga, de är lite äldre, inte så unga. När det gäller barn, eller unga, det går lätt med språket. Men det tar tid, språket tar tid för dem men de vill gärna göra någonting här i Sverige, i början.”*

Det här handlade om inlärningssvårigheter pga. ålder men även om ambitioner som försvann, en passiviseringsprocess som tyder på systemfel i introduktionssystemet.

Tolken ansåg att verksamheten för föräldrarna nästan är viktigare än för barnen: *”för att mammorna fostrar barnen. Om de blir friska, har roligt, de lär barnen bra ... Om de känner alltid depression eller sorg eller bara tittar på TV och ser nyheterna på mitt språk från mitt land och barnen tittar. Och hon gråter eller gör... då blir barnen... besvikna, oroliga och de måste bli friska här i Sverige. Jag tycker det... vi måste kämpa för att ta rädslan från dem.”* Och mammorna är *”mycket ledsna, mycket mycket ledsna, ja. Mycket sorg, ja... Och de gråter och gråter i BIV.”*

Hon berättade på vilket sätt man kunde hjälpa dem: *”vi måste försöka att glömma... De måste göra någonting för sig själva. Inte bara för barnen eller för männen, för dig själv, du måste gå ut och promenera lite, göra idrott, laga god mat, gå till aktiviteter. Jag pratar med dem alltid. Jag säger när de pratar politik, nej, vi ska byta till ett annat tema som är trevligt.”*

Verksamhetens kristna anknytning

Tolken i barngrupperna har ofta varit med och tolkat vid informationsmöten. När det nämdes att aktiviteterna pågick i en kyrka var det några föräldrar som reagerade. Då förklarade tolken att Sverige var en demokrati där det fanns olika åsikter och partier: *”Och när de såg mig att jag är en arab ... som informerar på ett trovärdigt sätt då sade de: om han informerar rätt då ska vi inte bli rädda... Jag försökte faktiskt från början förklara på ett etiskt bra sätt så att de ska hitta trygghet... några familjer aktiverade sig och kom hit, de kände att det inte finns någon skillnad mellan kyrkan eller moskén eller kyrkan eller något annat religiöst hus. ”*

Inte heller **tolken i föräldragruppen** hade märkt några negativa reaktioner när det temat kom upp: *”De sade: kyrkan och de kristna är bättre än muslimerna i hemlandet, alla sade samma sak. ... Titta, de kristna och kyrkan, vad gör de för oss? Vi är muslimer och vi har slöja men de är jättesnälla mot oss. Vi älskar dem, sade de, vi älskar de kristna och kyrkan. De ber till Gud... de tycker mycket om kyrkan. De ser vilken skillnad mellan muslimer där, mellan shia och sunni, ... de bråkar med varandra, och de är båda muslimer men bråkar med varandra, men här de kristna, det är en annan religion men de är jättesnälla mot muslimer.”*

Samarbete

Tolkens samarbete med gruppledarna i barngruppen fungerade väl. De hade velat ha honom med på möten tillsammans med projektledarna och erbjöd honom att arbeta flera gånger i veckan, men av tidsbrist och familjeskäl hade han tackat nej till den möjligheten.

Vidareutveckling

Båda tolkarna tyckte att kurstiden på 14 veckor var för kort. I barngrupperna skulle man behöva fördjupa sig i vissa ämnen och även ha tid för förberedelser när det gällde olika teman. Alla närde hoppet om att verksamheten skulle komma att fortsätta. Ett förslag var att utöka barnverksamheten till två gånger per vecka och att passen skulle bli längre.

Även till tolken i föräldragrupperna förmedlade deltagarna sin önskan om en förlängning. Ingen ville lämna verksamheten när den var slut. Föräldrarnas argument lät såhär: *”Vi vill inte lämna BIV, det är mycket tryggt här, vi har inga släktingar eller vänner, vi känner inget till om Sverige, vi känner inget annat här men vill ha mer tid här i BIV... De har mycket starka känslor för sitt land i krig, för släktingar, familjen, bomber, ja allt. ... Och på aktiviteterna känner de sig jättebra, ... de sade: vi har glömt allt när vi var på bowling eller går till restaurang, eller äter tillsammans. De trivs jättebra.”*

Även hon föreslog flera grupper, flera gånger i veckan. Det är mycket man måste informera familjerna om: *” de vet ingenting om Sverige, om samhället, om läkare, om barn, om hur man fostrar barn, om rättigheter, om allt. Det finns mycket som man måste veta här. Det är ett annat Sverige.”* Ett vidare önskemål för egen del var att kunna få en praktikplats i BIV verksamheten.

Sammanfattning av intervjuerna med tolkarna

Båda tolkarna, den ena anställd av BIV, den andra frivillig, utgjorde speciella resurser i verksamheten som räckte långt utöver en vanlig tolkroll. På var sin plats fungerade de som pedagoger och stödpersoner.

Tolken i barngrupperna ansåg som sin främsta uppgift att vara en förmedlande och sammanhållande länk som har skapat trygghet för barnen i gruppen.

Barnverksamhetens betydelse underströks av båda tolkarna som ansåg att verksamheten var helt unik och nydanande. Båda hade även kontakt med föräldrarna men på olika sätt. Deras egna erfarenheter och bakgrund var en tillgång och skapade tilltro hos föräldrarna.

Föräldragrupperna gjorde stor nytta för föräldrarna själva och var mycket uppskattade. BIV kaféet uppfattades som mer lättsamt än övriga grupper som var mer ”*allvarliga*”. Många viktiga teman avhandlades och trots föräldrarnas olika bakgrund fanns det inga konflikter i gruppen. Föräldragruppen ansågs av den ena tolken vara viktigare än barnverksamheten då det var föräldrarna som fostrar barnen.

Ingen av tolkarna tyckte att verksamhetens kristna anknytning hade någon negativ effekt på deltagandet. Föräldrarnas öppenhet berodde på hur man informerade dem om detta enligt den ena tolken. Den andra menade att föräldrarna kom från ett land där konflikterna bottenar i olika grenar av samma religion (sunnni och shiamuslim) och därför betraktades den kristna anknytningen som ett positivt exempel på hur människor med olika religiösa bakgrund kan samarbeta och hjälpa varandra.

Båda tolkar intygade att den nuvarande verksamheten inte räckte till och vidarebefordrade föräldrarnas önskemål om en fortsättning och en framtida utökning.

Tjänsteman på Migrationsverket

Intervjun gjordes med en kvinnlig handläggare på mottagningsenheten som berättade hur kontakten mellan Migrationsverket och BIV etablerades. Det var projektledaren som sökte upp Migrationsverket. *”Vi har många tentakler ute, alltså just när det gäller... samarbete kring familjer... hon ville väl dels bolla lite idéer..., och om vi hade några andra infallsvinklar på det hela och sedan handlade det ju också om just hur rekryteringen skulle gå till... de hade ju en rätt så genomtänkt idé.”*

Behoven

På Migrationsverket såg man behoven: *”man kan ju se att det är rätt så tung stämning i familjerna, alltså så utifrån det så är det ju så klart en bra tanke att barnen ska få en fristad just då man kan vara lite kreativ och fokusera på andra saker.”*

Ibland kom familjer med begäran om extra pengar för fritidsaktiviteter för barnen då asylersättningen inte räckte långt.

Behovet var större än vad BIV kunde fylla ansåg hon: *”BIV är ju jättebra och ... man har en tanke med vad man gör osv. men jag tänker att det kan vara även, vad ska man kalla det för, enklare aktiviteter, ... för just att man har så begränsad ekonomi, så det är inte så lätt för asylsökande och låta sina barn gå och spela fotboll eller annat som andra ungdomar gör.”* Sommarlovets var ett stort problem när det gällde fritidsaktiviteter. Förra sommaren var det bara BIV som hade dagläger: *”det är två månader som barnen går och inte har någonting.”*

Rekryteringen

Rekryteringen sköter sig själv numera då BIV har blivit så känd: *”vi från mottagningsenheten har skickat ut förfrågan, en beskrivning, ofta en broschyr från BIV ifall man är intresserad och sedan uppmanas man i så fall att vända sig till oss eller direkt till BIV.”*

Vid ett nybesök på Migrationsverket får man i allmänhet inte så stor respons från föräldrarna då de är upptagna av andra saker efter ankomsten. Intresset blir större när en av gruppledarna kommer dit under introduktionsveckan och informerar om BIV: *”Jag antar att hon berättar*

mer, mer konkret, lite mer levande. Hon representerar den verksamheten, så det blir ju på ett annat sätt. ” Vid det här tillfället brukar det vara rätt många föräldrar som har sina barn kvar i hemlandet, men de visar intresse ändå.

Det förekom också att Migrationsverket kontaktade BIV i fall då man uppmärksammade något barn som bedömdes behöva någon aktivitet.

Då irakier är den största flyktinggruppen som anländer till Malmö utgör de ett självklart underlag för rekryteringen: *”det är verkligen mest irakier och annars är det statslösa.”*

Föräldrarnas syn på BIV

I kontakten med Migrationsverket fokuserade föräldrarna på annat än barnen, därför var det svårt att bilda sig en uppfattning om vad föräldrarna tyckte om BIV.

Det låg i sakens natur att man i kontakten med Migrationsverket tonade ned det positiva: *”att man ... kanske inte känner att man har något intresse av att berätta för Migrationsverket vad som är bra. ... Det är inte så mycket positiva saker som kommer fram till oss utan det här med glada minnen ifrån hemlandet osv., sådant som man pratar om på BIV, alltså i föräldragruppen antar jag, det är inte sådant som kommer upp på mitt kontor. Utan det är mest elände här tyvärr. Man tar fram det som man tycker har med ens asylprövning att göra. Och det är ju mest elände.”*

Samarbetet

Migrationsverkets samarbete med BIV har begränsats till rekryteringen. Här påtalades också en önskan om mer ömsesidighet i kommunikationen: *”Vi tycker att vi har varit väldigt generösa med att serva så att säga med rekrytering och lägga ner arbete på att plocka ut barn i aktuell ålder osv. Medan det har varit mer vattensäkra skott åt andra hållet...”*

Det skulle vara önskvärt att även Migrationsverket fick kännedom om hur barnen hade det: *”vi försöker arbeta efter en modell där familjen är införstådd med att det är ju bra i fall Migrationsverket vet i vilken situation familjerna befinner sig i, hur barnen har det osv. ... det har varit familjer som har fått avslag och sedan så har saker kommit upp i efterhand som egentligen skulle ha varit med i prövningen från början, då kanske man inte hade behövt få avslaget och hela familjen blir helt knäckt först innan de här sakerna har kommit upp och man sedan faktiskt har fått beviljat uppehållstillstånd i domstolen t.ex. ... just att göra barnens röst hörd i asylprövningen, det är alltid svårt.”*

Migrationsverket uppfattade uppenbart BIV:s (och även BUP:s) policy om icke inblandning i asylprocessen som en ensidighet i kommunikationen, en obalans i kontakten, samtidigt som man var medveten om svårigheterna: *”För det är klart att det kan bli väldigt olyckligt om de (BIV- förf. anm.) har sådana förväntningar på sig. Så det är ju ett dilemma.”* BIV:s grundinställning ansågs dock vara viktig; man ska inte ge sken av att man kunde påverka beslutsfattandet men man skulle kunna ge signaler, menade man. Ännu har det inte förekommit att BIV har uppmärksammat någonting som man lämnade vidare till Migrationsverket.

Migrationsverkets klivna inställning i frågan blev tydlig: *”vad barnen berättar i BIV, det tror jag faktiskt att man ska vara väldigt försiktig med trots allt.”*

Mottagningsenheten hade annars möjlighet att vidarebefordra information om barnen till beslutsfattarna. Men den nya processordningen har stärkt advokatens roll: *”har man någonting som man tycker borde tillföras i prövningen så är det ju advokaten som ska presentera det. Men får jag reda på någonting så vidarebefordrar jag det om jag tycker att det har betydelse.”*

Arbetsmodellen i Malmö handlar mycket om öppenhet och nätverksbyggande även om man inte har några direkta gemensamma möten med BIV: ” *det är inget formellt nätverk men den typen av arbete det måste ju hållas levande annars så flyter det ju ut i sanden. Men det är allmänt ett arbetssätt som finns i Malmö, att den öppenheten finns, och det är goda kontakter. Vi har ju BIV och vi har en speciell vårdcentral, Flyktinghälsan för just asylsökande familjer och sedan har vi ju då en samordnare för förberedelseklasserna som samordnar alla förberedelseklasser i hela Malmö.* ”

Sammanfattning av ett tjänstemannaperspektiv

Migrationsverket utgör en av de viktigaste samarbetspartnerna för BIV. De hade länge uppmärksammat barnens behov i asylsökande familjer och välkomnade projektet. De snäva ekonomiska ramarna som asylsökande lever inom omöjliggör för föräldrarna att bekosta fritidsaktiviteter för barnen.

Stommen i samarbetet mellan BIV och Migrationsverket utgjordes av barnens rekrytering. Verkets önskemål om större ömsesidighet i kontakten var något motsägelsefullt. Å ena sidan antydde man att viktig information om barnen skulle vid behov kunna vidarebefordras till beslutsfattarna, vilket gjorde att Migrationsverket förväntade sig ett större informationsflöde från BIV. Å andra sidan ansåg man det vara vanskligt att ge sken av att BIV kunde påverka asylprövningen. Det fanns ytterligare en viss klyvenhet i resonemanget då man manade till försiktighet när det gällde tron på vad barnen eventuellt berättade i BIV.

Den positiva bilden Migrationsverket hade om BIV skapades inte genom föräldrarnas berättelser, i kontakten med verket fokuserade dessa på problem och de positiva erfarenheterna tonades ner.

Den i Malmö så gängse arbetsmodellen med nätverksbyggande var till stor nytta när det gällde barnfamiljerna.

Läraren

En lärare intervjuades i en skola någonstans i en stadsdel där man hade intensivkurser i svenska för flyktningbarn. Största delen av eleverna var arabisktalande och kom från Irak. Enligt uppgift fanns det stora motsättningar, konflikter och bråk mellan irakier och palestinier vilket återspeglades hos eleverna i skolan.

Barnens behov

Barnens behov beskrevs av läraren på följande sätt: ” *utveckla deras självförtroende och egen värde, alltså att man får lov att tänka på sig själva. För de här barnen är oftast... uppfostrade på ett väldigt annorlunda sätt, att de ska ta hand om hela familjen, alla barnen och så. Att de inte får lov att ägna sig åt sin egen individuella utveckling utan ... det är väldigt stora problem med detta här att t.ex. äldsta systemen eller äldsta brodern inte har en chans att klara skolan i och med att de har ansvar för alla sina syskon. Föräldrarna verkar ... ha sina egna problem och har inte tid med barnen eller så är det så att man lastar över hela ansvaret på äldsta systemen eller äldsta flickan eller äldsta pojken. Och detta skapar problem och konflikter hela tiden.* ”

Det märktes i skolan när ett barn mådde psykiskt dåligt pga. traumatiska upplevelser men skolan hade inga resurser till att kunna erbjuda hjälp. Det fanns ingen elevvård, så det var BUP eller frivilligorganisationer som skolan kunde hänvisa till. Där fyllde BIV en viktig funktion också, man önskade bara att alla som behövde hjälp kunde delta av verksamheten.

Även lärarna skulle vilja veta hur de bäst kunde bistå barnen: ” *vi vill också lära oss mera, att få en större inblick i det här vad det är för hjälp samhället kan ge dem här människorna, familjerna.* ”

BIV verksamheten

BIV:s verksamhet var enastående framförallt genom sin struktur ansåg läraren: ” *Vi försöker ju på alla sätt att få barnen engagerade i olika fritids-, den kommunala fritidsverksamheten är vi också och besöker och vi tycker att BIV ... det verkar som de har en mycket bra verksamhet jämfört... med den kommunala biten, som är mera frivillig och mera icke strukturerad. Jag tycker det är bra med den strukturerade ... och att hela familjen... får hjälp... det behövs verkligen med de här familjerna och med de här barnen... att man arbetar med hela familjen* ”.

Om BIV kursens påverkan på barnen menade läraren: ” *jag måste säga att det finns flera barn här och familjer som jag har sett som går på BIV verksamhet och där finns många positiva saker som man ser med dem barnen. Men nu vet inte jag om det beror på BIV eller det beror på familjen i sig eller barnens kapacitet, det kan inte jag uttala mig om. Men att jag har sett många positiva saker och det är väldigt bra och trevligt för de här barnen att liksom få sådana här aha upplevelser om de saker som de har varit med om tidigare på BIV och så... om jag pratar om saker och ting så helt plötsligt så får de aha upplevelser om att det har de varit med om tidigare.* ” T.ex. när man har pratat om Skånes djurpark då reagerade barnen igenkännande...

Samarbete

BIV har varit känd i skolan länge. Det var en av projektledarna som tog kontakt med skolan för att komma och presentera verksamheten. BIV kommer nu också ungefär en gång per läsår eller per termin. Vid den första kontakten verkade det redan ha funnits ett visst samarbete med flera av barnen då de kände igen projektledaren, vilket tydde på att de redan har blivit hjälpta av BIV, ansåg läraren: ” *så jag har upplevt att flera familjer har fått en fantastisk hjälp utav BIV men sedan är det andra barn som man undrar, som har problem som man undrar, varför finns inte de med?* ”

BIV:s samarbete med skolan bestod av att skolan lämnade uppgifter om vilka barn som var asylsökande men enligt läraren verkar BIV ha fått uppgifter innan då någon annanstans ifrån eftersom de i allmänhet redan visste vilka barn det gällde. Uppenbarligen ville BIV fånga upp även barn som ligger utanför deras kanaler, ansåg läraren.

Sammanfattningen av ett lärarperspektiv

Lärarens erfarenheter av barn från Irak handlade om deras stora behov av att få bättre självförtroende, och bli befriade från den stora ansvarsbördan de ofta hade för småsyskon och föräldrar. Pga. skolans dåliga resurser välkomnade man sådana initiativ som BIV stod för jämfört med icke strukturerade kommunala fritidsaktiviteter. Lärarna efterlyste även större

kunskaper om hur man som lärare kunde bistå barnen. Att BIV vände sig till hela familjen dvs. även till föräldrarna ansågs vara särskilt värdefullt.

Lärarens försiktighet att dra några slutsatser om BIV:s positiva effekter på barnens självförtroende manar till eftertanke om önskvärda men förenklade raka samband. Även om BIV:s stärkande insatser utan tvekan var betydelsefulla kan det finnas flera faktorer som samverkade när det gällde det goda resultatet, dvs. barnens bättre fungerande.

BUP:s representant

För att komplettera bilden intervjuades en psykolog som arbetar på BUP och hade kännedom om BIV:s verksamhet. Majoriteten av BUP:s klienter hade visserligen uppehållstillstånd men när man någon gång fick ett asylbarn brukade man kontakta BIV.

BIV metoden var välkänd inom BUP då flera medarbetare har deltagit i en kurs där den lärdes ut. Det var under en period då BUP skulle börja arbeta med grupper, så det fanns mycket användbart i kursen eftersom ” *det är mycket psykoedukativt som de har i de grupperna och det har vi ju också. ... det kan ge väldigt mycket för barnen att få möjlighet att uttrycka sig på många olika sätt och just gemensamt med andra.* ”

Barnens behov

Det som ansågs vara utmärkande för barn i asylsökande familjer var: ” ***att inte få vara en del av samhället... sedan har de det extra behovet då att också få träffa någon annan som har samma erfarenhet... Även om de går i skolan så finns inget naturligt forum för att träffa andra som har samma situation som en själv därför tycker jag att där fyller BIV en stor funktion ... det finns ingen annan plats där man automatiskt träffar andra asylsökande och har tid avsatt och prata om det.*** ”

Samarbetet

BUP hade inga regelbundna möten med BIV, men de träffades ibland på kurser eller i annat sammanhang som rörde asylsökande. Det fanns paraplyorganisationer där båda var med, vilket gav ytterligare kontaktmöjligheter.

BUP har också startat grupper för ensamkommande ungdomar på boendeenheterna där de hade nätverksträffar med även BIV närvarande: ” *det har varit just för att vi inte ska göra så att vi planerar precis likadant då eller för att rikta oss till samma ungdomar.* ”

BUP och BIV remitterade ömsesidigt till varandra men gav akt på att varken barn eller föräldrar gick parallellt hos båda.

BUP:s policy

När det gäller BUP:s egna insatser ansåg man att man arbetade utifrån barnens behov, även om det gick via föräldrarna: ” *det gör vi i och för sig på BUP också även om man tar kontakt med föräldrarna så är det ju utifrån barnperspektivet som de tillhör BUP...* ”

Därför gick arbetet i asylsökande familjer ut på att stötta föräldrarna för de mådde så dåligt att det påverkade barnen: ” *man måste stötta föräldrarna och mer än att barnen kanske eventuellt måste komma kan det vara att föräldrarna behöver mera stöd än vad barnen gör.* ”

Om BIV:s effekter

Det är svårt att avgöra vilka långsiktiga effekter BIV verksamheten kan ha haft på barnen, om det har funnits några terapeutiska effekter alls, ansåg psykologen. Dessutom var det inte så många som hade gått kursen hittills så att man skulle kunna se någon effekt.

De barn som av BIV hänvisades till BUP kom efter att BIV kursen var avslutad, så deras upplevelser av kursen var ganska färska, vilket gjorde det svårt att bedöma om det kunde finnas någon långsiktig påverkan. Sommarverksamheten hade i varje fall stor betydelse för barnen eftersom *” när skolorna är stängda då är det ännu viktigare att tillhöra någon grupp.”*

BIV:s genomslagskraft ansågs bero på den uppmärksamhet verksamheten fick genom media.

Sammanfattningen av ett barnpsykiatriskt perspektiv

BUP representanten var väl förtrogen med BIV metoden då hon själv har gått BIV kursen och BUP arbetade med grupper på liknande psykoedukativt sätt. Eftersom asylsökande barn inte var en del av det svenska samhället att kunna träffa andra barn i samma situation var av stor vikt. Där fyllde BIV en viktig funktion ansågs det. Samarbetet mellan BUP och BIV fungerade bra, även om det inte var formaliserat, men man remitterade ömsesidigt barn till varandra. Bland BUP:s klientel fanns det inte så många asylsökande familjer, majoriteten hade uppehållstillstånd. Även om man arbetade utifrån barnperspektivet riktades behandlingsarbetet framförallt till de vuxna. Det var svårt att bedöma om BIV verksamheten hade någon terapeutisk effekt alls, ansåg man.

BUP representantens resonemang åskådliggjorde mycket väl hur olika barnperspektivet kan tolkas, även om det här handlar om två olika slags verksamheter. BUP utför behandlingsarbete och BIV är ett pedagogiskt program. Båda utgår från barnens behov. Men BIV riktar sina åtgärder framförallt till barnen, BUP däremot i första hand till föräldrarna.

Slutsatser

Vad kan man dra för slutsatser av projekterfarenheterna? Vad beror BIV:s popularitet och genomslagskraft på? Vad gjorde den här satsningen så enastående? Hur kan man besvara projektarrangörernas frågeställningar?

Utifrån det insamlade materialet tog en unik, nyskapande och mycket omtyckt och uppskattad verksamhet form. Projektet genomlystes ur olika synvinklar som ledde till ett slående resultat med samstämmiga omdömen om BIV:s förträfflighet och nytta för såväl målgruppen som för deras föräldrar.

Projektet bottnade i projektledarnas ackumulerade kunskaper under ett mångårigt arbete med barn i utsatta situationer som ledde fram till en speciell lyhördhet när det gällde barns behov i asylsökande familjer, en målgrupp som visserligen uppmärksammades även av andra aktörer på migrationsfältet men som aldrig hade stått i fokus på samma sätt som i det här projektet.

Asylsökande familjers påfrestande erfarenheter från hemlandet och under asylsökandeprocessen har under väntetiden ofta lett till en långsam psykisk nedgång för hela familjen. Ett positivt besked på asylansökan blev många gånger en förutsättning för att kunna

återgå till en bättre funktionsnivå, vilket innebar att kampen för uppehållstillståndet blev till ett överordnat mål och en viktig del av hjälpinsatserna.

Denna kamp bedrevs vanligtvis inte bara av familjerna själva utan även av andra engagerade ”hjälpare” som genom frivilligorganisationer och kyrkor kom i kontakt med dem. Det kräver ofta mycket kraft och energi att försöka påverka myndigheternas beslut och de flesta insatserna riktas framförallt till de vuxna. I hela denna process riskerar barnen att bli osynliga vilket kan ha förödande konsekvenser på deras välmående och psykiska hälsa. Den epidemiliknande utbredningen av fenomenet ”apatiska barn” under senare år i Sverige är en tydlig illustration på hur illa barn kan fara i asylprocessen.

Att sätta barnens behov i första rummet har vissa konsekvenser. Det kan innebära att det blir nödvändigt att hålla emot föräldrarnas stora hjälpbehov och att insatserna ska riktas direkt till barnen. Att som frivilligorganisation eller kyrka kunna motstå det vädjande trycket från föräldrarna gällande uppehållstillståndet verkade vara en ovanlig men viktig grundprincip. Därigenom skapades ett eget utrymme för barnen, ett ”mellanområde” där lek och kreativitet frodades vilket hade en hälsofrämjande effekt. På det viset slapp barnen komma in i sammanhang där de ovillkorligen fick tycka och tänka som föräldrarna gjorde. Därmed kunde projektets resurser användas fullt ut för att tillgodose i första hand barnens behov.

Den här policyn ställde sig inte alla odelat positivt bakom. På gräsrotsnivå verkade det vara svårt att låta bli att ”hjälpa” till. Då frågan är kontroversiell var det omöjligt att få en realistisk uppfattning om hur den hjälpen i praktiken såg ut.

Av kritikerna har policyn uppfattats dels som brist på helhetssyn dels som en obegriplig prioritering då man ansåg att det är föräldrarnas välmående som främst påverkade barnen. Även på organisationsnivå har man fått utstå kritik som gick ut på att BIV genom att de undvek befatta sig med asylprocessen inte skulle ha vågat ta itu med den svåraste uppgiften.

BIV:s andra grundprincip, att inte ta emot gömda familjer, har ytterligare bidragit till projektets styrka. I sådana familjer är barnen redan djupt involverade i föräldrarnas beslut att hålla sig undan myndigheterna vilket innebär ett liv i ständig rädsla, lögn och ingen insyn utifrån, vilket medför en särskild utsatthet när det gäller barnen. BIV:s identitetsstärkande insatser och ambitioner att psykiskt och pedagogiskt ”bygga upp” barnen skulle motverkas av de villkoren papperslösa familjer lever under.

På vilket sätt fyllde BIV en sådan viktig funktion **för barnen**?

Om man vidgar perspektivet och utgår från barns generella, grundläggande behov kan följande slutsatser dras:

- Barnens behov av trygghet blev tillgodosett genom verksamhetens fasta ramar, det genomtänkta, välstrukturerade pedagogiska programmet och projektledarnas och gruppledarnas ”hållande” och härbärgerande förmåga.
- Barnens behov av kontinuitet blev tillgodosett genom regelbundenhet i kontakten och i aktiviteterna och genom de förutbestämda temana som följde i en viss ordning och byggde på varandra.

- Barnens behov av stimulans blev tillgodosett genom ”mellanområdet” dvs. det utrymmet som skapades för dem, där lek, glädje och kreativitet som dans, musik och fritt skapande kunde frodas.
- Barnens behov av att bli sedda och bekräftade blev tillgodosedda genom gruppledarnas och tolkens professionella hållning och den uppmärksamhet de medvetet riktade till varje individ. Den positiva bekräftelsen i gruppen hade en jag-stärkande effekt.
- Barnens behov av att kunna vara barn och slippa vuxenansvar blev tillgodosett genom målmedveten satsning på att just lyfta ifrån dem ansvaret för den uppkomna situationen.
- Barnens behov av gemenskap, tillhörighet och möjlighet till identifikation blev tillgodosett genom sammansättningen av grupperna där de fick träffa andra barn i samma ålder och situation samt genom tolken som tjänade som ett gott identifikationsobjekt med förankring i såväl den svenska som den arabiska kulturen. Denna gemenskap kan ha även varit stärkande för barnens identitetsuppfattning.
- Barnens behov av öppenhet och av att bli lyssnade till blev tillgodosett genom BIV kursen som öppnade nya möjligheter att fånga upp och sätta ord på barnens lojalitetskonflikter mellan föräldrarnas vilja och de egna tabubelagda känslorna av sorg och saknad.

Framvuxet ur behovet och som en väsentlig del av metodutvecklingen skapades den parallella verksamheten för föräldrarna. Föräldragrupperna blev ett forum för möten där framförallt mammorna kunde få stöd av varandra, av tolken och de som arbetar i gruppen, såväl frivilliga som anställda.

Vad betydde projektet för **föräldrarna**?

Även föräldrarna var samstämmiga i sina omdömen och gav högt betyg åt BIV verksamheten såväl för egen del som när det gällde barnen.

Vad fick de ut av BIV **för egen del**? Det som verkade vara mest uppskattat var möjligheten som föräldragrupperna erbjöd till gemenskap genom att få kontakt med andra familjer i samma situation vilket även personalen bekräftade. Det gav dem trygghet. De fick även mycket praktisk hjälp och goda råd av tolken och personalen som uppfattades vara mycket värdefulla oavsett föräldrarnas vetskap om vilka som var anställda och vilka som var frivilliga. Dessa bedömdes göra ett likvärdigt arbete. Ovetskapen om att några arbetade på frivilligt bas orsakade vissa komplikationer då önskemålen att få hjälp växte, vilket de frivilliga kunde uppleva som kravfyllt.

Hur gick det då med BIV:s policy att hålla sig utanför asylprocessen? Gick det att hålla ramarna?

Genom intervjuerna med personalen kan man förstå att det inte alltid varit lätt att hålla ramarna. Någon av personalen har t o m uppfattat denna riktlinje som bristande helhetssyn. Trots det innebar denna policy en grundförutsättning för att barnperspektivet ska kunna efterlevas.

Trots att verksamheten i föräldragrupperna inte har varit så välstrukturerad som i barngrupperna verkar det ha diskuterats viktiga spörsmål och föräldrarna var nöjda med samhällsinformationen de fick. Den begränsade nyfikenheten på det svenska samhället som personalen påtalade kan ha berott på asylsökandesituationen. Då föräldrarna befann sig mitt i asylprocessen dominerade otryggheten och avsaknaden av framtidsperspektiv vilket kan vara en möjlig förklaring.

Föräldragruppen utvecklades mer och mer till ett kvinnoforum för diskussioner av bl.a. jämställdhet och barnuppfostran. BIV blev en *"livlina"*, en viktig resurs och *"bro"* mellan föräldrarna och det svenska samhället och oftast den enda inofficiella kontakten med det.

Ur föräldrarnas perspektiv hade BIV stor betydelse **för barnen** främst pga. den genomgripande förändringen som föräldrarna uppfattade och som i vissa fall var så stor att barnen i positiv bemärkelse hade blivit helt andra personer. Föräldrarna verkade vara medvetna om hur påfrestande asylprocessen var för barnen och kände stor tacksamhet inför att deras barn för stunden kunde glömma den jobbiga familjesituationen. Verksamheten har uppfattats av föräldrarna som en avlastning just med hänsyn till barnen. Aktiviteterna öppnade även möjligheter till meningsfulla fritidssysslor för barnen vilka föräldrarna annars inte skulle ha haft råd med.

Genom att barnen fick kontakt med andra barn fick de större självförtroende, deras tänkesätt förändrades och de utvecklades positivt rent allmänt ansåg föräldrarna. I och med att barnen förde kursens budskap vidare till föräldrarna kunde även de lära sig nya saker och ta del av nya idéer.

Inga kritiska synpunkter har framkommit om vare sig barn-, eller föräldragruppernas verksamheter.

Frågan om **verksamhetens kristna anknytning** kan genom intervjumaterialet belysas ur olika aspekter. Att verksamheten pågick i en kyrka och bedrevs av två olika organisationer med kristen anknytning, varav den ena representerar en stor institution verkade inte ha haft någon bromsande effekt på rekryteringen. Det kan dels ha berott på en självselektion dvs. familjer med negativ inställning eller extrema åsikter hade inte sökt sig till verksamheten alls.

En annan anledning kan ha varit hur projektet presenterades. Genom tolkarna har föräldrarna fått kontakt med några som representerade såväl föräldrarnas religion och kultur som det svenska sammanhanget som tolkarna arbetade i. Deras närvaro och inställning till verksamheten kan ha uppfattats som garanti för att ingen ovälkommen religiös påverkan skulle komma att utövas inom kursens ramar. Ytterligare en orsak kan ha varit att den kristna anknytningen tonades ned i projektpresentationen, vilket BIV verkar ha fått kritik för. Enligt intervjuerna var det här ett känsligt område. Det fanns några som tyckte att den kristna anknytningen inte var så viktig att lyfta fram, åter andra ansåg att den bristande öppenheten i frågan var en medveten strategi. Man kan anta att inre motsättningar ligger till grund, såväl i Svenska kyrkan som i frivilligorganisationen och som bottnar i verksamheternas olika karaktär.

Ett fruktbart resonemang förmedlades av den kvinnliga tolken. Enligt hennes erfarenhet hade föräldrarna hanterat frågan på följande sätt: eftersom konflikterna i hemlandet de flydde ifrån hade religiösa förtecken blev BIV verksamheten till en positiv förebild och ett argument för

fredlig samexistens mellan olika trosinriktningar. Ur den aspekten kan man hävda att den kristna anknytningen hade ett pedagogiskt värde som inte skulle ha behövt tonas ned.

Ett annat känsligt område visade sig vara samarbetsfrågor på verksamhetens olika nivåer mellan de två projektarrangörerna. Även om det mesta verkar ha fungerat väl fanns det signaler på att arbetsbördan mellan organisationerna inte var helt jämnt fördelad. Till det kan ha strukturella och organisatoriska olikheter legat till grund som finns mellan projektarrangörerna. Det framkom önskemål om större kontaktytor, närmare samarbete, större insyn och delaktighet i varandras arbeten.

Det fanns ett nätverk kring verksamheten som var av stor vikt och bestod av bl.a. Migrationsverket, Flyktinghälsan, skolan och BUP. Nätverket hade en hållande funktion och tillförde projektet bl.a. nya, kontinuerliga rekryteringsmöjligheter. Att kunna ventilerat problem och få stöd och uppbackning i sitt arbete var ett närliggande fält som berördes av flera intervjupersoner. Vissa var helt nöjda, andra skulle ha behövt mer tid och närvaro.

De utvecklingstendenser som hos frivilligorganisationer påtalades av forskningen har även skyttat fram i intervjumaterialet och handlade om frivilligt kontra avlönat arbete, professionalism kontra amatörism, struktur kontra spontanitet.

Tolkarnas kvalitéer samt gränsöverskridande och förmedlande roll har tillfört verksamheten någonting extra värdefullt. Utan deras kulturkompetens hade projektet hos familjerna inte fått det förtroendet och genomslag som det har fått.

Projekterfarenheterna ledde till att synen på huvudmannskapet förändrades. Man kom fram till att även en myndighet skulle kunna driva verksamheten om verksamheten fränkopplades den beslutande funktionen.

Det är för tidigt att uttala sig om BIV projektets eventuella långsiktiga effekter. Att åstadkomma djupgående förändringar hos människor krävs oftast lång tid och ihärdigt arbete. De resultaten som hittills har uppnåtts är goda nog för att kunna fastslå att BIV verksamheten har varit unik, betydelsefull och enastående för en hittills föga uppmärksam målgrupp och deras föräldrar. Den har tagit vara på barnens glädje, kreativitet och resurser dvs. skapat ett hälsobefrämjande ”mellanområde” för barn som genom kriget *”har förlorat sin barndom.”*

De viktigaste slutsatserna av utvärderingen är att BIV hade uppfyllt de uppsatta målen, hade genomgående hög kvalitet och uppnått påtagliga resultat hos barnen. Genom de förändringar som har åstadkommits har det skapats någonting bestående och värdefullt som utgått ifrån och fokuserade på barnen. Verksamheten fyllde ett verkligt och tidigare förbisett behov och hade p.g.a. ovannämnda kvalitéer stor spridningseffekt.

Litteraturförteckning

Amnå, E. red. (2006) *Civilsamhället. Några forskningsfrågor*. Södertälje: Riksbankens Jubileumsfond i samarbete med Gidlunds förlag

Antonovsky, A. (1991) *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur

Boström, M. Forsell, A. Jacobsson, K, Hallström Tamm, K. red. (2004) *Den organiserade frivilligheten*. Lund: Liber

Franzén, C. E. (2001) *Att bryta upp och byta land*. Stockholm: Natur och Kultur

Gjaerum, B., Grøholt, B., Sommerschild, H. red. (1999) *Att bemästra – Motståndskraft, skyddsfaktorer och kreativitet bland utsatta barn, ungdomar och deras föräldrar*. Stockholm: Sfph, Svenska föreningen för psykisk hälsa

Nestler, Z. & Penaloza, C. (2006) *Att slåss för livet. Psykosociala bedömningar av barn i asylsökande familjer*. Stockholms läns landsting, Barn- och ungdomspsykiatri. UU 2006-1

Winnicott, D. W. (1971/2003) *Lek och verklighet* Stockholm: Natur och Kultur

Bilaga 1

Hej alla BIV barn och föräldrar!

Nu äntligen så har vi hittat en person som ska utvärdera BIV kursen. Vi hoppas att ni vill hjälpa oss med något mycket viktigt. Vi kommer under våren 2007 att göra en utvärdering av BIV Barn i Väntan. Detta innebär att en person, som inte ingår i vår verksamhet, ska ta reda på vad som den här verksamheten har betytt för er, vad som har varit bra, vad som eventuellt inte har fungerat så väl och kan i fortsättningen göras bättre.

Varför behöver vi er hjälp till detta!?

Ni är självklart de viktigaste personerna i detta arbete eftersom det är ni som har deltagit i BIV grupperna och därmed är de som bäst kan svara på frågorna.

Vem ska göra utvärderingen?

Vi har gett uppdraget till Zsofia Nestler som sedan ett år tillbaks arbetar som utvärderare på Allmänna arvsfonden. Zsofia har lång erfarenhet av att arbeta med flyktingar på olika sätt och att göra uppföljningar av olika projekt.

Hur är utvärderingen upplagd?

Zsofia Nestler kommer att slumpvis välja ut familjer. Sedan tar hon kontakt med dessa för att göra intervjuer där någon av föräldrarna, eller båda, samt det barn eller ungdom, som har deltagit i någon av våra grupper, erbjuds att berätta hur det verkligen är att delta på BIV kurserna. Det är viktigt att så många som möjligt deltar för att kunna ge en så rättvis bild av BIV som möjligt.

Vi garanterar att allt ni säger kommer att behandlas med största sekretess. Det innebär att alla data ska oidentifieras och det inte kommer på något sätt att framgå vem som har deltagit i intervjuerna eller vem som har sagt vad.

Frågor?

Om ni har några frågor eller undringar kring utvärderingen går det bra att ta kontakt med Pernilla och Zakera på Biv 040-848 90.

Än en gång vill vi understryka hur viktiga ni är för denna utvärdering!!

Vi tackar för er medverkan.

Vänliga hälsningar från

Helene Rahm
Projektledare BIV
Helene.rahm@manniskohjalp.se

Ann Lidgren
Projektledare BIV
ann.lidgren@svenskakyrkan.se